

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI**

**MUHTARLARIN SOSYAL YARDIM ALGISININ SOSYO
DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

Ahmet ÖKSÜZOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. İsmail AKYÜZ

EKİM - 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MUHTARLARIN SOSYAL YARDIM ALGISININ SOSYO
DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet ÖKSÜZOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

**“Bu tez 04/10/2023 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. İsmail AKYÜZ	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUTLU	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Mahmut ERDİL	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Ahmet ÖKSÜZOĞLU

04/10/2023

ÖN SÖZ

Çalışmam esnasında bana destek olan tüm dostlarıma, yüksek lisans sürecim boyunca bana yol gösteren kıymetli danışmanım Doç. Dr. İsmail Akyüz'e, çalışma arkadaşım Fatih Keleş'e ve beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan sevgili aileme teşekkürü borç bilirim.

Ahmet ÖKSÜZOĞLU

04/10/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii

GİRİŞ	1

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	3

1.1. Sosyal Devlet ve Sosyal Yardım Sistemi	3

1.1.1. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Kavramı.....	3

1.1.2. Sosyal Devlet.....	7

1.1.3. Sosyal Yardımın Tarihsel Gelişimi	14

1.1.4. Dünyada Uygulanan Çeşitli Sosyal Yardımlar	19

1.1.5. Türkiye’de Sosyal Yardımların Sınıflandırması	25

1.2. Türkiye’de Sosyal Yardım Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar.....	30

1.2.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	32

1.2.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı.....	36

1.2.3. Yerel Yönetimler (Belediyeler).....	39

1.2.4. Sivil Toplum Kuruluşları	43

1.3. Mahalle, Muhtar ve Muhtarlık.....	49

1.3.1. Mahalle Yönetimi ve Yapısı	53

1.3.2. Muhtarlık Müessesinin Tarihi	60

1.3.3. Muhtarların Görev ve Yetki Alanları	64

1.3.4. Sosyal Yardım Ekseninde Muhtarların Rollerini	68

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	71

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI	73

3.1. Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	73

3.2. Muhtarların Sosyal Yardım Algısına Dair Bulgular.....	76

3.2.1. Kayıt Dışı Çalışma	77

3.2.2. Çalışma Hayatından Uzaklaşma.....	78

3.2.3. Maddi Yardım Alışkanlığı	80

3.2.4. Sosyal Yardım Çeşitliliğinin Kayıt Dışı Çalışmaya İtmesi.....	81

3.2.5. Yoksulluğun Aktarılmasında Sosyal Yardımın Etkisi	83
3.2.6. STK'lar Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar	84
3.2.7. Belediyeler Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar.....	86
3.2.8. Yardımın Mükerrerliği	87
3.2.9. Eğitim Hizmetlerine Erişim Zorluğu.....	89
3.2.10. Sağlık Hizmetlerine Erişim Zorluğu	90
3.2.11. İstihdama Erişim Zorluğu.....	92
SONUÇ	94
KAYNAKÇA.....	96
EK	103
ÖZ GEÇMİŞ	107

KISALTMALAR

IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmetler Federasyonu
NASW	: Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği
IASSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği
CASW	: Kanada Sosyal Çalışanları Birliği
SYDGM	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
YKY	: Yeni Kamu Yönetimi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Eğitim Düzeyi	74
Tablo 2: Görev Yapılan Mahallenin Nüfusu	74
Tablo 3: Muhtarlıktaki Süre	75
Tablo 4: Sosyal Yardım Alan Hane Sayısını Bilme Durumu.....	75
Tablo 5: Muhtarlık Maaşı Dışında Gelir Durumu	76
Tablo 6: En Çok Müracaat Edilen Yardım Türü	76
Tablo 7: Sosyal Yardımlar Kayıt Dışı Çalışmayı Artırmaktadır Görüşüne Dair Kanaat	77
Tablo 8: Sosyal Yardımlar, Yardım Alan Kişileri Tembelliğe (Çalışma Hayatından Uzaklaşmaya) İtmektedir Görüşüne Dair Kanaat	79
Tablo 9: Sosyal Yardımlar, Yardım Alan Kişileri Tembelliğe (Çalışma Hayatından Uzaklaşmaya) İtmektedir Görüşüne Dair Kanaat	80
Tablo 10: Yardımların Çok Çeşitli Olması Yararlanıcıları Kayıt Dışı Çalışmaya Sevk Etmektedir Görüşüne Dair Kanaat	82
Tablo 11: Yoksulluğun Bir Sonraki Nesle Aktarılmasında Sosyal Yardım Sisteminin de Etkisinin Olduğunu Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat	83
Tablo 12: STK'lar Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar Bütünleşik Sisteme Dahil Edilmelidir Görüşüne Dair Kanaat	85
Tablo 13: Belediyeler Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar Bütünleşik Sisteme Dahil Edilmelidir Görüşüne Dair Kanaat	86
Tablo 14: Birden Fazla Kurumun Yardım Yapmasının Sosyal Yardımlarda Mükerrerliğe Neden Olduğunu Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat.....	88
Tablo 15: Sosyal Yardım Alan Kesimin Eğitim Hizmetlerine Erişimde Zorluk Çektiğini Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat	89
Tablo 16: Sosyal Yardım Alan Kesimin Sağlık Hizmetlerine Erişimde Zorluk Çektiğini Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı	91
Tablo 17: Sosyal Yardım Alan Kesimin İstihdama Erişimde Zorluk Yaşadığını Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat	92

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Katılımcıların Yaş Dağılımı	73
Grafik 2: Sosyal Yardımlar Kayıt Dışı Çalışmayı Artırmaktadır Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı	78
Grafik 3: Sosyal Yardımlar, Yardım Alan Kişileri Tembelliğe (Çalışma Hayatından Uzaklaşmaya) İtmektedir Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı	79
Grafik 4: Sosyal Yardımlar, Yardım Alan Kişileri Tembelliğe (Çalışma Hayatından Uzaklaşmaya) İtmektedir Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı	81
Grafik 5: Yardımların Çok Çeşitli Olması Yararlanıcıları Kayıt Dışı Çalışmaya Sevk Etmektedir Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı	82
Grafik 6: Yoksulluğun Bir Sonraki Nesle Aktarılmasında Sosyal Yardım Sisteminin de Etkisinin Olduğunu Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı.....	84
Grafik 7: STK'lar Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar Bütünleşik Sisteme Dahil Edilmelidir Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı.....	85
Grafik 8: Belediyeler Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar Bütünleşik Sisteme Dahil Edilmelidir Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı.....	87
Grafik 9: Birden Fazla Kurumun Yardım Yapmasının Sosyal Yardımlarda Mükerrerliğe Neden Olduğunu Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı	88
Grafik 10: Sosyal Yardım Alan Kesimin Eğitim Hizmetlerine Erişimde Zorluk Çektiğini Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı	90
Grafik 11: Sosyal Yardım Alan Kesimin Sağlık Hizmetlerine Erişimde Zorluk Çektiğini Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı	91
Grafik 12: Sosyal Yardım Alan Kesimin İstihdama Erişimde Zorluk Yaşadığını Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı	93

ÖZET	
Başlık: Muhtarların Sosyal Yardım Algısının Sosyo Demografik Değişkenler Bağlamında İncelenmesi	
Yazar: Ahmet ÖKSÜZOĞLU	
Danışman: Doç. Dr. İsmail AKYÜZ	
Kabul Tarihi: 04/10/2023	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 102 (ana kısım) + 4 (ek)
Köylerin ve mahallelerin yönetsel anlamda sorumlusu olan muhtarlar bulundukları mahalde ikamet edenlerin oylarının çoğunluğunu alarak seçilen, herhangi bir siyasi partinin temsilcisi olmayan ve köy tüzel kişiliğini temsil eden yöneticilerdir. Özellikle mahalli idarelerin ve geleneksel yaşam biçimlerinin devam ettiği kültürlerde muhtarlar görev alanının içerisinde yer alan coğrafyalar için önemli bir yönetim pozisyonudur. Bu sebeple ilgili sosyal alanlarda yapılacak her eylemden direkt olarak sorumlulardır. Muhtarların görev ve sorumluluk alanlarında biri de sosyal yardımlardır. Sosyal yardımlar temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olan kişilere verilen hizmetlerin genel adıdır ve mahalli idareler söz konusu olduğunda sosyal yardımları bireylerle buluşturacak kaynak mekanizmaların en önemli unsuru muhtarlardır. Bu çalışmanın temelinde Sakarya ilinde görev yapmakta olan muhtarlar bulunmakta olup, onların sosyal yardım algısı ölçülerek sosyal yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında muhtarların oynayabileceği rol ortaya konmaya çalışılmıştır. Anket aracılığıyla katılımcılardan konuyla ilgili verilerin toplandığı nicel bir araştırma olan bu çalışma sosyal yardım alanların ve bizzat sosyal yardımların muhtarlar tarafından nasıl değerlendirildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Yapılan çalışmada muhtarların ekseriyetle Sosyal yardımların kayıt dışı çalışmayı artırdığı, yardım alan kişileri çalışma hayatından uzaklaştırmadığı, yardımların çok çeşitli olmasının da kayıt dışı çalışmaya sevk etmediği, yoksulluğun bir sonraki nesle aktarılmasında sosyal yardım sisteminin de etkisinin olduğu kanaatleri değerlendirilerek sosyal yardım sisteminin planlanması da dâhil her aşamasında paydaşlar belirlenirken mutlaka muhtarlık müessesinin sisteme dâhil edilmesi gerekliliği sonucuna varılmıştır.	
Anahtar Kelimeler: Sosyal Yardımlar, Yoksulluk, Muhtarlar	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Examination of Mukhtars' Perception of Social Assistance in The Context of Socio-Demographic Variables	
Author of Thesis: Ahmet ÖKSÜZOĞLU	
Supervisor: Assoc. Prof. İsmail AKYÜZ	
Accepted Date: 04/10/2023	Number of Pages: vii (pre text) + 102 (main body) + 4 (add)
Mukhtars, who are administratively responsible for villages and neighborhoods, are managers who are elected by receiving the majority of the votes of those residing in their locality, are not representatives of any political party, and represent the village legal entity. Especially in cultures where local administrations and traditional lifestyles continue, headmen are an important management position for the geographies within their area of responsibility. For this reason, they are directly responsible for every action to be taken in the relevant social areas. One of the duties and responsibilities of headmen is social assistance. Social assistance is the general name of the services provided to people who cannot meet their basic needs, and in the case of local administrations, the most important element of the resource mechanisms that will bring social assistance to individuals are headmen. The basis of this study is the headmen working in Sakarya province, and by measuring their perception of social assistance, the role that headmen can play in delivering social assistance to those in need has been tried to be revealed. This study, which is a quantitative research in which data on the subject is collected from participants through a survey, aims to reveal how social aid recipients and social aid themselves are evaluated by headmen. In the study, the opinions of muhtars that social aid increases unregistered work, that it does not remove people receiving aid from working life, that the wide variety of aid does not drive them to unregistered work, and that the social aid system also has an effect on transferring poverty to the next generation, were evaluated and evaluated at every stage of the social aid system, including planning. It has been concluded that the mukhtar institution must be included in the system when determining stakeholders.	
Keywords: Social Assistance, Poverty, Mukhtars	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Mahalleyi birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerden oluşmuş bir topluluğun yaşadığı yer veya aynı mescitte ibadet eden cemaatin aileleriyle birlikte yerleştikleri kent bölümü olarak tanımlamak mümkündür (Ergenç, 1984: 69). Osmanlıdan günümüze taşınan bir kurum olan mahalle yönetiminin tarihi belediye yönetiminden daha eskidir. (Palabıyık ve Atak, 2002:334). Osmanlı idaresinde mülkî, beledî ve adlî teşkilatın ilk basamağını mahalleler teşkil eder (Ergin,1936:103). Günümüzde de Avrupa ülkelerinde “hizmette yerellik” ilkesi gereği yönetimde ilk kademelere büyük önem atfedilmektedir. Ülkemizde son dönemde gerçekleştirilen kamu yönetimi reformlarıyla birlikte “mahalle yönetimi” giderek önem kazanmaktadır. Örneğin; 6360 sayılı kanunla birlikte 19.103 adet olan mahalle sayısı 36.740 sayısına ulaşarak ciddi boyutta artmıştır. Yine 6360 sayılı Kanunla, büyükşehir belediyesi sınırları il mülki sınırı olarak genişletilmiş, köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür. Ancak tüm bu gelişmelere karşılık “mahalle yönetimi”ne özel bir kanun çalışması olmadığı gibi, bu konuda teknik, akademik çalışmalar da oldukça azdır.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışmanın temelinde mahalle yönetimi, muhtarlar ve sosyal yardımlar çerçevesinde muhtemel yapılacak çalışmalara ışık tutmak bulunmaktadır. Bu kapsamda Sakarya ilinde görev yapmakta olan muhtarların sosyal yardım algısı ölçülerek sosyal yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında muhtarların oynayabileceği rol ortaya konmaya çalışılmıştır. Muhtarların yereldeki etki gücü göz önünde bulundurulduğunda sosyal yardımların amacına uygun bir şekilde gerçekten ihtiyaç sahibi olanlara ulaştırılması noktasında sürece önemli katkı vereceği düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Çalışma muhtarların sosyal yardım olgusuna nasıl baktığını ortaya koymayı hedeflemekte ve bu bağlamda sosyal yardımların amacına uygun bir şekilde gelecek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması sürecine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Muhtarlar yerel halk ile yakın bir

ilişki içerisinde çalışmakta, özellikle küçük yerleşim birimlerinde vatandaşların devlete ulaşma noktasında önemli bir aracı rol oynamaktadır. Çalışma muhtarların bu rolü çerçevesinde sosyal yardım alanların ve bizzat sosyal yardımların muhtarlar tarafından nasıl değerlendirildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma anket aracılığıyla katılımcılardan konuyla ilgili verilerin toplandığı nicel bir araştırma üzerine inşa edilmiştir. Çalışmanın veri kaynağı araştırmaya katılan Sakarya ilinde görev yapmakta olan muhtarlara uygulanan anket ve literatürdeki ilgili yayınlardan oluşmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın örneklemini Sakarya ilinde görev yapmakta olan 205 muhtar oluşturmaktadır. Muhtarlara uygulanan anket Ortakaya ve Karagöl (2022) tarafından geliştirilen “Sosyal Yardım Verenlerin Sosyal Yardım Algısı Ölçeği”nin sorularının bir kısmı ile araştırmacı tarafından sosyodemografik bilgileri öğrenmek amacıyla hazırlanan sorulardan oluşmaktadır. Sosyal Yardım Verenlerin Sosyal Yardım Algısı Ölçeği beş boyuttan oluşmakta olup bu çalışmada ölçeğin birinci, ikinci ve beşinci boyutları kullanılmıştır.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sosyal Devlet ve Sosyal Yardım Sistemi

1.1.1. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Kavramı

Sosyal hizmet kavramı, insanların ihtiyaçlarını ve sorunlarını ele alarak, toplumsal adaleti ve refahı artırmayı hedefleyen bir meslek ve disiplindir. Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun yaşadığı sosyal, ekonomik, psikolojik ve çevresel sorunları ele alırken, insan haklarına saygı göstermeyi, toplumsal adaleti savunmayı ve insanların kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmayı amaçlar.

Sosyal hizmet uzmanları, farklı topluluklardan ve arka planlardan gelen insanlarla çalışarak, güçlü ve kırılgan yönlerini tanımlamaya yardımcı olur. Bu uzmanlar, danışmanlık, destek, eğitim ve kaynaklar konusunda rehberlik yaparlar ve kişilerin kendi yaşam koşullarını iyileştirmelerine yönlendirirler.

Sosyal hizmetin temel prensipleri arasında insan onuruna saygı, özerklik ve bağımsızlık, adalet, müşteri gizliliği ve güvenilirlik gibi değerler bulunur. Sosyal hizmet uzmanları, genellikle toplum sağlığını artırmak, yoksullukla mücadele etmek, aile içi şiddeti önlemek, çocuk istismarını önlemek ve diğer sosyal sorunlarla başa çıkmak için çalışırlar. Sosyal hizmet, kamu ve özel sektördeki sosyal hizmet kurumları, hastaneler, okullar, sosyal hizmet merkezleri ve sivil toplum kuruluşları gibi çeşitli kurumlarda faaliyet gösterir. Bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları, bireylerin ve toplumun refahını artırmak ve yaşam koşullarını iyileştirmek için çaba harcarlar.

Sosyal hizmetler, ulusal ve uluslararası araştırmacılar ve kuruluşlar tarafından yapılan birçok tanıma sahiptir. Fink'e (1963) göre sosyal hizmet, insanların fiziksel ve psikolojik durumlarını iyileştiren, çevresi ile ilişkilerini düzenleyen ve ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan bir hizmetler bütünüdür (Fink, 1963). Friedlander'a (1965) göre sosyal hizmet, insanlara, ailelere ve toplumlara yönelik fiziksel ve psikolojik açılardan yaşam kalitelerini artırmayı amaçlayan yardımlar ve desteklerden oluşur (Friedlander, 1965).

Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı (1968) tarafından yapılan tanıma göre, sosyal hizmet, sosyal sigortaları içeren bir şekilde, bireylerin, ailelerin ve toplumların yaşadıkları yoksullukları ortadan kaldıran, değişen toplumsal koşullar nedeniyle ortaya

ıkan problemleri önleyen ve bireylerin, ailelerin ve toplumların refah seviyelerini sosyal sigorta gibi projelerle yükselten bir hizmetler bütünüdür.

Sosyal Hizmetler ocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na (1983) göre sosyal hizmet, bireylerin ve ailelerin müdahale edemediği maddi ve manevi sosyal sorunların ortadan kaldırılmasını ve temel ihtiyaçların giderilmesini amaçlayan hizmetlerin tamamıdır (T.C. Resmi Gazete, 1983).

Türkmen'e (2003) göre sosyal hizmet, bireylerin ve ailelerin kendi istekleri dışında yaşadığı sosyo-ekonomik yoksullukların giderilmesi ve temel gereksinimlerinin karşılanması için ortaya çıkabilecek sosyal problemlerin nlenmesine ve çözümlenmesine destek olarak, refah seviyelerinin artırılmasını amaçlayan bir hizmetler bütünüdür (Türkmen, 2003).

Uluslararası Sosyal Hizmetler Federasyonu (IFSW) ve Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (NASW) (2000) tarafından yapılan tanıma göre, sosyal hizmet, insanların, ailelerin veya toplulukların sosyal fonksiyonlarını artırmak ve sosyal, kültürel, sağlık, ekonomik açılardan güvence altına almak için çalışan bir meslektir (Truell, 2014).

IFSW ve Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW) (International Federation of Social Workers, 2014) tarafından yapılan tanıma göre sosyal hizmet, sosyal alanda yeniliği ve gelişmeyi içeren, toplumdaki bireylerin karşılaştığı problemlere karşı dirençli olmalarını amaçlayan bir disiplindir.

Kohli ve Faul'a (2005) göre sosyal hizmet, dezavantajlı gruplarda yer alan bireylerin, devletin imknlarından faydalanmalarını sağlayarak, toplumdaki avantajlı bireylerin seviyesine ulaşmalarını hedefleyen bir disiplindir.

Dnmc'ye (2006) göre sosyal hizmet, sosyal adalet ve insan haklarını göz önünde bulundurarak, sosyal alandaki gelişmelere katkı sağlayan ve insanların yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlayan ve dezavantajlı insanlara yönelik politikalar geliştiren bir disiplindir.

Kanada Sosyal alışanları Birliği (CASW) (2008) tarafından yapılan tanıma göre sosyal hizmet, kişilerin, ailelerin ve toplumların sosyo-kültürel ve ekonomik durumlarını iyileştirmeyi amaçlayan ve sosyal hizmet politikalarını geliştiren ve uygulayan bir bilimdir.

Taşçı (2013)'ya göre sosyal hizmet, insanların fiziksel, psikolojik ve ekonomik imknlarının gelişmesine katkıda bulunan bir bilimdir. Zastrow (2013)'a göre sosyal

hizmet, insanların sorunlarını kendi başlarına çözebilme yeteneklerini artıran, sosyo-ekonomik adaleti sağlayan, insanların yaşam kalitesini artıran ve dezavantajlı gruplara yönelik iyileştirici faaliyetlerde bulunan bir disiplindir.

IASSW (2013) tarafından yapılan tanıma göre sosyal hizmet, yaşamsal problemleri ortadan kaldırmak ve refah seviyelerini artırmak için insanlara gerekli sosyal desteği sağlayan bir meslektir. Örneğin, bakıma muhtaç yaşlılara yönelik olarak bakım hizmetlerinin sağlanmasını ve ekonomik ve sosyal destek olarak yaşam standartlarının artırılmasını amaçlayan bir bilimdir.

IFSW ve IASSW (2014) tarafından yapılan tanıma göre sosyal hizmet, sosyal gelişmelere katkı sağlayan, bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen, sorunları çözen ve insanların refah seviyelerini yükseltmeye çalışan bir meslektir.

Sonuç olarak, sosyal hizmet, dezavantajlı gruplarda yer alan kadınların, engellilerin, yaşlıların ve çocukların yaşadığı sorunlara çözümler üreten ve bu konuda politika geliştirip uygulayan bir bilim olarak tanımlanabilir.

Geçmişten günümüze, dezavantajlı gruplardaki insanlara (engelliler, yoksullar, bakıma muhtaçlar vb.) maddi ve manevi destek sağlama ve rehabilite etme çabaları, temelde vicdani ve dini faktörlere dayanmaktadır. Bu tür dayanışma ve yardımlaşma faaliyetleri, sanayileşme sürecinden önce genellikle bireysel yardımlaşma şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Ancak, sanayileşme süreciyle birlikte sosyal hizmet kavramı şekillenmeye başlamıştır. Devlet, bireyler, aileler ve gruplar bazında sosyal problemleri ayrı ayrı incelemeye başlamıştır. Böylece, dezavantajlı gruplardaki insanlara yönelik çabalar bireysel düzeyden kurumsal düzeye evrilmiştir. Kurumsallaşmayla birlikte, yoksullara, bakıma muhtaç yaşlılara ve çocuklara, kadınlara, madde bağımlılarına yönelik ayrı sosyal hizmet uygulamaları ve politikaları şekillenmiştir (Kongar, 1972, s. 147).

Sanayileşmenin hızlanmasıyla birlikte ortaya çıkan sosyal problemlerin (göç, işsizlik, stres, salgın hastalıklar, barınma sorunu vb.) çözümü için sosyal hizmet politikalarına olan ihtiyaç artmıştır. Bu durumda, sosyal hizmet farklı sosyal problemlerin çözümüne yönelik alt birimlere ayrılmış ve her bir sosyal problem için özelleşmiş sosyal hizmet politikaları geliştirilmiştir. Örneğin, sanayi devrimi ile birlikte seri üretim artmış ve emek yoğun üretim yerini sermaye yoğun üretime bırakmıştır. Sermaye yoğun üretim, ucuz ve kaliteli ürünlerin üretilmesine yol açmıştır, ancak emek yoğun üretim yapanlar rekabet

edemez hale gelmiştir ve ekonomik sıkıntılar yaşamışlardır. Bu durumda ekonomik temellere dayalı sosyal politikaların geliştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde, sanayileşmenin hızlanmasıyla kentleşme de artmıştır. Büyük şehirlerde yaşayan insanlar, stres, düşük gelir, salgın hastalıklar, suç gibi sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu tür problemlerle tek başlarına mücadele edemeyen insanlar için sosyal hizmet politikaları, her bir problem için özel uygulama alanları geliştirmiştir (Stoesz, 1988).

Sosyal hizmetler temel olarak iki kaynaktan desteklenmiştir (Acar & Duyan, 2003):

- a) Küreselleşmenin serbest ticarete hız kazandırmasıyla birlikte gelişmiş ülkeler, küreselleşmenin doğurduğu problemleri ortadan kaldırmak için çaba göstermiştir.
- b) İnsancıl merhamet duyguları, bakıma muhtaç insanlara yardım etme, kimsesiz yaşlılara gönüllü bakım hizmeti sunma gibi dezavantajlı bireylere merhamet duygusuyla destek olma motivasyonudur.

Sosyal problemler tarihin her evresinde var olmuştur. Sosyal hizmet, tarihsel süreçte insanların refahını geliştirmeye dönük bir meslek olarak ortaya çıkmıştır (Duyan, 2012). Bu nedenle, sosyal hizmet politikaları destek olma ve rehabilite etme uygulamalarını içermektedir (Kızılcı, 2002).

1. yüzyılda sosyal hizmet, bir bilim olarak ortaya çıkmış ve sosyal problemleri uygulama alanı olarak değerlendirilmiştir. Zamanla, insanların mevcut durumlarından daha iyi hayat koşullarına sahip olmalarını sağlamaya yönelik psikolojik temellere dayanan uygulamalı bir bilim haline gelmiştir. Bireylerin, ailelerin ve grupların yaşadıkları problemlerin özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur (Barker, 2014, s. 7).

Sosyal hizmet türleri, mekâna göre evde, kurumda, hastanede, ceza ve tevkif evlerinde sosyal hizmetler şeklinde sıralanabilir (Seyyar & Genç, 2010). Ayrıca, şartlara göre veya ihtiyaca bağlı olarak tıbbi, psikiyatrik, psikolojik, manevi, mesleki, orduda, işletmelerde, okullarda, doğal afetlerde ve çok kültürlü sosyal hizmetler gibi çeşitli alanlarda uygulanmaktadır (Genç & Alptekin, 2013, s. 3-4).

Sosyal yardım, ekonomik veya sosyal güçlükler içinde olan insanlara, toplumun daha geniş bir kesiminden kaynaklarla destek sağlamak amacıyla yapılan yardımları ifade eder. Bu yardımlar, maddi destek, barınma, gıda, giyim, sağlık hizmetleri, eğitim ve diğer temel ihtiyaçların karşılanması gibi çeşitli şekillerde olabilir.

Sosyal yardımlar, genellikle dezavantajlı durumda olan veya kendi ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken bireyler, aileler veya gruplar için devlet tarafından veya sivil toplum kuruluşları tarafından sunulur. Bu tür yardımlar, toplumsal adaleti artırmak ve sosyal yardıma ihtiyacı olan bireylerin insan onuruna uygun yaşam koşullarına ulaşmalarını sağlamak amacıyla verilir.

Sosyal yardımlar, fakirlik, işsizlik, engellilik, yaşlılık, çocuk bakımı, afetler veya sağlık sorunları gibi durumlarda insanların yaşam kalitesini artırmak için önemli bir araç olarak kullanılır. Devletler, sosyal güvenlik sistemleri ve sosyal hizmet kuruluşları aracılığıyla bu tür yardımları yürütmektedir. Bu destekler, ekonomik veya sosyal güçlükler yaşayan bireylerin daha iyi bir yaşam sürmelerini ve topluma entegre olmalarını amaçlar.

Sosyal yardımların amacı, toplumsal dengesizlikleri düzeltmek ve dezavantajlı bireyleri toplumda desteklemek ve güçlendirmektir. Bu sayede toplumda daha adil ve eşitlikçi bir yapı oluşturulması hedeflenir.

1.1.2. Sosyal Devlet

"Sosyal devlet" terimi, genellikle Almanca konuşulan Kıta Avrupası ülkelerinde kullanılırken, "refah devleti" veya "sosyal refah devleti" terimleri ise İngilizce'nin hâkim olduğu Kuzey Amerika ve bazı Avrupa ülkelerinde, yani Anglo-Sakson ülkelerinde tercih edilmektedir. Bu terimler, farklı kültürel ve tarihsel bağlamlardan kaynaklanan dil farklılıkları nedeniyle kullanım bulmaktadır. Her iki terim de benzer bir anlama gelir ve devletin vatandaşların refahını koruma, sosyal adaleti sağlama ve sosyal hizmetler sunma amacını ifade eder (Özdemir, 2007, s. 12).

Literatürde "sosyal devlet" ve "refah devleti" terimleri bazen aynı anlamda kullanılsa da, bazen farklı anlamlar içerebilecek şekillerde de kullanılabilir. Özbudun'a göre (2022, s. 102), sosyal devlet, sosyal adaleti sağlama ve her birey için insan onuruna uygun bir yaşam seviyesini elde etmeye yönelik olarak yükümlü olan bir devlettir. Bir Anayasa Mahkemesi kararına göre ise, "sosyal hukuk devleti," zayıfları güçlüler karşısında koruma görevini üstlenerek gerçek eşitlik, yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlüdür. Bu nedenle, bu terimlerin kullanımı bağlamına ve kullanıldıkları ülkenin hukuki ve siyasi sistemine göre değişebilir. Ancak genel olarak her iki terim de devletin sosyal refahı ve adaleti sağlama yükümlülüğünü ifade etme eğilimindedir (T.C. Resmi Gazete, 1988). Ayrıca "sosyal devlet," klasik liberal demokrasinin temel yapısını

değiştirmeden, toplumsal eşitsizlikleri azaltma amacıyla belirli sorumlulukları üstlenen bir devlet olarak tanımlanmaktadır. Bu sorumluluklar, sosyal güvenliği sağlama, işsizliği önleme, emeğiyle yaşayanları koruma ve yaşam standartlarını yükseltme gibi konuları içerir. Bu tanım, sosyal devlet ilkesinin uygulanmasında devlete düşen görevleri vurgulamaktadır (Karataş, 2001, s. 277).

Huber (1970), sosyal devleti geleneksel devlet ile endüstriyel sınıf toplumu arasındaki karşıtlığı, sosyal entegrasyon yoluyla çözmeye çalışan modern endüstri çağı devleti olarak görüyor. Diğer bir deyişle, sosyal devlet, toplumsal entegrasyonu sağlayarak geleneksel devlet ve endüstriyel sınıf toplumu arasındaki farklılıkları aşmaya çalışan bir yaklaşım olarak ortaya çıkıyor. Farklı bir bakış açısından sosyal devlet anlayışı, İngiltere'de kapitalizmin olumsuz etkilerini azaltmak için benimsenen bir yöntemdir. Bu anlayış, sanayi devriminin yarattığı sorunları çözmek ve kapitalizmin getirdiği zorlukları hafifletmek amacıyla geliştirilmiştir (Küçükkaraca, 2008, s. 43).

Yukarıdaki tanımlamalara göre sosyal devlet veya refah devleti, sosyal adalet ve sosyal güvenliği sağlamak ve herkesin sınıf, statü veya gelir durumuna bakılmaksızın insan onuruna uygun asgari bir yaşam seviyesini temin etmekle yükümlüdür. Bu, devletin toplumsal eşitsizlikleri azaltma ve vatandaşlarının refahını artırma amacını taşıdığı anlamına gelir. Sosyal devletin temel amacı, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak, sağlık hizmetleri, eğitim, iş güvenliği ve diğer sosyal hizmetlerle toplumun genel refahını artırmaktır.

1.1.2.1. Türkiye’de Sosyal Devlet

Batı ülkelerinde işçi sınıfı ve demokratik hareketlerle birlikte ortaya çıkan sosyal devlet anlayışı ve sosyal politikalar Türkiye’de devlet merkezli bir süreç olarak görünmektedir. Türkiye’deki ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeleri değerlendirmek ve bu gelişmelerin arkasındaki aktörleri anlamak için dikkate alınması gereken önemli unsurlar bulunmaktadır. Türkiye’nin içsel sınırlamalardan etkilenmesinin yanı sıra Batı’daki gelişmelerden de büyük ölçüde etkilendiğini söylemek mümkündür. Bu durum, Türkiye’nin birçok konuda niyet ile kismet arasında büyük farklılıklar yaşadığını göstermektedir. Örneğin, Türkiye’de devletin Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana kendine özgü bir sosyal niteliği ve sosyal boyutu olduğu söylenebilir, ancak hala tam anlamıyla bir sosyal devlet olmadığını belirtmek de mümkündür. Bu karmaşık ve çelişkili

durum, Türkiye'deki gelişmelerin iç ve dış dinamiklerin etkisi altında olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Türkiye'deki sosyal devlet anlayışını incelemek için dikkat etmemiz gereken bir diğer önemli husus, tüm toplumsal gelişmelerde devletin oynadığı egemen rolün büyüklüğüdür. Cumhuriyetin kuruluşundan çok partili sisteme geçişe, modern bir toplum olma yolundan ekonomik kalkınmaya kadar birçok alanda ve konuda büyük ölçüde devletin etkin olduğunu görülmektedir (Koray, 2020, s. 132-133).

1945 Senesine Kadar Sosyal Devlet

Bu dönem, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun hemen öncesini ve ilk yıllarını kapsar ve savaş sonrası dönemin yıkıcı etkilerinin giderilmesine odaklanır. Türkiye Cumhuriyeti, bu dönemde savaşın yıkıcı etkilerini hafifletmeye yönelik politikalar izlemiştir. Ancak, bu dönemde tam anlamıyla bir sosyal devlet karakterinin oluşturulduğunu söylemek zordur (Dilik, 1985, s. 94).

Bu dönemde sosyal politikalar, ekonomik politikalara kıyasla daha az gelişme göstermiştir. Çalışma koşullarıyla ilgili bazı yasal düzenlemeler bu dönemde ortaya çıkmıştır. Özellikle işçileri korumaya yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bu adımlardan biri, Ereğli Havza-i Fahmiye Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'dur. Bu kanun, işçi ve işveren arasındaki ilişkileri düzenlemeyi ve işçilerin emeğini sermayeye karşı korumayı amaçlamıştır. Bu kanunla zorla çalıştırmalar yasaklanmış, çalışma süresi, asgari ücretler, işe alınma yaşı ve işçi eğitimi gibi konularda önemli düzenlemeler getirilmiştir (Koray, 2020, s. 158).

Ayrıca, bu dönemde iş kazaları ve hastalıklara karşı işçilerin korunması ve sosyal güvenliğin sağlanması amacıyla çeşitli tedbirler alınmıştır. İşverenler hastalanan veya kaza geçiren işçileri ücretsiz olarak tedavi ettirmekle yükümlü tutulmuş, ayrıca işverenlerin iş kazaları veya ölümleri durumunda işçilere veya ailelerine tazminat ödemesi gerekmektedir. Bu dönemde ayrıca İhtiyat ve Teavün Sandıkları'nın kurulması gibi önemli adımlar atılmış ve Türkiye'nin ilk sosyal güvenlik kuruluşu olan Amele Birliği kurulmuştur (Yılmaz, 2006).

Türkiye Cumhuriyeti'nin bu dönemdeki ekonomik kalkınma ve endüstrileşme politikaları da sosyal devlet anlayışının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi, ülkenin endüstrileşmesini ve ekonomik kalkınmayı hedeflemiş, işçi hakları, çalışma koşulları, sosyal güvenlik ve sendikalarla ilgili önemli kararlar

almıştır. Bu kongre, devletin sosyal politika önceliklerini belirlediği önemli bir adım olarak kabul edilmelidir (Talas, 1992).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında, özellikle 1920'ler ve 1930'lar boyunca, sosyal devlet anlayışının gelişimi ve sosyal politikaların oluşturulması adına önemli adımlar atılmıştır. İşte bu dönemdeki bazı önemli yasal düzenlemeler (Dilik, 1985, s. 158-159):

Hafta Tatili Kanunu (1925): Bu yasa ile işçilere haftada bir gün tatil hakkı tanınmıştır.

Medeni Kanun (1926): Çalışma hayatı ve sosyal güvenlikle ilgili düzenlemeler içermiş ve özellikle kadınların çalışma haklarına ve işçi sağlığına odaklanmıştır.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu (1930): Özellikle kadın ve çocuk işçilerin çalışma koşullarını ve işçi sağlığını koruyucu hükümler içeren önemli bir yasadır (Dilik, 1985, s. 98).

İş Kanunu (1936 - 3008 sayılı): İşçileri çeşitli tehlikelere karşı korumak amacıyla ilk defa bir sosyal güvenlik sistemi kurulmasına dair genel ilkeler belirlemiştir. Bu yasa, devleti işçi-işveren ilişkilerinde düzenleyici otorite olarak kabul etmiş ve çalışma yaşamını sistematik olarak düzenlemiştir.

İş Kazaları, Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu (1945 - 4772 sayılı): Sosyal sigortalarla ilgili olarak önemli bir yasadır. İş kazaları, meslek hastalıkları ve analık sigortaları konularında düzenlemeler içermektedir.

Bu yasalar, Türkiye'nin erken dönemlerinde sosyal devlet anlayışının oluşumu ve sosyal politikaların temellerinin atılmasında önemli bir rol oynamıştır (Çiçek, 2012, s. 17). Sosyal güvenlik, çalışma koşulları ve işçi haklarına dair bu düzenlemeler, Türkiye'deki sosyal devlet geleneğinin başlangıcını işaret etmektedir (Tokol & Alper, 2020, s. 15-17).

1945 – 1980 Arası Dönem

Türkiye'deki sosyal devlet anlayışının gelişimi ve sosyal politikaların oluşturulması, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde hız kazanmış ve çeşitli yasal düzenlemelerle desteklenmiştir. Bu dönemde atılan bazı önemli adımlar şunlardır:

Çalışma Bakanlığı ve İş ve İşçi Bulma Kurumu: 1945 yılında çıkarılan 3008 sayılı İş Kanunu'nun uygulanması ve çalışma hayatıyla ilgili konuların düzenlenmesi, yürütülmesi ve denetlenmesi amacıyla Çalışma Bakanlığı kurulmuştur (Serter, 1994, s. 128). Ayrıca, işgücü piyasasının düzenlenmesi amacıyla İş ve İşçi Bulma Kurumu kurulmuştur. Bu kurumlar, çalışma hayatını düzenlemek ve işçilerin refahını artırmak için çeşitli görevler üstlenmiştir (Tokol & Alper, 2020, s. 17).

Sendikalar Kanunu: 1946 yılında çıkarılan Sendikalar Kanunu, sendikaların kurulmasını ve işçi-işveren ilişkilerini düzenlemiş, sınıf temeline dayalı örgütlenmeyi serbest bırakmıştır. Bu, işçi haklarının korunması ve işçilerin çıkarlarını savunmaları için önemli bir adım olmuştur (Koray, 2020, s. 162-163).

Ulusal ve Uluslararası Sözleşmeler: Türkiye, 1948'de İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ni onaylamış, bu bildiri sosyal devletin temel ilkelerini içermiştir. Ayrıca, Türkiye Dünya Sağlık Örgütü'nün Anayasasını kabul etmiş ve sağlık ve sosyal güvenlik alanlarında uluslararası standartlara uyum sağlamıştır.

Emekli Sandığı Kanunu (1949): Bu yasa, kamu sektöründe çalışan memurların emeklilik ve malullük durumlarını düzenlemiştir. Kamu kesiminde çalışanlar için düzenli bir sosyal güvenlik rejimi oluşturulmuştur (Okur, Güzel, & Caniklioğlu, 2021, s. 418-420).

Sosyal Sigortalar Kanunu (1964): Türkiye, 1964'te kabul edilen Sosyal Sigortalar Kanunu ile sosyal güvenlik alanında önemli bir adım atmıştır. Bu yasa, sosyal sigortaları düzenlemiş ve 1949'da çıkarılan Emekli Sandığı Kanunu gibi dağınık haldeki mevzuatı birleştirmiştir (Kaya, 2009, s. 64).

1961 Anayasası: Bu anayasa, Türkiye'nin sosyal devlet kimliğini güvence altına almış ve sosyal devlet ilkesini kabul etmiştir. Bu, Türkiye'nin sosyal politikaları geliştirme ve uygulama yönündeki taahhüdünü vurgulayan önemli bir adımdır (Tokol & Alper, 2020, s. 20-21).

Ancak, 1970'lerin ekonomik krizi ve 1980'deki askeri darbe gibi olaylar Türkiye'yi derinden etkileyerek sosyal devlet anlayışının tekrar şekillenmesine neden olmuştur. Bu süreçte sosyal politikaların revize edilmesi ve farklılaştırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

1980 ve Sonrası

Bu dönemde, uluslararası düzeyde sosyal devlet uygulamalarının önemi azalmış ve bu nedenle sosyal devlet anlayışı gerileme dönemine girmiştir. Türkiye, bu küresel değişimlerin etkisi altında kalmış ve 24 Ocak kararları ile ekonomi politikalarında köklü bir değişikliğe gitmiş; aynı dönemde 12 Eylül 1980 darbesi, siyasi ve sosyal alanda otoriter bir rejim değişikliğine yol açmıştır. Bu olaylar, Türkiye'deki sosyal devlet anlayışını ve uygulanan sosyal politikaları olumsuz etkilemiştir (Boratav, 2019, s. 147).

1980 yılında gerçekleşen askeri hareket ile kaldırılan 1961 Anayasası yerine konacak yeni anayasa; devletin gücünü artırmayı, devleti kutsal bir varlık olarak görmeyi, birey haklarını sınırlamayı ve sosyal alanın önüne geçmeyi amaçlayan bir felsefe üzerine inşa edilmiştir. Ancak, 1961 Anayasası ile ilk kez tanımlanan "sosyal devlet ilkesi," 1982 Anayasası'nda da korunmuştur (Talas, 1992, s. 231).

1980'ler dünya genelinde sosyal devlet anlayışının yerini neoliberal politikalara bıraktığı bir dönem olarak bilinir. Ekonomide serbestleşme, özelleştirme, yerelleştirme, gönüllüleştirme, demokratikleşme gibi reformlar uygulanarak devletin gücü, görevleri ve fonksiyonları daraltılmıştır. Türkiye, bu dönemde dünya gelişmelerinin etkisinde kalmıştır. 24 Ocak kararları ile başlayan süreç, sosyal devletin gerilemesine yol açmıştır. İşçi haklarındaki kazanımlar geriye gitmiş ve çalışanların yaşam koşulları zorlaşmıştır (Aktan, 2003, s. 158). Hükümetler, dışa dönük büyüme stratejilerini takip ederken aynı zamanda neo-liberal ekonomi anlayışını benimsemiş ve arz odaklı politikalara vurgu yapmıştır. Ayrıca, deregülasyon ve özelleştirme uygulamaları hız kazanmıştır. Bu bağlamda, kamu sektörünün ekonomideki rolünün küçültülmesi ve devletin görev ve fonksiyonlarının azaltılması hedeflenmiştir (Yay, 2014, s. 157-159).

Bu dönemde Türkiye'de, değişen dünya gerçekleri ile birlikte zihniyet değişimi yaşanmıştır. 1980'lerde dönemin Başbakanı tarafından ifade edilen "sosyal devletin öldüğü" şeklindeki açıklamalar ve "Devlet baba değildir" gibi ifadeler, Türkiye'de sosyal devlet anlayışının gerilediğinin göstergeleri olarak kabul edilmiştir. 1980'lerdeki politikaların etkileri 1990'larda ve özellikle 2000'lerde devam etmiş, Türkiye'de sosyal devlet karakteri giderek sosyal yardımların öne çıktığı bir yapıya dönüşmüştür. Ancak, bu yardımların yetersiz olduğu açıkça belirtilmelidir (Kaya, 2009, s. 65).

Ayrıca, 1980 yılında Avrupa Güvenlik Kodu'nun onaylanması, 1989 yılında Avrupa Sosyal Güvenlik Şartı'nın onaylanması ve 1980'lerin sonlarında işsizlik sigortasının oluşturulması, bu dönemde sosyal güvenlikle ilgili önemli gelişmeler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, sosyal güvenlik kurumlarının bir araya getirilmesini hedefleyen Sosyal Güvenlik Temel Yasası bu dönemde geliştirilmiştir. 1990'lar boyunca, küreselleşme ve dünya genelindeki gelişmeler Türkiye'yi etkilemiş; ülke, siyasi, ekonomik ve sosyal krizler yaşamış ve bu krizler izlenen politikaları önemli ölçüde etkilemiştir. Bu yıllarda azalan sosyal devlet anlayışı, 2000'lerde dünya genelindeki eğilimlere paralel olarak daha da gerilemiştir.

2000'lerin başında yaşanan ekonomik kriz, Türkiye'yi derinden etkilemiş ve devlet yapısını yeniden şekillendirmiştir. 2001 krizi, toplumda uzun süre etkisini sürdüren yaralar açmış ve insanlara "Kamu hizmetleri israf, sosyal devlet yolsuzluk ve rant mekanizması merkezi" gibi bir algı oluşturmuştur. Türkiye, 2001 krizi sonrasında rekor oylarla seçilen tek parti hükümeti ile tanışmıştır. Bu dönemde benimsenen neo-liberal anlayış, sosyal devleti ve dolayısıyla sosyal politikaları büyük ölçüde belirlemiştir. Bu anlayış, "devletin küçültülmesi" gerektiği düşüncesi doğrultusunda özelleştirmelerin hız kazandığı bir dönemi başlatmıştır. Tek parti hükümeti, devleti halka hizmet aracı olarak tanımlamış ve tüm vatandaşların refahını sağlama iddiasını ortaya koymuştur.

Bu dönemde, 2002 yılında açıklanan Acil Eylem Planı çerçevesinde uygulanmaya konulan Sosyal Güvenlik Reformu önemli bir adım olmuştur. Bu reformlar, sosyal güvenlik sisteminin yeniden yapılandırılmasını ve kapsamlı bir sosyal güvenlik sağlanmasını amaçlamıştır. Ayrıca, 2003 yılında çıkarılan Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı ve 4857 sayılı İş Yasası ile sosyal güvenlik kurumlarına aktarılan kaynaklar artırılmıştır (Kaya, 2009, s. 64-68).

Son olarak, 06.04.2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, sosyal devlet özelliği taşıma açısından önemlidir. Bu bakanlığın başlıca görevleri, ulusal düzeyde sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak, izlemek ve güncellemek; aile yapısının ve değerlerinin korunması, gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak için ulusal politika ve stratejileri koordine etmek ve aile refahını artırmaya yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmektir.

Türkiye'de sosyal devlet anlayışının evrimi, dünya genelindeki gelişmelere paralel olarak değiştiği açıkça görülmektedir. Ayrıca, ülke içinde yaşanan sosyal, ekonomik ve siyasi krizlerin de sosyal politikalara etki ettiği gözlemlenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde, özellikle savaş sonrası dönemlerde, daha çok yıkıcı etkilere karşı tedbir almayı hedefleyen politikalar izlendi. Ancak, 1961 Anayasası'na kadar Türkiye'de sosyal devlete dair önemli adımların atılmadığını söyleyebiliriz.

1961 Anayasası ile birlikte sosyal devlet ilkesi Anayasa tarafından güvence altına alındı ve Türkiye, sosyal devlet olma yolunda önemli adımlar attı. Ancak, 1980 sonrasında hem uluslararası düzeyde hem de ülke içinde meydana gelen olaylar, Türkiye'de sosyal devlete yönelik politikaların yeterince uygulanmadığı bir döneme işaret etti. 1982 Anayasası'nda

da, 1961 Anayasası'nda olduğu gibi, "sosyal devlet ilkesi" bulunmasına rağmen, bu ilke kâğıt üzerinde kaldı. Türkiye, sosyal devlet niteliklerinden uzaklaştı ve neo-liberal politikalar hız kazandı. Günümüzde de benzer bir eğilim devam etmekte olup, dünya genelindeki gelişmelerin devletin rolünün yeniden tanımlanmasını ve görevlerinin yeniden belirlenmesini gerektirmesi, sosyal devletin Türkiye'deki önemini kaybetmesine neden olmaktadır (Yay, 2014, s. 159-160).

1.1.3. Sosyal Yardımın Tarihsel Gelişimi

Muhtaçlığın hafifletilmesi amacıyla sunulan sosyal yardımlar, zaman içinde çeşitli biçimlerde evrim geçirmiştir. İlk Çağ'da, bireyler sosyal risklere karşı aile ve kabile içinde dayanışma ve yardımlarla güvenliklerini sağlama yoluna gitmişlerdir. Orta Çağ ile birlikte, sosyal yardımlaşma alanında dini ve mesleki kurumların etkisi artmış ve günümüz sosyal hizmet kurumlarının temelleri atılmaya başlanmıştır. Tarihsel süreç içinde, muhtaç bireylerin korunması ve desteklenmesi amacıyla yasal ve kurumsal açıdan önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu çabaların sonucunda, ihtiyaç sahibi bireylere yardımcı olmak için çeşitli uygulamalar geliştirilmiş ve devam ettirilmiştir (Sallan Gül, 2000, s. 53-55).

Yoksulların korunmasına yönelik yasal düzenlemelerin ilk örnekleri İngiltere'de bulunmaktadır. İngiltere'de, kendi geçimini sağlayamayan bireylerin desteklenmesini amaçlayan Yoksulluk Yasaları'nın ilki, 1300'lerin ortalarında kabul edilmiştir (Zengin, Şahin, & Özcan, 2012, s. 133-135). Daha sonra, 1601 yılında çıkarılan yeni bir Yoksulluk Yasası ile hastalık, işsizlik, duliyet ve yaşlılık gibi durumlarda devletin yardım sağlama sorumluluğu, günümüzdeki sosyal sigorta sisteminin temelini oluşturan bir kamu hizmeti olarak kabul edilmiştir. Bu gelişme, İngiltere'de ortaya çıktıktan sonra diğer ülkelerde benzer sosyal hizmet sistemlerinin oluşturulmasına katkıda bulunarak zamanla yaygınlaşmıştır (Erkul & Morkeç, 2012, s. 68-70).

Kovancı (2003, s. 26)'ya göre, yoksulluk sorunu 1601 sayılı Yoksulluk Yasası ile yerel düzeyde ele alınarak sosyal yardımlarda kurumsallaşmaya gidilmeye çalışılmıştır. Bu yasa, "çalışma" kavramını temel alarak üç ana yardım biçimini tanımlamıştır. Her yönetim birimi (parish), kendi bölgesinde çalışabilir durumda olan kişilere iş bulmak, yaşlı ve engelliler için yoksul evleri işletmek, bakıma muhtaç çocukların çıraklık eğitimlerini üstlenmek gibi görevlerle sorumlu tutulmuştur.

1820'de John Griscom'un öncülüğünde Yoksulluğu Önleme Derneği kurulmuştur. Bu dernek, yoksulların yaşam koşullarını araştırmak amacıyla ev ziyaretleri yapmış ve temel sosyal hizmet uygulamalarını başlatmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, işsizlere, hastalara, yoksullara, fiziksel ve zihinsel engellilere ve yetimlere yardım etmek üzere büyük şehirlerde birçok özel inanç kurumu kurulmuştur (Zastrow, 2017, s. 2-5).

Osmanlı İmparatorluğu'nda, farklı biçimlerde ortaya çıkmış sosyal koruma sistemlerinin izleri bulunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda sosyal koruma ihtiyacı her zaman canlı tutulmuş ve aile içi yardımlaşma, meslek örgütleri içindeki dayanışma, dini temele dayalı hayır kurumları ve tımar sistemi gibi unsurlar kişisel korumanın temel araçları olmuştur. Din ve devlet felsefesinin etkisiyle kişisel koruma önemli bir şekilde şekillenmiş ve bireylerin korunmasına yönelik önlemler etkili bir biçimde uygulanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde vakıfların sosyal yardım hizmetlerindeki önemi oldukça büyüktü. Vakıflar, Osmanlı İmparatorluğu'nda geniş bir örgüt yapısına sahipti ve çeşitli alanlarda kamu hizmetlerini yürütmek, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuşlardır. Bu vakıflar, günümüzdeki sivil toplum kuruluşlarına benzer bir rol üstlenmişlerdir. Özellikle sağlık, sosyal güvenlik, sosyal yardım ve eğitim gibi alanlarda vakıfların kurduğu ve işlettiği imaretler, misafirhaneler ve hastaneler, yoksul ve ihtiyaç sahibi kişilere doğrudan hizmet veren kurumlar arasında yer almıştır. Bu kurumlar, ihtiyaç sahiplerine yiyecek, barınma, sağlık hizmetleri ve diğer temel ihtiyaçları sunmak için kullanılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda vakıflar, toplumsal dayanışmanın ve sosyal yardımlaşmanın önemli bir parçası olarak görülüyordu. Vakıfların kuruluş amacı genellikle hayır işleri ve toplumun refahını artırmak olarak belirlenmiştir. Bu nedenle, vakıfların faaliyetleri, yoksul, hasta, yetim ve muhtaç kişilere yardım etmeyi amaçlayan etkili bir sosyal yardım sistemi oluşturmuştur. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, özellikle 19. yüzyılda, ekonomik ve siyasi sorunlar nedeniyle vakıfların etkinliği azalmış ve bu alanlarda devlet müdahalesi artmıştır. Modernleşme süreciyle birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun yerini Türkiye Cumhuriyeti almış ve sosyal yardım ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda devletin daha merkezi bir rol oynaması benimsenmiştir. Bu, vakıfların sosyal yardım alanındaki etkisini azaltmıştır. Bugün, Türkiye'de de vakıflar hala çeşitli sosyal yardım projeleri ve hayır işleri yürütebilmektedirler, ancak bu faaliyetler daha çok gönüllü katkıları ve sivil toplumun desteğini gerektiren bir şekilde gerçekleşmektedir (Dağ, 2014).

Cumhuriyet döneminin başlarında, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan kültürel ve dini özellikler, Türkiye'nin sosyal yardım anlayışında etkili olmaya devam etti. Toplumun geleneksel yapısı ve İslam dini, hayırseverlik ve yardımlaşma konularında önemli bir rol oynuyordu. Bu dönemde, sosyal yardımlar genellikle bireylerin veya dini kuruluşların inisiyatifiyle gerçekleştiriliyor ve muhtaç insanlara yönelik sınırlı kapsamlı yardımları içeriyordu. Ancak Türkiye, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren modernleşme ve sekülerleşme süreçlerini deneyimledi. Bu süreçler, ekonomik, sosyal ve kültürel değişikliklerle birlikte geldi. Türkiye, dünya düzenindeki değişikliklere ayak uydurmak ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek amacıyla bir dizi reform gerçekleştirdi. Bu reformlar, ekonomik yapının değişmesi ve toplumsal dönüşümlerin yaşanması anlamına geliyordu. Bu dönüşüm süreci, sosyal yardım anlayışını da etkiledi. Türkiye'de sosyal yardımlar, devletin daha aktif bir rol üstlendiği ve daha kurumsal hale geldiği bir yapıya doğru evrildi. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren sosyal politika alanında önemli gelişmeler yaşandı. Sosyal güvenlik sistemi genişletildi, sağlık hizmetleri iyileştirildi ve yoksullukla mücadele programları başlatıldı. 2000'li yıllarla birlikte Türkiye, sosyal yardımların etkin bir şekilde koordine edildiği ve daha geniş bir nüfusu kapsayan bir sosyal yardım ağı oluşturdu. Bu dönemde sosyal yardımların kapsamı genişledi ve ihtiyaç sahiplerine daha sistemli bir şekilde ulaşılmaya çalışıldı. Ayrıca, sadece hayırseverlik anlayışına dayalı yardımların ötesine geçilerek, devlet tarafından finanse edilen ve yönetilen sosyal yardım programları oluşturuldu. Sonuç olarak, Türkiye'de sosyal yardım anlayışı zaman içinde büyük değişikliklere uğradı ve modern, devlet destekli bir sosyal yardım sistemi oluşturuldu. Bu, ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısının değişimine paralel olarak gerçekleşti ve toplumun daha geniş kesimlerini kapsamayı hedefledi (Karagöl & Dama, 2015, s. 9-12).

Türkiye Cumhuriyeti'nde sosyal devlet anlayışının gelişimi II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, Keynesyen refah devleti fikirlerinin etkisi altında gerçekleşti. Bu dönemde Türkiye ve birçok diğer ülke, ekonomik ve sosyal politikalarını yeniden şekillendirmeye başladı (Özbek, 2022, s. 18-20).

II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye, ekonomik planlama ve kamu müdahalesi konularında daha aktif bir rol üstlendi. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) gibi planlar, ekonomik büyüme ve refahın artırılması amacıyla hazırlandı. Türkiye'de işçi hakları ve sendikalaşma, bu dönemde önemli bir yasal çerçeve kazandı. 1963 tarihli Sendikalar

Kanunu, işçilerin sendikal örgütlenmesini düzenledi ve sendikaların daha etkin bir şekilde faaliyet göstermesine olanak tanıdı. 1945 yılında kabul edilen İş Kanunu, işçilere sosyal güvence sağlama amacı taşıdı. Ardından 1946 yılında Sosyal Sigortalar Kanunu çıkarıldı ve işçilere emeklilik, sağlık ve diğer sosyal yardımlar sunuldu. Keynesyen refah devleti anlayışı çerçevesinde, Türkiye'de yoksulluğun azaltılması ve gelir dağılımının iyileştirilmesi amacıyla refah programları başlatıldı. Bu programlar, toplumun en savunmasız kesimlerine yardım etmeyi hedefledi. Türkiye, refah devleti prensipleri doğrultusunda eğitim ve sağlık hizmetlerine yatırım yapmaya başladı. Kamu okulları ve hastaneler yaygınlaştı ve erişim daha geniş kesimlere açıldı (Pehlivan, 2022, s. 55-65). Bu gelişmeler, Türkiye'de sosyal devlet anlayışının oluşturulmasına ve yerleştirilmesine katkı sağladı. Keynesyen refah devleti ilkesi, devletin ekonomik ve sosyal alanlarda daha aktif bir rol oynamasını öngörerek, ekonomik eşitsizlikleri azaltmayı ve toplumsal refahı artırmayı amaçlayan bir çerçeve sunmuştur. Bu anlayış, Türkiye'nin sosyal politika ve ekonomik planlama alanındaki temel yaklaşımını etkilemeye devam etmektedir (Bayraktar, 2012, s. 251-253).

Türkiye'de sosyal yardım politikalarının anayasal dayanağı, 1982 Anayasası'nın 2. maddesinde yer alan "sosyal bir hukuk devleti" ilkesidir. Bu ilke, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel hukuki yapısının bir parçasıdır ve toplumsal refahı artırmayı, sosyal adaleti sağlamayı, ekonomik ve kültürel hizmetler sunmayı ve ihtiyaç sahibi kesimlere yardım etmeyi amaçlar.

Bu "sosyal bir hukuk devleti" ilkesi, şu şekillerde uygulanabilir: Toplumsal Refah: Devlet, toplumun refahını artırmak için çeşitli sosyal hizmetler sunar. Bu hizmetler, yaşlılara, gençlere, çocuklara, engellilere ve kadınlara yönelik olarak tasarlanabilir. Sosyal Adalet: Sosyal devlet ilkesi, sosyal adaletin sağlanmasını vurgular. Bu, gelir eşitsizliği ve toplumsal dışlanmayı azaltmayı amaçlayan politikaların benimsenmesini içerir. Yoksullara Ekonomik Destek: Yoksul kesimlere, insan haklarına saygı çerçevesinde ekonomik yardımların yapılmasını içerir. Bu yardımlar, temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olabilir (Ceren, 2017, s. 16).

Türkiye'de "sosyal bir hukuk devleti" ilkesi, toplumun refahını artırmak, insanların hak ve özgürlüklerini korumak ve toplumsal eşitsizlikleri azaltmak amacıyla yasal olarak tanınmıştır. Bu çerçevede, devlet, vatandaşlarının sosyal güvenliğini sağlamak ve ihtiyaç

sahibi kesimlere destek olmak gibi görevler üstlenir. Bu ilke, sosyal yardım politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında önemli bir rehberdir.

Sosyal transfer harcamaları, bir toplumda sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak önemlidir. Bu harcamalar, sadece dezavantajlı bireylerin günlük hayatlarını kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal adaletin sağlanmasına katkıda bulunur. Dezavantajlı gruplara yönelik yapılan sosyal transferler, toplumun daha geniş bir kesiminde ekonomik ve sosyal istikrarı teşvik edebilir. Sosyal transferler, sosyal devletin en temel bileşenlerinden biridir ve toplumun daha geniş bir refah ve toplumsal adalet amacına ulaşmasına yardımcı olur. Bu harcamalar, toplumun refahını artırmanın ve dezavantajlı bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmenin bir yolu olarak büyük öneme sahiptir (Ceren, 2017, s. 17).

Türkiye'de yoksulluk, yaşlılar, engelliler, kimsesizler, kadınlar ve çocuklar gibi dezavantajlı gruplar için sosyal yardımları düzenlemek ve etkili bir şekilde ulaştırmak amacıyla bir dizi yasal düzenleme yapılmıştır. İşte bu yasal düzenlemelerin bazıları: 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (2022 sayılı Kanun), Sosyal Yardımlaşma ve Teşvik Kanunu (3294 sayılı Kanun), Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun (3816 sayılı Kanun).

Bu yasal düzenlemeler, sosyal yardımların yönetimini, dağıtımını ve izlenmesini düzenlemekte ve ihtiyaç sahiplerinin korunmasını sağlamaktadır. Dezavantajlı grupların sosyal yardımlardan faydalanabilmesi için belirli kriterlere uygun olmaları gerekmektedir ve bu yasal düzenlemeler, bu kriterleri açıkça tanımlar. Sosyal devletin bir parçası olarak bu tür yasal düzenlemeler, toplumun en savunmasız üyelerini korumayı amaçlar. Bu düzenlemeler, ekonomik ve sosyal adaleti artırmak, yoksulluğu azaltmak ve insanların temel ihtiyaçlarına erişimlerini sağlamak amacıyla önemli araçlardır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), Türkiye'de sosyal yardım ve dayanışma faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmekle görevli bir kurumdur. Bu genel müdürlük, 2004 yılında 5263 sayılı "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun" ile kurulmuştur. Başlangıçta, Başbakanlığa bağlı bir hizmet birimi olarak faaliyet gösteriyordu.

Ancak 2011 yılında, Türkiye'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla, SYDGM bu yeni bakanlık çatısı altına taşınmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,

sosyal yardım ve dayanışma alanlarının yanı sıra aile politikaları, kadın hakları, engelli hakları ve benzeri konularla ilgilenmektedir.

Bu kurumsal değişiklikler, Türkiye'deki sosyal yardım ve dayanışma faaliyetlerini daha iyi düzenlemeyi, koordine etmeyi ve geliştirmeyi amaçlamaktadır. SYDGM, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki il ve ilçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığıyla sosyal yardım programlarını yürütmektedir. Bu, ihtiyaç sahiplerine maddi destek, sağlık hizmetleri ve diğer sosyal yardımların verilmesini içerir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Türkiye'deki yoksulluğun azaltılması ve sosyal güvenliğin artırılması gibi hedeflere ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür kurumsal yapılar, toplumun en savunmasız üyelerine destek sağlama konusunda kritik bir rol oynamaktadır ve devletin sosyal yardım ve dayanışma politikalarını etkili bir şekilde yürütmeye yardımcı olmaktadır (Ceren, 2017, s. 18).

1.1.4. Dünyada Uygulanan Çeşitli Sosyal Yardımlar

Gelir dağılımı adaletsizliği ve yoksulluk, dünya genelinde ekonomik, politik ve sosyal birçok sorunu beraberinde getiren önemli konulardır. Bu sorunlar, birçok ülkenin politika yapıcıları ve toplum liderleri için öncelikli bir gündem maddesi haline gelmiştir. Gelir dağılımı adaletsizliği, toplumda zengin ve yoksul arasındaki gelir eşitsizliğini ifade eder. Bu adaletsizlik, ekonomik büyümenin yalnızca belirli bir kesime fayda sağladığı, yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin arttığı durumlarla ilişkilidir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik, toplumsal huzursuzluğa, düşük gelirli kesimlerin ekonomik güvensizliğine ve hatta siyasi istikrarsızlığa yol açabilir. Bu nedenle birçok ülke, gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmaya yönelik politikalar üretmektedir. Bu politikalar, vergi reformları, asgari ücret artışları, eğitim fırsatlarının genişletilmesi ve daha fazla iş yaratma gibi çeşitli araçları içerebilir (Üzümcü & Korkat, 2014, s. 136-137).

Yoksulluk ise toplumun belirli bir kesiminin temel ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelire sahip olmaması durumunu ifade eder. Yoksulluk, gıda, barınma, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel insan ihtiyaçlarının karşılanamamasına neden olabilir. Yoksulluk, insan haklarına aykırıdır ve toplumlar için birçok olumsuz sonuç doğurur. Yoksulluğun azaltılması veya ortadan kaldırılması, sadece etik bir sorumluluk olmanın ötesinde ekonomik büyümeyi destekleyebilir ve toplumsal istikrarı artırabilir.

Dünya genelinde, gelir dağılımı adaletsizliğinin ve yoksulluğun azaltılması amacıyla sosyal yardımların kullanımı artmıştır. Sosyal yardımlar, yoksul kesimlere doğrudan nakit yardım, gıda yardımı, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olur. Ayrıca, sosyal yardımlar, ekonomik dengesizliklerin neden olduğu sosyal sorunları hafifletmek için önemli bir araç olabilir.

Uzun vadeli politikalar, gelir dağılımı adaletsizliği ve yoksulluğun temel nedenlerini ele almayı amaçlar. Bu politikalar, eğitim, istihdam fırsatlarının genişletilmesi, asgari ücret politikaları ve toplumsal güvenliği içerebilir. Kısa vadeli sosyal yardımlar ise, acil ihtiyaçları olan kişilere ve ailelere hızla yardım etmeyi amaçlar.

Gelir adaletsizliği ve yoksullukla mücadele, her iki sorunu ele alarak, ekonomik büyüme, toplumsal adalet ve insan haklarına saygıyı teşvik eden çok yönlü bir yaklaşım gerektirir. Bu, sadece ekonomik politikalarla değil, aynı zamanda eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal yardım politikalarının entegre bir şekilde ele alınmasını gerektirir.

Yoksulluğun nüfus artışı ve diğer faktörlerle ilişkili olduğu bir gerçektir. Tarihsel olarak, dünya nüfusu arttıkça yoksulluğun yaygın olduğu dönemlerde daha fazla insan yoksul olarak kabul edilebilir. Ancak yoksulluğun artmadığı ve hatta azaldığı dönemler de olmuştur. Bu değişkenlik, birçok faktörün bir araya gelmesiyle açıklanabilir: Ekonomik Büyüme, Eğitim, Sosyal Yardımlar ve Politikalar, Teknolojik İlerleme, Uluslararası İşbirliği.

Yoksullukla mücadele, çok karmaşık bir konsepttir ve birçok faktörün etkileşimiyle ilgilidir. Bu nedenle yoksulluğun azalması veya artması üzerinde etkili olan faktörleri anlamak için geniş bir perspektife ihtiyaç vardır. Aynı zamanda, yoksullukla mücadele, devlet politikalarının ve uluslararası işbirliğinin ötesinde, toplumsal bilinçlenme ve adaletin teşvik edilmesini de gerektirir (Hasell, Roser, Ortiz-Ospina, & Arriagada, 2021). Sosyal yardım sistemleri, birçok faktörün etkileşimini içeren karmaşık yapılar olup ülkelere göre farklılık gösterebilir. Bu farklılıklar, genellikle bir ülkenin tarih, kültür, ekonomik durum, siyasi sistem ve sosyal değerleri gibi bir dizi faktörden etkilenir. İşte bazı nedenler ve açıklamalar:

Refah Rejimleri: Sosyal yardım sistemlerinin farklılıkları, ülkelerin refah rejimlerinden kaynaklanabilir. Ünlü sosyal politika araştırmacısı Gøsta Esping-Andersen, refah rejimlerini üç temel tipe ayırır: liberal, korporatist ve sosyal demokrat. Farklı ülkeler, bu

rejim türlerinin karışımlarını benimseyebilirler. Bu, sosyal yardımın nasıl yapılandırıldığı ve finanse edildiği konusunda farklılıklara yol açar.

Vergi Politikaları: Sosyal yardım sistemleri, genellikle vergi politikaları ile yakından ilişkilidir. Bazı ülkeler, yüksek gelirli bireylerden daha fazla vergi alarak sosyal yardıma daha fazla kaynak sağlar. Diğerleri ise vergi yükünü daha dengeli bir şekilde dağıtmayı tercih edebilir. Bu, sosyal yardımın finansmanında büyük bir fark yaratabilir.

Ekonomik Durum: Bir ülkenin ekonomik koşulları, sosyal yardım sistemlerini etkiler. Yüksek gelirli bir ülke, genellikle daha cömert bir sosyal yardım sistemine sahip olabilir. Düşük gelirli ülkeler ise sınırlı kaynaklarla daha mütevazı bir sosyal yardım programı uygulayabilir.

Siyasi ve Toplumsal İklim: Bir ülkenin siyasi ve toplumsal iklimi, sosyal yardım politikalarını etkiler. Örneğin, sosyal yardım sistemlerinin oluşturulması ve genişletilmesi siyasi bir süreçtir ve halkın ve politika yapıcıların tutumlarına bağlıdır.

Yoksulluk Seviyeleri: Bir ülkedeki yoksulluk seviyeleri, sosyal yardım politikalarını şekillendirebilir. Daha yüksek yoksulluk oranları, daha cömert bir sosyal yardım sistemini teşvik edebilir.

Kültürel ve Tarihsel Faktörler: Bir ülkenin kültürel ve tarihsel geçmişi, sosyal yardım sistemlerini etkileyebilir. Örneğin, bazı ülkelerde aile ve topluluk dayanışması önemli bir rol oynar ve bu, sosyal yardım sistemlerini etkileyebilir.

Bu faktörlerin kombinasyonu, bir ülkenin sosyal yardım sistemini şekillendirir ve bu nedenle farklı ülkeler arasında büyük farklılıklar olabilir. Bu farklılıklar, sosyal yardım sistemlerinin etkinliği, sürdürülebilirliği ve toplumda yoksullukla mücadele konusundaki başarısını etkileyebilir (Karagöl & Dama, 2015, s. 13).

Engellilik, yoksulluğun önemli nedenlerinden biri olabilir. Engellilik, bir kişinin fiziksel, zihinsel veya duygusal bir durum nedeniyle belirli görevleri yerine getirme yeteneğini kısıtlayan bir durumdur. Engelliler, iş bulma, eğitim alma, topluma katılma ve ekonomik bağımsızlık gibi temel yaşam alanlarında karşılaştıkları engeller nedeniyle yoksulluk riski altındadır. Engellilerin yoksullukla mücadelede karşılaştığı bazı özel zorluklar şunlar olabilir:

İş Bulma Zorlukları: Engellilik, bazı meslekleri veya işleri yapma yeteneklerini kısıtlayabilir. Bu nedenle, engelli bireyler iş bulmada zorluklar yaşayabilirler. Ayrıca işverenler tarafından ayrımcılığa uğrama riski vardır.

Eğitim Erişimi: Engelli bireylerin eğitim erişimi sınırlı olabilir. Engellilere uygun eğitim imkanları sunma eksikliği, bu kişilerin istihdam ve ekonomik bağımsızlık açısından dezavantajlı olmalarına neden olabilir.

Sağlık Maliyetleri: Engellilik, sürekli tıbbi bakım veya rehabilitasyon gerektirebilir. Bu, aileler ve bireyler üzerinde ciddi ekonomik baskılara yol açabilir.

Toplumsal Dışlanma: Engellilik, toplumsal dışlanma riskini artırabilir. Engelli bireyler, toplumun diğer üyeleriyle aynı fırsatlara erişim sağlayamamışlarsa, toplumda yoksulluk ve ayrımcılığa daha açık hale gelebilirler.

Kamu Politikaları ve Sosyal Yardımlar: Birçok ülkede engellilere yönelik sosyal yardım politikaları ve kamu hizmetleri bulunsa da, bu hizmetler yetersiz olabilir veya uygun bir şekilde uygulanmayabilir. Engellilere yönelik sosyal yardım programlarının etkili olabilmesi için tasarımı ve uygulanması büyük bir özen gerektirir.

Bu zorlukları ele almak için, devletler, işverenler ve toplumlar engellilere yönelik ayrımcılığı ve dezavantajları azaltmayı hedefleyen politikalar ve uygulamalar geliştirebilirler. Engelli bireylere uygun eğitim, istihdam fırsatları ve sağlık hizmetleri sağlayarak, yoksulluğun önlenmesi ve engellilerin topluma tam olarak katılabilmeleri desteklenebilir. Ayrıca toplumsal farkındalık ve eğitim de engellilik konusundaki olumsuz algıları ve ayrımcılığı azaltmada önemlidir (International Labour Organization, 2021, s. 139).

Engellilik yardımlarının yeterliliği ve dağıtımı toplumdan topluma büyük ölçüde değişebilir. Engellilik yardımlarının oranlarının ve etkinliğinin AB ülkelerinde %27.9 gibi bir seviyede olması, birçok faktöre bağlıdır. Bu faktörler şunlar olabilir: Sosyal Yardım Politikaları, Sosyal Güvence Sistemleri, Engellilik Tanımı, Ekonomik Durum, Sosyal Farkındalık, İhtiyaç Değerlendirmesi.

Engellilik yardımlarının dağıtımında adalet, etkinlik ve toplumsal katılım önemlidir. Bu yardımların, engelli bireylerin yaşam kalitesini artırmaları ve yoksulluğu azaltmaları gerekmektedir. Engellilik yardımları sadece finansal değil, aynı zamanda eğitim, istihdam ve sosyal katılım fırsatları da içermelidir. Engellilik yardımlarının amacı, engelli bireylerin toplumun tamamına katılabilme yeteneklerini desteklemek olmalıdır (International Labour Organization, 2021, s. 140-145).

ABD'deki sosyal koruma sistemi oldukça karmaşıktır ve farklı bileşenleri içerir. Bu sistem, federal, eyalet ve yerel düzeylerde uygulanan çeşitli programları içerir. ABD'de

sosyal koruma, genellikle üç ana kategoriye ayrılır: Sosyal Güvenlik ve Sağlık Hizmetleri, İşsizlik ve İşçi Tazminatı, Sosyal Yardım Programları.

ABD'deki sosyal yardım programları federal hükümet ve eyaletler arasında işbirliği gerektirir. Federal hükümet genellikle programların finansmanını sağlar, ancak programların uygulanması ve yönetimi eyaletlerin sorumluluğundadır. Bu nedenle programlar eyaletler arasında farklılık gösterebilir.

Ayrıca, ABD'deki sosyal yardım programları için çeşitli katkı payları ve başvuru süreçleri vardır. Programlara katılmak isteyen kişilerin belirli bir yoksulluk sınırının altında olmaları gerekebilir. Bu nedenle sosyal yardım programları, düşük gelirli bireylere ve ailelere ekonomik destek sağlama amacını taşır (Karagöl & Dama, 2015, s. 15-20).

Almanya'da sosyal yardımlar, vatandaşlara yasal bir hak olarak sunulan bir sosyal koruma sistemi parçasıdır. Alman Anayasası, sosyal yardımların temelini oluşturur ve ayrıntıları yasalar ve düzenlemelerle düzenler. Bu sistem, Almanya'da yaşayanların temel yaşam standartlarını sağlama amacı taşır ve sosyal yardımı hak olarak tanır.

Sosyal yardımların Almanya'daki bu yasal dayanağı, vatandaşların yasal haklarını mahkemeye taşıyabilme ve haklarını yasal bir çerçeve içinde savunabilme imkanını sağlar. Eğer bir kişi sosyal yardım talebi reddedilirse veya eksik verilirse, yasal yollarla bu karara itiraz edebilir ve mahkemeye başvurabilir. Bu yolla, kişiler sosyal yardım haklarını koruyabilir ve eksik veya yanlış uygulamalara karşı hukuki olarak koruma altına alınabilir.

Bu sistem, Almanya'da yaşayan insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak için bir güvence sunar ve sosyal yardımı yasal olarak teminat altına alır. Ayrıca, bu yaklaşım, sosyal yardımların istikrarlı ve adil bir şekilde verilmesini sağlamak amacıyla devlet tarafından düzenlenir. Bu, sosyal yardımların keyfi bir şekilde dağıtılmasını önler ve vatandaşlara gerekli korumayı sağlar (Karagöl & Dama, 2015, s. 14-16).

Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğa karşı sosyal yardım programları ve politikaları oldukça önemlidir. Bu programların öncelikli amacı, bu ülkelerdeki yoksulluğun yaygın ve ciddi etkilerini azaltmak ve insanların temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmaktır. Yoksulluk, gelişmekte olan ülkelerde sıklıkla insanların yaşamlarını tehdit eden bir dizi sorunun sonucu olarak ortaya çıkar. Bunlar arasında açlık, sağlık sorunları, eğitim eksikliği ve barınma sorunları yer alır. Yoksulluğun bu etkileri, toplumsal gelişmeyi engeller ve bu ülkelerde insanların yaşam kalitesini düşürür. Sosyal yardım programları,

temel ihtiyaçları karşılayan yiyecek, barınma, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi destekleri içerebilir. Bu tür programlar, yoksulluğun yaygın olduğu bölgelerdeki insanların yaşam koşullarını iyileştirerek toplumsal eşitsizlikleri azaltmayı hedefler. Bu, insanların insan haklarına, yaşama hakkı dahil, erişimini güvence altına alarak sağlanabilir. Bu bağlamda, yoksulluk sadece ekonomik bir mesele olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir mesele olarak da ele alınır. Toplumsal adaleti sağlamak ve herkesin insanca yaşayabileceği bir ortamı desteklemek için yoksullukla mücadele önemlidir. Gelişmekte olan ülkelerdeki sosyal yardım programları, bu hedeflere ulaşmak için önemli bir araç olarak hizmet eder (Barrientos, 2013, s. 44-46).

Nakit transfer programları, düşük gelirli ülkelerde yoksulluğu azaltma amacı güden etkili bir politika aracıdır. Bu programlar, yoksul hanelere nakit para ödemesi yapmayı içerir. Bu demeler, yoksulların gelirlerini artırmak, temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmak ve yoksulluk nedeniyle ortaya çıkabilen ekonomik ve psikolojik olumsuzlukları hafifletmek için kullanılır. Koşulsuz Nakit Transfer Programları: Bu tür programlar, hanelere belirli bir gelir düzeyine ulaşmaları için herhangi bir şart koşulmadan nakit ödeme yapar. Bu, yoksullara doğrudan gelir sağlar ve bu parayı ihtiyaçlarına göre harcama özgürlüğü verir. şartlı Nakit Transfer Programları: Bu programlar, yoksul hanelere belirli koşulları yerine getirmeleri karşılığında nakit ödeme yapar. Örneğin, ocukların okula gitmeleri, aşı olmaları veya düzenli sağlık kontrollerine katılmaları gibi şartlar ne sürülebilir. Bu tür programlar, yoksulların sosyal hizmetlere erişimini artırabilir ve aynı zamanda insan gelişimini destekleyebilir.

Koşulsuz ve şartlı nakit transfer programlarının, yoksulluğu azaltmada ve toplumsal eşitsizliği düşürmede etkili olduğu birçok çalışma tarafından gösterilmiştir. Bu tür programlar, yoksul hanelere ekonomik güvence sağlayarak temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olur. Ayrıca, bu tür yardımların harcamaları da genellikle yerel ekonomilere bir canlandırıcı etki yapar. Ancak nakit transfer programlarının etkili olabilmesi için doğru tasarlanmış olmaları ve hedef kitleye ulaşabilmeleri önemlidir. Ayrıca, bu programların sürdürülebilir finansmanı da uzun vadeli başarılarını etkileyebilir. Bu nedenle, bu tür programların tasarımı, uygulanması ve değerlendirilmesi büyük bir zen gerektirir (Hasell, Roser, Ortiz-Ospina, & Arriagada, 2021).

1.1.5. Türkiye’de Sosyal Yardımların Sınıflandırması

Sosyal yardımlar, ihtiyaç sahibi bireylere destek sağlamak amacıyla çeşitli kategorilere ayrılabilir. İşte yaygın olarak kullanılan sosyal yardım türlerinin bazıları:

Aile Yardımları: Bu tür yardımlar, gıda, barınma, yakacak gibi ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlar. Özellikle düşük gelirli ailelere yöneliktir.

Eğitim Yardımları: Eğitim materyali, ücretsiz ders kitabı, okul ücreti ve kıyafet gibi eğitimle ilgili ihtiyaçları karşılamayı hedefler. Eğitim yardımları, öğrencilerin okula devam etmelerini destekler.

Sağlık Yardımları: Gebelik bakımı, ilaçlar, tedaviler ve sağlık hizmetlerine erişim gibi sağlıkla ilgili giderleri karşılar. Sağlık yardımları, özellikle sağlık sorunları yaşayan veya düşük gelirli bireylere yöneliktir.

Özel Amaçlı Yardımlar: Bu kategori, aşevleri, afetzedelere destek, sığınaklar ve benzeri özel amaçlar için yardımları içerir. Acil yardım ve kriz durumlarına yanıt vermek amacıyla kullanılabilir.

Gelir Getirici Proje Yardımları: Bu tür yardımlar, bireylere gelir getirecek projeleri hayata geçirme fırsatı sunar. Özellikle iş kurma veya tarım projelerini desteklemek amacıyla kullanılır.

Yaşlılara Yönelik Yardımlar: Yaşlı nüfusa yönelik yardımlar, bakım, gıda ve sağlık hizmetleri gibi ihtiyaçları karşılar.

Engellilere Yönelik Yardımlar: Engelli bireylere özel gereksinimlerine uygun yardımlar sunar. Bu yardımlar, tekerlekli sandalye, işitme cihazı ve engellilere özel rehabilitasyon hizmetlerini içerebilir.

Sosyal yardımlar aynı zamanda aşağıdaki şekillerde sınıflandırılabilir: Ayni Sosyal Yardımlar ve Nakdi Sosyal Yardımlar. Bu farklı yardım türleri, toplumun ihtiyaçlarına ve belirli grupların gereksinimlerine göre uyarlanabilir. Sosyal yardım programları, yoksulluğu azaltmak, toplumsal eşitsizliği düşürmek ve ihtiyaç sahibi bireylere destek olmak için önemli bir rol oynar (T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023, s. 130).

1.1.5.1. Ayni Sosyal Yardımlar

Bu yardımlar, somut mal veya hizmetlerin doğrudan temin edilmesini içerir. Örnek olarak gıda yardımları, giyim yardımları ve barınma yardımları verilebilir. Ayni yardım, ihtiyaç sahibi bireylere maddi değeri olan mal veya malzemelerin verilmesini ifade eder. Bu

yardım türü, temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olabilir ve genellikle gıda, giyim, yakacak, ev eşyaları, kırtasiye malzemeleri gibi temel günlük ihtiyaçları içerebilir. Aynı yardımın, nakdi yardımların aksine, belirli bir mal veya hizmetin doğrudan sağlanmasıyla gerçekleşmesi özelliği bulunur. Bu şekilde yardımlar, ihtiyaç sahibi bireylerin doğrudan temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olur. Aynı yardımlar, kişisel veya ailevi ihtiyaçlar için yapılabileceği gibi, kriz veya acil yardıma ihtiyaç duyanlara da sunulabilir. Örneğin, doğal afetler sonrasında barınma malzemeleri veya gıda yardımları aynı yardım olarak dağıtılabilir. Aynı yardımlar, ihtiyaç sahibi bireylerin belirli bir tür yardıma ihtiyaç duydukları durumları hedef alır ve bu tür yardımların kullanımı genellikle belirli kurallar ve yönergelerle düzenlenir. Bu, yardımların etkili bir şekilde kullanılmasını ve ihtiyaç sahiplerine yönelik istismarın önlenmesini amaçlar.

Aynı sosyal yardımlar, temel ihtiyaçları karşılamak amacıyla ihtiyaç sahiplerine maddi değeri olan mal veya malzemelerin verildiği bir yardım türüdür. Bu yardımlar, temel gıda maddeleri, giyim eşyaları, yakacak, kırtasiye malzemeleri, tıbbi araç gereçler veya rehabilitasyon amacıyla kullanılan protez araçları gibi çeşitli malları içerebilir. Aynı sosyal yardımlar, genellikle ihtiyaç sahibi bireylerin günlük yaşamlarını sürdürebilmelerine yardımcı olur.

Örnek olarak, aynı sosyal yardımlar şunları içerebilir:

Gıda Yardımı: Temel gıda maddeleri, gıda kumanyaları veya market çekleri gibi gıda ürünleri ihtiyaç sahiplerine dağıtılabilir.

Giyim Yardımı: Giyim eşyaları, özellikle kışlık montlar, ayakkabılar veya diğer giyim malzemeleri, yoksullara verilebilir.

Yakacak Yardımı: Kış aylarında ısınma ihtiyacını karşılamak için odun, kömür veya yakacak malzemelerin yardımı sağlanabilir.

Kırtasiye Yardımı: Eğitim amaçlı kırtasiye malzemeleri, çocukların okula devam edebilmeleri için sağlanabilir.

Tıbbi Yardım: İlaçlar veya tıbbi cihazlar gibi sağlık malzemeleri, kronik hastalığı olan bireylere verilebilir.

Protez Yardımı: Engellilere veya sakat kalmış kişilere rehabilitasyon amacıyla protez araçları veya diğer yardımcı cihazlar sağlanabilir.

Bu aynı yardımlar, ihtiyaç sahiplerinin temel yaşam gereksinimlerini karşılamalarına yardımcı olur ve genellikle sosyal yardım programlarının önemli bir parçasını oluşturur.

Bu tür yardımların dağıtımı, ihtiyaç sahiplerinin öncelikli gereksinimlerine ve programların hedeflerine bağlı olarak belirlenir (Kesgin, 2013, s. 50).

Ayni sosyal yardımların avantajları ve dezavantajları üzerinde yapılan tartışmalar, bu tür yardımların nasıl uygulanacağına ve optimize edileceğine dair önemli meselelerdir. İşte ayni sosyal yardımların avantajları ve dezavantajlarına dair bazı temel düşünceler:

Ayni Sosyal Yardımların Avantajları:

Doğrudan İhtiyaca Yönelik: Ayni yardımlar, ihtiyaç sahiplerinin belirli ve somut ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Bu nedenle, yardımların alıcılarının temel gereksinimlerini karşılamalarına yardımcı olur.

Yardımların Kötüye Kullanımının Önlenmesi: Ayni yardımlar, nakit yardımların aksine, genellikle belirli ürün veya hizmetlerin satın alınmasına yönlendirir ve yardımların başka amaçlarla veya istismar edilmesi riskini azaltır.

Toplumsal Dayanışma ve Duygusal Tatmin: Ayni yardımların sağlanması, toplumsal dayanışmayı artırabilir ve veren toplumun üyelerine duygusal tatmin sağlayabilir. Yardımda bulunan kişilerin doğrudan somut yardımlarda bulunmaları, olumlu bir etki yaratabilir.

Ayni Sosyal Yardımların Dezavantajları:

Yardımların Seçilmişliği: Ayni yardımlar, belirli ihtiyaçları karşılamak için belirli mal veya hizmetleri içerir. Bu, bazen alıcıların gerçek ihtiyaçlarına tam olarak uymayabilir.

Dağıtım Maliyetleri: Ayni yardımların fiziksel ürünler veya hizmetler olarak dağıtılması, yönetim ve lojistik açısından maliyetli olabilir. Ayni yardımların satın alınması, depolanması ve dağıtılması zaman ve kaynak gerektirir.

Tüketim Özgürlüğünün Kısıtlanması: Ayni yardımlar, alıcıların kendi tercihlerine göre harcamalarını kısıtlayabilir. Alıcılar, belirli ürün veya hizmetlere yönlendirilir ve bu, kişisel özgürlüklerini sınırlandırabilir.

İsraf ve Verimsizlik: Ayni yardımların gereksiz veya fazla ürünlerle sonuçlanması, kaynakların israf edilmesine neden olabilir.

Bu avantajlar ve dezavantajlar, ayni sosyal yardımların doğru bir şekilde tasarlanıp uygulandığından emin olunması gerektiğini göstermektedir. Programların hedeflerine, ihtiyaç sahiplerinin gerçek gereksinimlerine ve toplumsal koşullara uygun şekilde tasarlanması önemlidir. Ayrıca, ayni yardımların nakit yardımlarla birleştirilmesi veya

dengeli bir yardım programı geliştirilmesi, yardımların en etkili ve verimli bir şekilde kullanılmasına yardımcı olabilir.

Ayni yardımların, etkin ve amaca uygun bir şekilde kullanılabilmesi için bazı önlemler alınabilir: ayni yardımın ihtiyaç sahiplerine uygun şekilde belirlenmesi, ayni yardımların sosyal hizmetlerle entegre edilmesi, malzeme dağıtımının etkin ve verimli olarak yapılması, ayni yardımın nakit yardımlarla kombine edilmesi, sosyal yardım programlarının değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi. Sonuç olarak, ayni yardımların tasarımı ve uygulanması önemlidir, çünkü bu yardımların etkinliği ve verimliliği ihtiyaç sahiplerinin yaşam kalitesini belirleyebilir. Ayni yardımların, nakit yardımlar ve diğer sosyal yardım türleriyle birlikte kullanılması ve ihtiyaçlara uygun olarak uyarlanması, yoksulluğun azaltılmasına daha etkili bir şekilde yardımcı olabilir.

1.1.5.2. Nakdi Sosyal Yardımlar

Nakdi sosyal yardımlar, pek çok avantaja sahiptir. Esneklik: Nakdi yardımlar, alıcıların ihtiyaçlarına en iyi uyacak şekilde harcanabilir. Kişiler, temel ihtiyaçlarına, sağlık giderlerine, eğitim masraflarına veya iş aramaya yönelik harcamalarına dair karar verebilirler. Düşük Maliyet: Nakdi yardımların dağıtımı, ayni yardımlara kıyasla genellikle daha az maliyetlidir. Fiziksel ürünlerin toplanması, saklanması ve dağıtılması ile ilgili maliyetlerden kaçınılabilir. Daha Fazla Dignite (onur, haysiyet, itibar): Nakdi yardımlar, alıcıların kendi ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olurken, onların kendi harcama kararlarına daha fazla saygı görmelerini sağlayabilir. Bu, insanların kendi kendilerine yardım edebilme duygusunu artırabilir. Hızlı Tepki: Nakdi yardımlar, acil durumlarda hızlı bir şekilde dağıtılabilir. Doğal afetler, ekonomik krizler veya diğer acil durumlar söz konusu olduğunda, nakdi yardımlar çok daha hızlı bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılabilir.

Ancak nakdi yardımların bazı dezavantajları da vardır. Özellikle kötüye kullanma, bağımlılık veya kaynakların yanlış harcanması gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Bu nedenle nakdi yardım programlarının iyi tasarlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi çok önemlidir. Ayrıca, nakdi yardımlar, genellikle ihtiyaç sahiplerinin uzun vadeli ekonomik güvencelerini artırmak yerine kısa vadeli ihtiyaçlarını gidermeye odaklanır. Bu nedenle uzun vadeli yoksullukla mücadele için diğer sosyal yardım programlarına da ihtiyaç vardır (Ceren, 2017, s. 19-20).

Nakdi sosyal yardımlar, aynı yardımlara kıyasla daha az maliyetli, daha hızlı ve daha esnek bir seçenek olarak dikkat çekmektedir. Bu, özellikle acil durumlar, doğal afetler veya ani gelir kayıpları gibi durumlar için ideal bir çözüm sunar. Nakdi yardımlar, ihtiyaç sahiplerine gelirlerini ve harcamalarını kendilerinin yönlendirebilmelerine olanak tanır. Bu, kişisel ihtiyaçlara daha iyi yanıt verilmesini ve aynı yardımların fiziksel ürünlerine kıyasla daha az kaynak israfı yapılmasını sağlar.

Ancak nakdi yardımların bazı riskleri ve dezavantajları da vardır. **Kötüye Kullanım:** Nakdi yardımlar, ihtiyaç sahipleri tarafından istenmeyen harcamalarda kullanılabilir. Örneğin, bağımlılık yapıcı maddelere harcama yapılabilir. **Bağımlılık:** Sürekli nakdi yardım almak, bazı bireylerin iş arama veya ekonomik bağımsızlık girişimlerini engelleyebilir. Bu, uzun vadeli yoksulluk döngülerine yol açabilir. **Yanlış Harcama:** Nakdi yardımlar, ihtiyaç sahipleri tarafından anlık ihtiyaçlara harcanabilir ve uzun vadeli ekonomik güvenlik için biriktirilmeyebilir. **İsraf:** Nakdi yardımların yanlış harcanması veya aşırı tüketilmesi durumunda, yardımların istenilen etkiyi yaratmasını zorlaştırabilir. Bu nedenle nakdi sosyal yardım programlarının tasarımı, ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra kötüye kullanımı ve bağımlılığı önlemeye yönelik stratejiler içermelidir. Ayrıca bu tür programların etkililiğini değerlendirmek ve sonuçlarını izlemek önemlidir (Kesgin, 2013, s. 54).

Nakdi sosyal yardımların yönetimi ve uygulanması, hem veren kurumlar hem de alıcılar için bir dizi avantaj sunmaktadır:

Hızlı ve Etkin: Nakdi yardımlar, ihtiyaç sahiplerine hızla ulaştırılabilir. Bankacılık altyapısı kullanılarak nakit transferleri hızlıca gerçekleştirilebilir, böylece acil yardımlar veya kriz durumlarında ihtiyaç sahipleri daha çabuk destek alabilirler.

Düşük İşletme Maliyetleri: Nakit transferleri, ürünlerin satın alınması, depolanması ve dağıtılmasına kıyasla daha az işletme maliyeti gerektirir. Bu, sosyal yardım programlarının yönetimini daha etkili hale getirir ve daha fazla kaynağın doğrudan ihtiyaç sahiplerine ulaşmasına olanak tanır.

Bireyler Arası Saygıyı Artırabilir: Nakdi yardımlar, ihtiyaç sahiplerine daha fazla özerklik ve seçim özgürlüğü sunar. Bireyler, ihtiyaçlarına ve önceliklerine göre harcama yapma yeteneği kazandıklarında, bu, saygı ve onur duygularını artırabilir.

Verimlilik ve İzleme: Nakdi yardımların kullanımı daha kolay izlenebilir ve değerlendirilebilir. Programların etkililiği daha iyi takip edilebilir ve gerektiğinde düzeltilmesi veya ayarlanması daha hızlı yapılabilir.

Ekonomiye Canlandırma: Nakit yardımlar, ihtiyaç sahiplerinin harcama yapmalarını teşvik ederek yerel ekonomilere katkı sağlayabilir.

Ancak nakdi yardımların da bazı dezavantajları vardır, bu nedenle programların iyi tasarlanması ve denetlenmesi önemlidir.

Sonuç olarak, nakdi yardımlar sosyal yardım programlarının etkinliğini artırabilir ancak iyi bir tasarım ve yönetim gerektirir. Bu tür programların amaçlarına ulaşabilmesi için kötüye kullanımı önlemeye yönelik önlemler alınmalıdır.

1.2. Türkiye’de Sosyal Yardım Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye’de sosyal yardım ve yoksullukla mücadele alanında farklı kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları etkin bir şekilde rol oynamaktadır. İşte bazı anahtar paydaşlar ve yürütülen faaliyetler:

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sosyal yardım ve yoksullukla mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal yardım programlarının tasarımını ve yürütümünü, ihtiyaç sahiplerine nakit veya ayni yardımların yapılmasını koordine eder. Ayrıca, çocuklar ve aileler için destek programları da bu bakanlık tarafından yönetilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim yardımları sağlamaktadır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, okul sütü programı gibi gıda yardımları düzenlemektedir. Sağlık Bakanlığı, sağlık hizmetleri ve reçete yardımları sunmaktadır.

Belediyeler, yerel düzeyde ihtiyaç sahiplerine gıda, giysi, odun ve nakit yardımlar yapmaktadır. Aynı zamanda yerel kalkınma projeleri yürütüp istihdam yaratma amacıyla faaliyet göstermektedir.

Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) yoksullukla mücadele ve sosyal yardım faaliyetlerini sürdürmektedir. Özellikle gönüllü yardımseverler, hayırseverler ve uluslararası kuruluşlar, Türkiye’deki yardım faaliyetlerine destek olmaktadır.

Uluslararası Yardım Kuruluşları: Türkiye, Suriyeli mültecilere yönelik büyük bir insani yardım operasyonu yürütmektedir ve birçok uluslararası yardım kuruluşu da bu çabaları desteklemektedir. Vakıflar ve Dernekler yoksul ve ihtiyaç sahibi insanlara yardım

sağlamaktadır. Bunlar arasında vakıflar, yardım dernekleri, yardım kooperatifleri ve benzeri kuruluşlar yer almaktadır.

Türkiye, sosyal yardım alanında karma bir sistem benimsemektedir, yani hem merkezi hükümet hem de yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları bu çabada işbirliği yapmaktadır. Bu yaklaşım, ihtiyaç sahiplerine daha kapsamlı ve etkili bir destek sağlamayı amaçlamaktadır.

Sosyal yardımın farklı kurumlar ve kuruluşlar tarafından yürütülmesi, işbirliği sağlayabilir ve ihtiyaç sahiplerine daha kapsamlı yardım sunabilir. Ancak bu yaklaşım, bazı sorunları da beraberinde getirebilir. Mükerrer yardımların önlenmesi ve sosyal yardım yönetiminin daha etkili hale getirilmesi için aşağıdaki önlemler alınabilir:

Veri Paylaşımı ve Koordinasyon: Kamu kurumları ve STK'lar arasında sosyal yardım veri tabanlarının paylaşılması ve güncel tutulması büyük önem taşır. Bu, mükerrer yardımların önlenmesine yardımcı olur.

Merkezi Koordinasyon: Sosyal yardım programlarının merkezi bir koordinasyon altında yürütülmesi, işbirliği ve etkili yönetimi kolaylaştırabilir. Bir merkezî otorite, yardımların ihtiyaç sahiplerine daha düzenli ve sistemli bir şekilde ulaşmasını sağlayabilir.

Araştırma ve İzleme: Sosyal yardım programlarının etkisi ve sonuçlarının düzenli olarak değerlendirilmesi ve izlenmesi gerekmektedir. Bu, programların iyileştirilmesine yardımcı olabilir ve kaynakların daha etkili kullanılmasını sağlar.

Teknoloji Kullanımı: Mobil uygulamalar, çevrimiçi platformlar ve diğer teknolojik araçlar, sosyal yardım programlarını yönetmek, izlemek ve değerlendirmek için kullanılabilir. Teknoloji, yardımların daha hızlı ve verimli bir şekilde dağıtılmasını kolaylaştırabilir.

Eğitim ve Kapasite Geliştirme: Kamu çalışanları ve STK personeli için eğitim ve kapasite geliştirme programları düzenlenmesi, sosyal yardım yönetiminin daha profesyonel ve etkili hale gelmesine yardımcı olabilir.

Toplumsal Farkındalık: İhtiyaç sahipleri ve toplumun geneli, sosyal yardım programları hakkında bilinçlendirilmelidir. Bu, programların doğru kişilere ulaşmasını ve istismarın önlenmesini kolaylaştırabilir.

Bu tür önlemler, sosyal yardım programlarını daha etkili hale getirerek ihtiyaç sahiplerine daha iyi yardım sağlama amacını taşır. Bu, mükerrer yardımları önlemeye ve yardımın doğru bir şekilde yönetilmesine yardımcı olabilir.

1.2.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Sosyal hukuk devleti ilkesi, bir ülkenin anayasal yapısının ve politika uygulamalarının merkezinde yer aldığında, toplumda daha fazla adalet ve eşitlik sağlama amacını taşımaktadır. Türkiye'de 1982 Anayasası tarafından kabul edilen "sosyal bir hukuk devleti" ilkesi, gelir dağılımındaki dengesizlikleri giderme, ihtiyaç sahibi kesimleri destekleme ve toplumsal dayanışmayı teşvik etme amacını gütmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kuruluşu, Türkiye'de sosyal yardım ve hizmetlerin daha etkili bir şekilde yürütülmesini hedeflemektedir. Bu bakanlık, özellikle çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve engelliler gibi savunmasız kesimlerin korunmasını ve desteklenmesini amaçlamaktadır. Aynı zamanda ulusal düzeyde sosyal yardım stratejilerinin geliştirilmesi ve koordinasyonun sağlanması gibi önemli bir rol üstlenmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014, s. 104).

Sosyal devlet anlayışı, sadece ekonomik kalkınma ile ilgilenmeyen, aynı zamanda toplumsal adaleti ve toplumun refahını gözetmeyi amaçlamaktadır. Bu tür sosyal politikalar, gelir eşitsizliğini azaltmaya, yoksulluğu hafifletmeye ve toplumun tüm kesimlerinin insanca yaşamasını sağlamaya yöneliktir. Bu nedenle, Türkiye'deki sosyal hukuk devleti ilkesi, yoksullukla mücadele, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azaltma ve ihtiyaç sahibi kesimlere destek sağlama amacını taşımaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye'nin sosyal hukuk devleti ilkesini hayata geçirmek ve toplumun korunmaya muhtaç kesimlerine yardım etmek amacıyla 1982 Anayasası'nın belirlediği sosyal devlet ilkesi doğrultusunda faaliyet göstermektedir. Bu bakanlık, merkezi ve taşra teşkilatları aracılığıyla çeşitli sosyal yardım programlarını yürüterek ihtiyaç sahibi vatandaşlara destek olmaktadır. Böylece yoksullukla mücadele, toplumsal adaleti sağlama ve refahı artırma amacını taşımaktadır.

Bakanlığın merkezi teşkilatı genellikle genel politika oluşturma, ulusal düzeyde stratejileri belirleme ve koordinasyon görevlerini üstlenirken, taşra teşkilatları yerel düzeyde yardım programlarının uygulanması ve ihtiyaç sahibi vatandaşlarla doğrudan etkileşimde bulunmaktadır. Bu yapı, ihtiyaç sahiplerine daha hızlı ve etkili yardım ulaştırmak amacıyla tasarlanmıştır.

Bakanlık, çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelliler ve diğer korunmaya muhtaç gruplara yönelik yardım programlarını yürütürken, aynı zamanda yoksulluğu azaltmaya ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmeye yönelik stratejiler geliştirmektedir. Bu çerçevede,

1982 Anayasası'nın sosyal devlet ilkesine uygun olarak Türkiye'de sosyal yardım faaliyetlerine önemli bir destek sunmaktadır.

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV'ler) Türkiye'de sosyal yardım hizmetlerinin yürütülmesine önemli katkılarda bulunan kurumlar arasında yer almaktadır. Bu kurumlar, ihtiyaç sahibi vatandaşlara yönelik yardım programlarını planlamak, uygulamak ve koordine etmekle görevlidir (Öztürk & Öztürk, 2010, s. 187-188).

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, merkezi bir hizmet birimi olarak ülke genelinde sosyal yardım programlarını geliştirmek, stratejileri belirlemek ve politika oluşturmak gibi görevler üstlenmektedir. Aynı zamanda, yerel düzeyde yardım programlarının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamaktadır.

SYDV'ler ise, bu programların yerel düzeyde uygulanmasına aracılık etmektedir. Her il ve ilçede bir SYDV bulunur ve bu vakıflar, ihtiyaç sahibi bireylere yönelik sosyal yardım programlarını yerel ihtiyaçlara göre uyarlar, başvuruları değerlendirir ve yardımları dağıtmaktadır. Bu yapı, yardımların ihtiyaç sahiplerine daha hızlı ve etkili bir şekilde ulaşmasını sağlamaktadır.

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ve SYDV'ler, sosyal devletin temel ilke ve hedeflerini yerine getirerek gelir dağılımındaki adaletsizlikleri gidermeye, ihtiyaç sahibi bireyleri desteklemeye ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmeye katkıda bulunmaktadır. Bu kurumlar, sosyal yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında önemli bir rol oynar ve yoksullukla mücadelede etkili araçlar sunmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, çeşitli kategorilerde sosyal yardım programları yürütmektedir.

Düzenli Sosyal Yardımlar: Bu kategoride şartlı ve düzenli olarak verilen yardımlar bulunmaktadır. Örnek olarak:

Şartlı Eğitim Yardımı: Okula devam eden çocukların ailelerine sağlanan yardım.

Şartlı Sağlık Yardımı: Sağlık hizmetlerinden yararlanan ailelere yönelik yardımlar.

Gebelik Yardımları: Gebelik dönemi ve doğum sonrası dönemde annelere verilen yardımlar.

Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yardımlar: Eşlerini kaybetmiş kadınlara yönelik yardımlar.

Muhtaç Asker Ailelerine ve Çocuklarına Yardımlar: Asker ailelerine ve çocuklarına verilen yardımlar.

Öksüz ve Yetimlere Yardımlar: Ebeveynlerini kaybetmiş çocuklara yönelik yardımlar.

2022 sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Yardımlar: 2022 sayılı Kanun'a dayalı olarak yapılan sosyal yardımlar.

Evde Bakım Yardımı: Engelli, yaşlı veya bakıma muhtaç kişilere yönelik evde bakım hizmetleri ve yardımlar.

Süreli Yardımlar: Bu kategoride belirli dönemlerde ve koşullarda verilen yardımlar yer almaktadır. Örnek olarak:

Gıda Yardımları: Temel gıda malzemelerinin dağıtılması.

Yakacak Yardımları: Kış aylarında ısınma ihtiyacını karşılayacak yakacak malzemelerin sağlanması.

Barınma Yardımları: Konut sorunlarını çözmeye yönelik yardımlar.

Eğitim Yardımları: Eğitim malzemeleri, ders kitapları vb. konularında yardımlar.

Sağlık Yardımları: İlaç, sağlık hizmetleri ve tıbbi ihtiyaçlara yönelik yardımlar.

Engelli İhtiyacı Yardımı: Engellilere yönelik yardımlar.

Giyim Yardımları: Temel giyim ihtiyaçlarını karşılayacak yardımlar.

Doğum Yardımları: Gebelik ve doğum sürecinde annelere sağlanan yardımlar.

Tek Seferlik Yardımlar: Özel ihtiyaçları karşılamak amacıyla verilen tek seferlik yardımlar.

İstihdam Yardımları: İstihdamı destekleyen yardımlar.

Bu sosyal yardım programları, ihtiyaç sahiplerine belirli koşullar çerçevesinde yardım sağlamak, yoksulluğu azaltmak ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmek amacıyla yürütülmektedir. Bu programlar, farklı sosyal ve ekonomik ihtiyaçları karşılamak için çeşitli yardım türlerini içermektedir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016, s. 118-120).

Sosyal politikalar, toplum içindeki gelir dağılımını düzeltmek, yoksulluğu azaltmak ve ihtiyaç sahiplerine destek sağlamak amacıyla uygulanan önemli araçlardır. İyi bir sosyal politika programı, aşağıdaki özelliklere sahip olmalıdır:

Gelir Yeniden Dağıtımı: Sosyal politikaların temel hedeflerinden biri, geliri daha adil bir şekilde dağıtmaktır. Bu, zenginlerden fakirlere ve sermayeden emeğe bir yeniden dağıtımı içerir. Vergi politikaları, sosyal yardımlar, asgari ücret belirleme gibi araçlar kullanılarak gelir dağılımında adaletsizliklerin giderilmesi amaçlanır.

Sosyal Koruma Tedbirleri: İyi bir sosyal politika programı, toplumun en savunmasız üyelerini korumak için emeklilik, işsizlik ve maluliyet gibi sosyal koruma tedbirlerini içermelidir. Bu tür önlemler, kişilerin beklenmedik olaylar veya yaşlılık döneminde gelir güvencesi sağlar.

Erişilebilir Sağlık Hizmetleri: Sağlık hizmetlerinin erişilebilir ve uygun maliyetli olması, bir toplumun sağlığını korumak ve geliştirmek için önemlidir. İyi bir sosyal politika programı, sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmalıdır.

Eğitim: Eğitim, bireylerin toplumda daha iyi bir yaşam sürmeleri için kritik bir rol oynar. İyi bir sosyal politika programı, eğitim hizmetlerinin genişletilmesini ve erişilebilir olmasını teşvik etmelidir.

Konut: Konut, bir bireyin refahı için temel bir gereksinimdir. Sosyal politikalar, uygun konutların inşası ve ihtiyaç sahiplerine erişimini desteklemelidir.

Kişisel Sosyal Hizmetler: Bu, psikososyal destek ve yardım hizmetlerini içerir. Özellikle zor zamanlarda veya kriz anlarında kişisel hizmetler sağlamak, bireylerin topluma uyum sağlamalarına yardımcı olabilir.

İyi bir sosyal politika programı, bu faktörleri ele alarak toplumsal eşitsizliği azaltmayı, yoksulluğu önlemeyi ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmeyi amaçlar. Bu politikalar, toplumun daha geniş kesimlerini kapsayacak şekilde tasarlanmalı ve etkili bir şekilde uygulanmalıdır (Ferrera, 2021, s. 161-162).

Gökbayrak'ın (Gökbayrak, 2017) belirttiği gibi, sosyal koruma ve istihdam arasındaki ilişki önemlidir. İstihdam, bireylerin kendi yaşamlarını finanse etmeleri ve sosyal koruma sistemlerine katkıda bulunmaları için kritik bir yol sunar. Ancak bu bağlantı, sadece iş fırsatlarının olması yetmez, aynı zamanda işlerin kalitesi, ücret düzeyleri ve iş güvencesi de önemlidir.

Türkiye'de sosyal koruma tabanının genişletilmesi, daha fazla kişinin işgücü piyasasına katılımı ve istihdam edilmesi ile mümkün olabilir. İşgücü piyasasındaki yapısal sorunlar, işsizlik oranlarının yüksek olmasına ve gelir adaletsizliğinin artmasına yol açabilir. Bu, yoksulluk kısır döngüsünü destekleyebilir. İşgücü piyasasındaki dengesizliklerin çözülmesi ve daha fazla insanın istihdam edilmesi, hem sosyal koruma sistemlerini finanse etmek için kaynak sağlayabilir hem de yoksulluğun azalmasına katkıda bulunabilir.

Bu nedenle, Türkiye'nin istihdam fırsatlarını artırmak ve işgücü piyasasındaki yapısal sorunları ele almak için politika önlemleri geliştirmesi gerekebilir. Bu, daha fazla kişinin istihdam edilmesini teşvik etmek ve sosyal koruma sistemlerini sürdürülebilir kılmak için önemlidir. Aynı zamanda, işgücü piyasasındaki adaletsizlikleri gidermek, gelir dağılımını daha adil hale getirmek için kritik bir adımdır. Bu, yoksulluk kısır döngüsünü kırmaya yardımcı olabilir ve toplumsal refahı artırabilir (Ceren, 2017, s. 53-56).

1.2.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV'ler), Türkiye'de ihtiyaç sahibi vatandaşlara yardımda bulunmak amacıyla kurulan özel hukuk tüzel kişilikleridir. Her il ve ilçede kurulan bu vakıflar, ihtiyaç sahibi bireylerin belirlenmesi, yardımların dağıtılması ve benzeri konularda faaliyet gösterirler.

Bu vakıfların kuruluşu ve faaliyetleri 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'na dayanmaktadır. Bu kanun kapsamında SYDV'lerin işleyişi ve görevleri belirlenmiştir. Her il ve ilçede bir SYDV kurulur. Bu vakıfların kuruluşu, Türk Medeni Kanunu'nda belirtilen prosedürlere göre yapılır. Vakıf senedi hazırlanır ve tescil edilir. SYDV'ler, ihtiyaç sahibi vatandaşlara sosyal yardımlarda bulunmak amacıyla kurulurlar. Bu yardımlar hem nakdi hem de ayni yardımları içerebilir. SYDV'ler, ihtiyaç sahibi bireyleri belirler ve onlara yardımlar sağlarlar. Yardımlar arasında gıda, giyim, barınma, sağlık, eğitim gibi birçok farklı kategori yer alabilir. SYDV'ler, bağışlar ve devletten gelen kaynaklar gibi kaynakları kullanarak yardımları finanse ederler. SYDV'lerin denetimi ve faaliyetleri, yine ilgili kanun ve düzenlemelere göre gerçekleşir. SYDV'ler, yerel yönetimler, diğer kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak ihtiyaç sahiplerine daha etkili yardımlarda bulunmaya çalışırlar (Çetin, 2014, s. 54).

Bu vakıflar, ihtiyaç sahiplerine yardım eden ve toplumsal dayanışmayı teşvik eden önemli kurumlardır. Her il ve ilçede bu tür bir vakfa rastlamak mümkündür ve Türkiye'nin dört bir yanında yoksullukla mücadelede önemli bir rol oynarlar.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın mütevelli heyetleri, genellikle yerel yönetimlerin yetkilileri, kamu kurumlarının ilgili temsilcileri ve toplumdan seçilmiş üyelerden oluşur. Bu heyetler, SYDV'nin politika ve faaliyetlerini yönlendirmek, yardım programlarını belirlemek ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla görev yaparlar.

İl Valisi, İlçe Kaymakamları, İl Belediye Başkanı, İl Defterdarı, İl Milli Eğitim Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Tarım Müdürü, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü, İl Müftüsü, İlçeler için muhtar temsilcileri (her ilçeden birer muhtar), İlçeler için sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri (her ilçeden iki temsilci), İl ve ilçeler için hayırsever kişiler (il mütevelli heyetinde iki, ilçe mütevelli heyetinde ise iki hayırsever kişi) SYDV heyetinde yer alabilir.

Bu heyetler, SYDV'nin faaliyetlerini belirlerken yerel ihtiyaçları ve koşulları göz önünde bulundururlar. Ayrıca, hayırsever kişiler ve sivil toplum temsilcileri gibi toplumun farklı kesimlerinden gelen üyeler, yardım programlarının daha geniş bir perspektiften ele alınmasına yardımcı olabilirler. SYDV'lerin etkili bir şekilde çalışabilmesi ve toplumsal ihtiyaçları karşılayabilmesi için mütevelli heyetlerin işbirliği ve koordinasyonu büyük önem taşır.

SYDV'lerin gelirleri farklı kaynaklardan oluşur ve bu kaynaklar şunları içerebilir: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan Gelen Aktarımlar: SYDV'lerin temel gelir kaynağı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu tarafından aktarılan miktarlardır. Bu fon, sosyal yardım programlarını finanse etmek amacıyla kullanılır. Fitr, Zekat, Kurban Derileri ve Bağırsak Yardımları: Bazı hayırseverler, fitre, zekat, kurban derileri ve bağırsak gibi dini veya insani yardımları SYDV'ler aracılığıyla dağıtmaları için bağışlar. Bu bağışlar SYDV'lerin gelirlerine katkı sağlar. İşletme ve İştiraklerden Elde Edilen Gelirler: Bazı SYDV'ler, işletmeler veya iştirakler kurarak gelir elde edebilirler. Örneğin, bir geri dönüşüm tesisi işletmek veya bir mağaza işletmek gibi faaliyetler bu gelir kaynağını oluşturabilir. Diğer Gelirler: SYDV'ler, bağışlar, hibe kaynakları, topluluk etkinlikleri veya diğer gelir kaynakları aracılığıyla ek gelir elde edebilirler.

Bu çeşitli gelir kaynakları, SYDV'lerin sosyal yardım programlarını finanse etmelerine yardımcı olur ve ihtiyaç sahibi kişilere yardım ulaştırmalarını sağlar.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın denetimi iki ayrı yönde gerçekleşir: Hesap Yönünden Denetim (Mali Denetim): Bu tür denetim, vakfın finansal işlemlerini ve hesaplarını inceleyerek bunların yasalara ve yönetmeliklere uygun olduğunu doğrulamayı amaçlar. Mali denetim, genellikle Vakıflar Genel Müdürlüğü veya ilgili devlet birimleri tarafından yapılır. Bu denetimler, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve diğer ilgili kamu kurumları tarafından yürütülür. İdari Yönünden Denetim (İdari Denetim): Bu tür denetim, vakfın yönetim ve işleyişi üzerindeki etkinliği ve yasalara uygunluğu incelemeyi amaçlar.

İdari denetim, genellikle İçişleri Bakanlığı veya ilçelerdeki kaymakamlıklar tarafından gerçekleştirilir. Bu denetimler, vakfın idari işleyişini ve performansını değerlendirir.

Ayrıca, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), bu vakıfların harcamalarını, işlemlerini, programlarını ve projelerini gözlemlemek ve denetlemekle görevlidir. SYDGM, bu vakıfların faaliyetlerinin yasalara ve kurallara uygun olduğundan emin olur ve bu bağlamda denetim işlemlerini gerçekleştirir.

Tüm bu denetimler, vakfın açıklık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine uygun şekilde yönetilip yönetilmediğini değerlendirmeyi amaçlar. Bu denetimlerin amacı, kamu kaynaklarının doğru bir şekilde kullanılmasını ve ihtiyaç sahiplerine adil ve etkili bir şekilde yardım yapılmasını sağlamaktır (T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2011).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), yoksulluğun azaltılması amacıyla iki ana yaklaşımı kullanmaktadır:

Proje Destekleri: SYDGM, yoksulluğu azaltmaya yönelik projeleri desteklemek için kaynaklar sağlar. Bu projeler, yoksul kişilere beceri kazandırmayı, eğitim almalarını teşvik etmeyi ve istihdam edilebilir hale gelmelerini sağlamayı hedefler. Projeler genellikle mesleki eğitim, girişimcilik eğitimi, tarım, hayvancılık ve el sanatları gibi farklı alanlarda olabilir. Bu tür projeler, insanların üretkenliğini artırarak kendi geçimlerini sağlamalarına yardımcı olur.

Sosyal Yardım Programları: SYDGM, ihtiyaç sahibi kişilere ve ailelere yönelik sosyal yardım programları yürütür. Bu programlar, yoksulların temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmayı amaçlar. Sosyal yardım programları genellikle şu beş ana başlık altında toplanır: Aile Yardımları: Ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için finansal yardımlar içerir. Eğitim Yardımları: Eğitim masraflarını hafifletmek amacıyla öğrencilere yönelik yardımları içerir. Sağlık Yardımları: Sağlık hizmetlerine erişimi artırmak ve sağlık giderlerini karşılamak için yardımları içerir. Engelli Yardımları: Engellilere yönelik yardım programlarını içerir. Özel Amaçlı Yardımlar: Diğer ihtiyaçlara yönelik yardım programlarını içerir. Bu, afet yardımları, barınma yardımları, aile içi şiddet mağdurlarına yardımlar gibi çeşitli yardım türlerini kapsar.

Bu programlar ve projeler aracılığıyla SYDGM, yoksulların yaşam koşullarını iyileştirmeyi, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri becerilere sahip olmalarını teşvik etmeyi ve ekonomik açıdan daha bağımsız hale gelmelerini desteklemeyi hedefler. Bu

şekilde yoksulluğun azaltılmasına ve toplumsal dayanışmanın güçlenmesine katkıda bulunur.

Hacımahmutoğlu (2009)'na göre, aile yardımları ve asgari gelir desteği arasındaki farklar şu iki temel noktada belirginleşir: Hak Niteliği: Asgari gelir desteği, bir kişinin veya ailenin asgari yaşam standardını sürdürebilmesi için devlet tarafından sağlanan bir hak olarak kabul edilir. Yani, bu destek hakkaniyete dayalıdır ve bu hakkı elde etmek için belirli kriterleri karşılamak gereklidir. Aile yardımları ise asgari gelir desteği kadar katı bir hak niteliğine sahip değildir. Aile yardımları, daha çok ekonomik ve sosyal yoksunluk içindeki kişilere periyodik nakit yardımlar şeklinde sunulur, ancak bu yardımların hak niteliği daha zayıftır. Yani, aile yardımları, sosyal yardım programları çerçevesinde dağıtılan ve ihtiyaç sahiplerine yardım sağlama amacı güden bir yaklaşımdır. Hesaplama Yöntemi: Ayrıca, bu yardımların hesaplama yöntemleri de farklılık gösterir. Asgari gelir desteği, genellikle belirli bir hesaplama tabanına dayanır ve kişinin geliri bu tabanın altındaysa, devlet bu kişiye asgari gelir desteği sağlar. Aile yardımları ise genellikle daha esnek bir hesaplama yöntemine dayanır ve belirli sosyal yardım programlarının çerçevesinde dağıtılır. Bu programlar, genellikle ailelerin özel ihtiyaçlarına veya durumlarına göre ayarlanabilir (Çetin, 2014, s. 54-55).

Bu farklılıklar, aile yardımları ve asgari gelir desteği arasındaki temel ayrımları yansıtır ve her ikisi de yoksullukla mücadele ve sosyal koruma politikalarının bir parçası olarak önemli roller oynar.

1.2.3. Yerel Yönetimler (Belediyeler)

1982 Anayasası'nın 127. maddesi yerel yönetimleri düzenler ve şu temel prensipleri belirtir: Yerel yönetimler, il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Yerel yönetimlerin kuruluş esasları kanunla belirlenir ve karar organları kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilir. Bu madde, yerel yönetimlerin yerel ihtiyaçları karşılamak ve mahallî düzeyde hizmet sunmak amacıyla kurulduğunu ve bu yönetimlerin nasıl oluşturulduğunu açıklar. İl özel idaresi, belediye ve köy yerel yönetim birimleri, Türkiye'de yerel düzeyde hizmet sunmak için kullanılan farklı türlerde yerel yönetimlerdir. İl özel idaresi, il düzeyinde hizmet sunarken, belediyeler şehir ve kasaba düzeyinde, köy yerel yönetim birimleri ise kırsal bölgelerde köylerde hizmet sunmaktadır.

Yerel yönetimler, yerel ihtiyaçların belirlenmesi, yerel hizmetlerin sunulması ve yerel toplumun katılımını teşvik etme görevine sahiptir. Aynı zamanda bu yönetimler, merkezi hükümetin denetimine tabidir ve yasalarla düzenlenir. Yerel yönetimler, yerel ihtiyaçlara yanıt vermek ve yerel yönetim birimleri tarafından belirlenen faaliyetlere hizmet etmek için yetkilendirilirler.

Türkiye'deki belediyeler, ülkenin yerel yönetim sistemi içinde önemli bir rol oynarlar. Belediyelerin sayısı ve yetkileri oldukça geniştir. İçişleri Bakanlığı verilerine göre, Türkiye'de toplamda 1,393 belediye bulunmaktadır. Bu belediyeler farklı seviyelerde örgütlenmiştir. Örneğin:

30 Büyükşehir Belediyesi: Türkiye'nin büyük şehirlerine verilen özel bir statüye sahip olan büyükşehir belediyeleri, hem şehir merkezi hem de ilçelerde hizmet sunarlar.

51 İl Belediyesi: İllerin merkezlerinde bulunur ve il düzeyinde hizmet verirler.

519 Büyükşehir İlçe Belediyesi: Büyükşehir belediyelerine bağlı ilçe belediyeleri, büyükşehir sınırları içinde ilçelerde hizmet sunarlar.

403 İlçe Belediyesi: İlçelerin sınırları içinde yer alır ve ilçe düzeyinde hizmet verirler.

390 Belde Belediyesi: Belde düzeyinde hizmet veren belediyelerdir.

Belediyeler, yerel düzeyde çeşitli hizmetler sunarlar, bu hizmetler arasında altyapı hizmetleri, çevre düzenlemeleri, kentsel planlama, temizlik, trafik düzenlemeleri, itfaiye hizmetleri ve yoksul ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara yönelik destek sağlamalarını içerir.

Belediyeler, yerel ihtiyaçları belirlemek ve bu ihtiyaçlara hizmet etmek amacıyla seçilmiş bir belediye başkanı ve meclis tarafından yönetilirler. Bu nedenle, belediyeler yerel toplumun ihtiyaçlarına daha yakından yanıt verebilirler ve halkın katılımını teşvik edebilirler.

Türkiye'deki yerel yönetimlerin önemi ve rolü, ülkenin mevcut merkeziyetçi yönetim yapısı ve bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi ihtiyacı ile şekillenmiştir. Belediyeler ve diğer yerel yönetim birimleri, yerel ihtiyaçları belirleme, yerel hizmetleri sunma ve toplumun refahını artırma konularında önemli görevler üstlenmişlerdir. Özellikle kalkınma ve yoksullukla mücadele konularında yerel yönetimlere büyük sorumluluklar yüklenmiştir (Toksöz, 2009, s. 6).

Yerel Yönetim Reformu, Türkiye'deki belediyelerin sosyal hizmet alanında harcamalarını artırmış ve belediyelerin sosyal politika ve refah hizmetlerinde daha etkin bir rol oynamalarını teşvik etmiştir. Bu reform çerçevesinde çıkarılan yasalar, belediyelere

sosyal yardım ve hizmetler konusunda geniş yetkiler tanımıştır. Özellikle 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, belediyelere mahalli düzeyde sosyal politika ve sosyal hizmetler sunma görevini resmi olarak yüklemiştir.

Belediyeler, yerel düzeyde toplum ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilirler ve hizmet sunumunu buna göre ayarlayabilirler. Bu, kalkınma projeleri ve yoksullukla mücadele programları için büyük bir avantaj sağlar. Belediyeler, vatandaşların refahını artırarak yerel düzeyde toplumsal dayanışmayı güçlendirme ve bölgesel eşitsizlikleri azaltma açısından önemli bir rol oynarlar.

Sonuç olarak, Türkiye'deki yerel yönetimler, sosyal yardım ve refah hizmetlerinin yürütülmesinde kritik bir rol oynarlar ve yerel ihtiyaçları karşılamada merkezi hükümetin politikalarına bir katkı sağlarlar. Bu nedenle, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, Türkiye'nin sosyal hizmet alanındaki etkinliğini artırmada önemli bir adım olmuştur (Adıyaman & Demirel, 2011, s. 115-120).

Sosyal yardımlar, yoksullukla mücadelede önemli bir rol oynar ve belediyelerin sosyal politikalarının merkezinde bulunur. Belediyeler, yerel düzeyde toplumun ihtiyaçlarını en iyi anlayan kurumlar oldukları için sosyal yardımların yerinde ve etkili bir şekilde dağıtılmasını sağlarlar. Bu yardımların türleri arasında gıda, giyecek ve nakit yardımları oldukça yaygındır. Ancak belediyeler, sadece temel ihtiyaçların karşılanmasına odaklanmakla kalmaz, aynı zamanda huzurevi, kadın koruma evi, engelliler merkezi gibi sosyal hizmetler sunarlar.

Eğitim, sağlık ve konut hizmetleri gibi diğer sosyal politikalar da belediyelerin sorumlulukları arasındadır. Bu hizmetler, toplumun daha geniş refahını artırmaya yöneliktir. Örneğin, eğitim hizmetleri, dezavantajlı çocuklara yardımcı olmak ve gelecek fırsatlarını artırmak için önemlidir. Sağlık hizmetleri, toplumun sağlığını iyileştirerek yoksullukla mücadeleye katkı sağlar. Konut hizmetleri ise barınma sorunlarını çözmeye yardımcı olabilir.

Sonuç olarak, belediyeler, yerel düzeyde sosyal yardım ve sosyal politika programlarını yürütme konusunda kritik bir rol oynarlar. Bu, yerel toplumların ihtiyaçlarını anlama ve bu ihtiyaçları karşılama yeteneklerine dayalıdır ve yoksullukla mücadelede etkili bir şekilde hareket etmeye yardımcı olabilir (Aydın, 2009, s. 150-155).

Belediyelerin Türkiye'deki yerel yönetimler sistemindeki önemi ve etkinliği oldukça büyüktür. Yerel Varlık ve Geniş Hizmet Ağı: Türkiye'de birçok belediye bulunmaktadır,

bu nedenle ülke genelinde geniş bir hizmet ağına sahiptirler. Bu, sosyal yardım faaliyetlerinin yaygın bir şekilde yürütülmesine olanak tanır. Yerel Duyarlılık ve Bilgi: Belediyeler, yerel düzeyde toplumun ihtiyaçlarını en iyi anlayan kurumlar olma avantajına sahiptirler. Belediye yetkilileri ve personeli, yerel halkın sorunlarını ve taleplerini daha iyi anlarlar. Bu, sosyal yardımların daha etkili bir şekilde dağıtılmasına yardımcı olabilir. Halka Hesap Verme Sorumluluğu: Belediye başkanları ve yönetimleri, seçimler yoluyla göreve gelir ve yerel halka hesap vermek zorundadır. Bu, yerel yönetimlerin toplumun beklentilerini karşılamaları ve yerel sorunlarla ilgilenmeleri gerektiği anlamına gelir. Bu, halkın ihtiyaçlarını ve sorunlarını daha yakından takip etmeyi teşvik eder. Denetim ve Koordinasyon Kolaylığı: Belediyeler, sosyal yardım faaliyetlerini koordine etmek ve denetlemek için yerel düzeyde daha iyi bir konumdadır. Bu, kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasına ve sosyal yardımların doğru kişilere ulaştırılmasına yardımcı olabilir. Yerel Sosyal Politika Uygulamaları: Belediyeler, yerel düzeyde sosyal politikaları geliştirme ve uygulama yetkisine sahiptirler. Bu, yerel ihtiyaçları ve koşulları dikkate alarak sosyal yardım programlarını uyarlayabilmeleri anlamına gelir. Sonuç olarak, belediyeler Türkiye'de sosyal yardım ve diğer hizmetlerin yürütülmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Yerel düzeydeki bu birimler, toplumun ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilir ve halka daha yakın bir şekilde hizmet sunabilirler. Bu, sosyal yardım faaliyetlerinin daha etkili ve etkin bir şekilde yürütülmesine yardımcı olur (Ceren, 2017, s. 55-56).

Sosyal belediyecilik, yerel yönetimlerin daha etkili ve kapsayıcı bir şekilde toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılamasını hedefleyen bir yaklaşımı ifade eder. Bu yaklaşım, yerel yönetimlerin sadece altyapı hizmetlerine değil, aynı zamanda toplumun refahını artırmaya ve toplumsal sorunları çözmeye odaklanmalarını içerir. Türkiye'de sosyal belediyecilik, belediyelerin çeşitli sosyal hizmetler sunarak yerel toplumun daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olmasını amaçlar. İşte sosyal belediyeciliğin önemli bileşenleri ve amaçları:

Yoksul ve Muhtaç Kesimlere Yardım: Belediyeler, özellikle yoksul, yaşlı, engelli, kadınlar ve çocuklar gibi savunmasız gruplara yardım etmek için sosyal yardım programları yürütürler. Bu, ihtiyaç sahibi bireylere gıda, giyim, barınma, sağlık hizmetleri ve diğer temel ihtiyaçlar konusunda yardımcı olmayı içerir.

Eğitim ve Kültürel Faaliyetler: Belediyeler, yerel okullara ve eğitim kurumlarına destek sağlarlar. Ayrıca kültürel etkinlikler, kurslar ve atölyeler düzenleyerek toplumun eğitim ve kültürel gelişimini teşvik ederler.

Sağlık Hizmetleri: Belediyeler, sağlık hizmetlerini teşvik eder ve yerel sağlık kurumlarına destek verirler. Aynı zamanda sağlık taramaları ve bilinçlendirme kampanyaları düzenleyerek sağlıklı bir toplum oluşturmayı amaçlarlar.

Çevre Duyarlılığı: Belediyeler, çevreye duyarlılık konusunda toplumu eğitmek ve sürdürülebilir çevre uygulamalarını teşvik etmek için çeşitli projeler yürütürler.

Engelli Dostu Düzenlemeler: Belediyeler, engellilerin erişilebilirliklerini artırmak ve toplumun tamamen bir parçası olmalarını sağlamak için çeşitli önlemler alırlar. Engelli dostu altyapı, ulaşım ve hizmetler sağlarlar.

Kadın ve Çocuk Hakları: Belediyeler, kadınların ve çocukların haklarını korumak ve cinsiyete dayalı şiddeti önlemek için çeşitli programlar yürütürler.

Sosyal Entegrasyon: Belediyeler, toplumun tüm kesimlerini bir araya getirmeyi ve toplumsal ayrımcılığı azaltmayı hedeflerler. Bu, farklı kültürlerden gelen insanların kaynaşmasını teşvik eden etkinlikler içerebilir.

Sosyal belediyecilik, yerel toplumun daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olmasına yardımcı olurken, yerel yönetimlerin toplumsal sorunlarla daha etkin bir şekilde başa çıkmasını sağlar. Bu, yerel yönetimlerin toplumun ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarını, toplumun refahını artırmalarını ve sosyal devletin yerel düzeyde uygulanmasını teşvik eder (Adıyaman & Demirel, 2011, s. 116-117).

1.2.4. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum, tarihsel olarak birçok farklı toplumda var olan bir kavramdır ve farklı kültürlerde de benzer fikirler ve organizasyonlar bulunabilir. Genel olarak, sivil toplum terimi, devlet ve ticari kuruluşlardan farklı, gönüllü, kar amacı gütmeyen, bağımsız ve toplumun çeşitli ihtiyaçlarına odaklanan kuruluşları ifade eder. Sivil toplumun tarihsel kökenleri ve önemli örnekleri şunları içerir:

Antik Yunan'da, Aristo'nun "polike koinonia" terimi, sivil toplumun erken bir örneği olarak kabul edilebilir. Bu terim, insanların kamusal işlerde işbirliği yapmak için toplandığı bir topluluğu tanımlar. Antik Yunan'da, vatandaşlar kendi şehirlerinin işlerine katkıda bulunmak için toplandılar.

Orta Çağ'da, kiliseye ve soylulara karşı özerkliklerini savunan şehirlerde sivil toplum örgütleri ve loncalar ortaya çıktı. Bu kuruluşlar, yerel yönetimler ve sosyal yardım işlevleri gördü.

17. ve 18. yüzyılda, Aydınlanma Dönemi fikirleri sivil toplumun gelişimini etkiledi. Aydınlanma düşünürleri, bireysel özgürlük, insan hakları ve demokrasi konularını ele aldılar.

Fransız Devrimi, sivil toplumun güçlenmesine ve siyasi katılımın artmasına yol açtı. Fransız Devrimi sırasında, sivil toplumun temel ilkeleri olan eşitlik, özgürlük ve adalet vurgulandı.

19. yüzyıl boyunca, sivil toplum örgütleri daha da yaygınlaştı. Bu dönemde, sivil toplum kuruluşları sosyal reformlar için mücadele etti ve çeşitli toplumsal sorunlarla ilgilendiler.

20. yüzyılın ilerleyen dönemlerinde, sivil toplum kuruluşları çevre, insan hakları, barış, sağlık ve diğer birçok konuda etkili oldu. Bu dönemde, uluslararası sivil toplum kuruluşları da büyük bir etki yarattı.

Bugün, sivil toplum kuruluşları dünya genelinde çeşitli toplumsal konularla ilgilenmektedir. Bu organizasyonlar, politika yapıcılarını etkileme, toplumsal değişim sağlama ve yardıma muhtaç insanlara destek olma gibi çeşitli amaçlar doğrultusunda çalışırlar. Sivil toplum, toplumun çeşitli kesimlerini bir araya getirme, değişim ve ilerleme için önemli bir rol oynamaktadır (Ashford, 2015, s. 10-15).

Bu tanımlar, sivil toplumun özerklik, çoğulculuk ve bağımsızlıkla ilgili temel özelliklerini vurgulamaktadır. Sivil toplum, devletin denetimine tabi olmayan, kendi kurallarını belirleyen ve bireylerin veya grupların serbestçe katılabildiği bir alandır. Bu bağlamda, sivil toplum genellikle aşağıdaki özelliklere sahiptir:

Özerklik: Sivil toplum kuruluşları, devlet veya ticari kuruluşlar tarafından yönlendirilmeyen bağımsız organizasyonlardır. Kendi amaçlarını ve programlarını belirleme özgürlüğüne sahiptirler (Parlak, 2011, s. 708-709).

Çoğulculuk: Sivil toplum, farklı amaçlara, inançlara ve değerlere sahip birçok farklı organizasyonu içerir. Bu çeşitlilik, toplumun geniş bir yelpazedeki ihtiyaçlarını karşılamak için önemlidir.

Katılım: Sivil toplum, bireylerin veya grupların gönüllü olarak katılabildiği bir alandır. Katılım, demokratik bir toplumun temel bir özelliğidir.

Çalışma Alanları: Sivil toplum, çok çeşitli alanlarda çalışabilir, bu alanlar arasında eğitim, sağlık, çevre, insan hakları, kültür, sanat ve daha fazlası bulunur.

Halka Hizmet: Sivil toplumun temel amacı, toplumun iyiliğine hizmet etmektir. Kar amacı gütmeyen bir şekilde çalışırlar ve genellikle yardım, eğitim, savunuculuk veya diğer toplumsal hizmetler sunarlar.

Demokratik Değerler: Sivil toplum, demokratik değerleri teşvik eder. Bu organizasyonlar, demokratik süreçlere katkıda bulunur, insan haklarını savunur ve toplumun demokratik katılımını teşvik eder.

Sivil toplum, bir toplumun çeşitli gereksinimlerini karşılamada önemli bir rol oynar ve demokratik bir toplumun işleyişinde kritik bir yere sahiptir (Ceren, 2017, s. 59).

Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar), modern toplumların karmaşıklığına ve çeşitliliğine yanıt veren önemli bir toplumsal yapıdır. STK'lar, çeşitli alanlarda faaliyet gösterir ve toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılamayı hedefler. STK'lar, toplumun katılımcı bir biçimde sorunların çözümüne ve iyileştirmeye katkıda bulunmasına yardımcı olur. Bu organizasyonlar, demokratik süreçlerin işlemesine ve toplumsal sorunların ele alınmasına önemli katkılarda bulunurlar. Sivil toplum, sosyal değişim ve ilerlemenin önemli bir itici gücüdür (Lewis, 2013).

STK'lar, çeşitli toplumsal konularda çalışarak toplumda pozitif değişiklikler yaratmaya odaklanırlar. İnsan hakları savunucuları, çevre koruma grupları, eğitim destek organizasyonları, sağlık hizmeti sunan gruplar, yerel kalkınma inisiyatifleri, kültürel ve sanatsal etkinlikleri destekleyen kuruluşlar, tüketici hakları savunucuları ve daha birçok farklı alanda STK'lar faaliyet gösterirler. Bu çeşitlilik, sivil toplumun halkın her kesimine hizmet etme kapasitesini gösterir (Parlak, 2011, s. 709-711).

STK'lar, demokratik katılımı teşvik eder, toplumsal sorunların gündeme gelmesine yardımcı olur ve hükümetlerin yanı sıra özel sektörle işbirliği yaparak daha kapsamlı projeleri hayata geçirme yeteneğine sahiptirler. Ayrıca, bağışlar, gönüllüler ve sivil toplumun kendi finansman kaynakları gibi kaynakları kullanarak faaliyet gösterirler. Bu nedenle, STK'lar sosyal sorunlara duyarlılık ve hızlı yanıt gösterebilme yetenekleri ile toplumsal kalkınmaya büyük katkı sağlarlar (Ryfman, 2006).

Gönüllülük esasına dayalı STK'lar toplum içinde çeşitli alanlarda önemli bir rol oynarlar. Özellikle yoksullarla paylaşma, yardımlaşma ve toplumsal dayanışma konularında faaliyet gösteren bu tür organizasyonlar, gelir ve servet dağılımındaki dengesizliklere

karşı mücadelede, ihtiyaç sahiplerine destek sağlamada ve toplumun sosyal dokusunun güçlendirilmesinde kritik bir rol oynarlar (Ceren, 2017, s. 59).

STK'lar, hükümetlerin ve kamu kurumlarının ulaşamadığı veya yetersiz kaldığı alanlara odaklanabilirler. Özellikle acil durumlar, doğal afetler, toplumsal sorunlar veya özel ihtiyaç grupları gibi konularda hızlı ve etkili bir şekilde yardım sağlama kapasitesine sahiptirler. Gönüllü iş gücü ve bağışlar sayesinde toplumun dengeli bir şekilde kalkınması ve sorunların ele alınması için önemli birer oyuncu haline gelirler.

Türkiye gibi ülkelerde STK'lar, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın güçlenmesine katkıda bulunurlar. Yoksulluk ve sosyal adaletsizliklere karşı mücadelede etkili bir araç olarak STK'lar, hükümetlerle işbirliği yaparak ve toplumun dikkatini toplumsal sorunlara çekerek bu alanda önemli bir rol oynarlar. Aynı zamanda, gönüllülük kültürünün yayılmasına ve insanların daha fazla toplumsal sorumluluk taşımasına da katkı sağlarlar (Güner, 2004, s. 39-40).

STK'lar demokrasinin sürdürülebilirliği ve toplumsal refahın artırılması açısından önemli bir rol oynarlar. Toplumsal Katılım ve Temsil: STK'lar, farklı toplumsal kesimlerin temsilini sağlar. Demokrasilerde, çeşitli toplumsal grupların görüşlerinin temsil edilmesi ve dengeli bir şekilde yönetim kararlarına katılması önemlidir. STK'lar, bu grupların sesini duyurmasına ve politika yapım süreçlerine katılmasına yardımcı olurlar. Kamuoyu Oluşturma: STK'lar, toplumun dikkatini önemli toplumsal meselelere çekme ve kamuoyunu bilgilendirme konusunda etkilidirler. Bu, insanların bilinçlenmesine ve bilinçli bir şekilde seçimlerini yapmalarına yardımcı olur. Denetleme ve Hesap Verebilirlik: STK'lar, hükümetlerin ve diğer kurumların faaliyetlerini denetlerler. Hükümetin işleyişini ve politika uygulamalarını eleştirel bir şekilde inceleyerek hesap verebilirliği teşvik ederler (Parlak, 2011, s. 711).

Toplumsal Denge: STK'lar, ekonomik ve toplumsal dengesizliklere karşı mücadelede etkilidirler. Özellikle yoksulluk ve toplumsal adaletsizlik konularında çalışan STK'lar, bu sorunların çözümünde etkili birer itici güç olabilirler. İnsan Hakları ve Sosyal Adalet: STK'lar, insan hakları ihlalleri ve sosyal adaletsizliklere karşı mücadelede öncü bir rol oynarlar. Bu alanlarda kamusal baskı yaparlar ve değişim talep ederler. Toplumsal Hizmetler ve Yardımlar: STK'lar, gönüllü çalışmaları ve bağışları ile toplumsal hizmetler sunarlar. Yoksul ve ihtiyaç sahibi gruplara yardım sağlarlar. Bu, hükümetlerin ulaşamadığı veya eksik kaldığı alanlarda önemlidir. Sosyal İnovasyon: STK'lar,

toplumsal sorunlara yaratıcı ve yenilikçi çözümler getirebilirler. Bu, toplumun daha iyi bir gelecek inşa etmesine yardımcı olabilir.

Sonuç olarak, STK'lar demokratik toplumların sağlıklı işlemesi ve toplumsal refahın artırılması için önemli bir araçtır. Demokrasinin sürdürülebilirliği ve toplumların daha adil ve dengeli bir şekilde yönetilmesi için STK'ların faaliyetleri büyük bir öneme sahiptir (Ceren, 2017, s. 60).

Yoksullukla mücadele, sadece devlet politikalarıyla değil, aynı zamanda toplumun farklı katmanlarının ve sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) işbirliği ile ele alınması gereken bir süreçtir. İşte bu nedenle STK'lar yoksullukla mücadelede önemli bir rol oynarlar:

Toplumsal Duyarlılık ve Bilinç Oluşturma: STK'lar, yoksulluk sorununu toplumun gündemine getirirler ve insanların bu sorunun farkına varmasını sağlarlar. Toplumsal bilinç oluşturarak yoksullukla mücadeleye destek sağlarlar. **Toplumsal Katkı:** STK'lar, toplumsal katkıyı teşvik ederler. İnsanları gönüllü çalışmalara, bağışlara ve yardımlaşmaya teşvik ederek, yoksul bireylere yardım sağlarlar. **Hız ve Etkinlik:** STK'lar, bürokrasiye göre daha hızlı ve esnek hareket edebilirler. Acil yardım gerektiren durumlarda, STK'lar hızla harekete geçebilir ve yardım ulaştırabilirler. **Yerel ve Özgün Çözümler:** STK'lar, yerel ihtiyaçları daha iyi anlayarak yerel ve özgün çözümler geliştirebilirler. Her bölgenin ve topluluğun farklı ihtiyaçları olabilir ve STK'lar bu ihtiyaçlara uygun yardımlar sunabilirler. **Kapalı Alanları Doldurma:** Devletin veya diğer büyük kurumların ulaşamadığı yerlerde veya belirli nedenlerle yardım alamayan insanlara ulaşabilirler. Bu, toplumsal yardımın daha kapsayıcı hale gelmesini sağlar. **Lobi ve Kamusal Baskı:** STK'lar, toplumsal değişim ve politika değişiklikleri için lobi yapabilirler. Yoksullukla mücadele konusunda politika yapımcıları ve hükümetleri sorumluluk almaya ve değişiklik yapmaya teşvik edebilirler (As, 2017, s. 40-45).

Yoksullukla mücadelede devlet, sivil toplum ve bireyler arasındaki işbirliği ve dayanışma çok önemlidir. STK'lar, bu işbirliğinin önemli bir parçasını oluştururlar ve yoksullukla mücadelede daha geniş bir toplumsal etki yaratılmasına katkıda bulunurlar.

Sivil toplum örgütleri (STK'lar), sosyal hizmet ve yardım alanında önemli bir rol oynarlar ve toplumdaki ihtiyaçları karşılamak için çeşitli hizmetler sunarlar. Ancak, STK'ların faaliyetlerinin bazı sınırlamaları ve sorumlulukları vardır:

Hak Temelli Sorumluluk: STK'lar, sundukları hizmetlerin sürekliliğinden ziyade, toplumun belirli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulurlar. Bu nedenle hak temelli bir

sorumlulukları yoktur. Yani yardım alan bireyler, STK'lardan hizmet bekleyebilirler, ancak bu bir yasal hak değildir. Keyfî Kararlar: STK'lar, sundukları hizmetlerde genellikle kendi takdirlerine dayalı kararlar alırlar. Kimin ne tür yardıma ihtiyacı olduğunu ve ne zaman yardım yapılacağını STK belirler. Bu, keyfî uygulamalara neden olabilir. Sürekli Finansman Sorunu: STK'lar, bağışlar, hibeler veya gönüllü katkılarına bağlı oldukları için sürdürülebilir bir finansman modeli oluşturmak zorundadırlar. Bu nedenle yardım hizmetlerinin sürekliliği ve genişlemesi zor olabilir. Kapasite Sorunu: STK'lar, sınırlı kaynaklara ve personel kapasitesine sahip olabilirler. Bu, büyük ölçekli toplumsal hizmetlerin sunulmasını kısıtlayabilir. Eşitsizlik ve Ayrımcılık: STK'lar, bazı grupları diğerlerine göre daha fazla veya daha az destekleyebilirler. Bu durum, toplumsal eşitsizliği artırabilir (Ekim, 2007, s. 81-82).

Bu nedenle, sivil toplum örgütleri sosyal hizmet ve yardım alanında önemli bir rol oynarlar, ancak sosyal sorumluluklarını yerine getirme konusunda bazı sınırlamalara sahiptirler. Devlet, sivil toplum ve diğer paydaşlar arasındaki işbirliği, bu alandaki eksiklikleri ve sınırlamaları aşmak için önemlidir.

Sivil toplum örgütleri (STK'lar), kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanması süreçlerinde önemli bir rol oynarlar ve toplumun sesini duyurmasında önemli bir araçtır. Toplumsal Temsil: STK'lar, toplumun farklı kesimlerini temsil edebilirler. Bu, toplumun geniş yelpazesinin görüşlerini ve ihtiyaçlarını temsil etme potansiyeli sunar. Uzmanlık ve Araştırma Yeteneği: Birçok STK, belirli konularda uzmanlaşmış ve araştırma yapma kapasitesine sahiptir. Bu, kamu politikalarının oluşturulmasında veriye dayalı kararlar alınmasına yardımcı olabilir. Lobici Kapasite: STK'lar, hükümet yetkilileri ve politika yapıcılarını ile etkili bir iletişim kurabilirler ve bu, toplumun ihtiyaçlarını dile getirmelerine yardımcı olur. Toplumsal Bilinçlendirme: STK'lar, toplumu sosyal sorunlar hakkında bilinçlendirebilirler. Bu, halkın bu konulara daha fazla ilgi göstermesine ve desteklemesine neden olabilir. Denetim ve Şeffaflık: STK'lar, hükümet ve diğer kurumların faaliyetlerini denetleme ve şeffaflığı teşvik etme konusunda önemli bir rol oynarlar (Çevik & Demirci, 2015, s. 44-46).

Yoksullukla mücadele gibi önemli bir toplumsal sorunun çözümünde STK'ların etkili olması, devletin ve toplumun bu soruna daha etkili ve insancıl bir şekilde yaklaşmasına yardımcı olabilir. STK'lar, toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını ve taleplerini

duyurarak, politika oluşturma sürecine önemli bir katkı sağlarlar. Bu işbirliği, yoksullukla m¼cadelede daha etkili ve kapsayıcı politikaların geliştirilmesine yardımcı olabilir.

1.3. Mahalle, Muhtar ve Muhtarlık

Mahalleler, toplumların temel yapı taşlarından biri olarak büyük bir öneme sahiptir. Bu önem, mahallelerin hem yerel yönetimler hem de sosyal ilişkiler açısından kritik bir rol oynamalarından kaynaklanır. Mahalleler, hem fiziksel hem de sosyolojik açıdan çeşitlilik gösterir. Bilimsel çalışmalarda mahallelerin tanımlanmasında işlevsel ve sosyolojik açılardan farklı bakış açılarına rastlamak mümkündür.

İşlevsel Yaklaşım mahalleleri temel olarak işlevlerine göre tanımlar. Yani, bir mahalle özellikle belirli bir amaca veya fonksiyona hizmet eden bir bölge olarak ele alınır. Örneğin, Yalçındağ mahallesini, merkezi ve yerel yönetimler arasında yardımcı bir rol üstlenen bir kuruluş olarak tanımlamak işlevsel bir yaklaşımdır (Yalçındağ, 1998, s. 50-51).

Sosyolojik Yaklaşım mahalleleri özellikle toplumsal ilişkiler, kültür, ve sosyolojik faktörler açısından ele alır. Yani, mahalleyi sınıf, statü veya sosyal etkileşimlerin şekillendirdiği bir sosyal yapı olarak görür. Örneğin, mahalleyi fiziksel mekanın ötesinde, komşuluk ilişkilerinin ve toplumsal etkileşimlerin bir ürünü olarak değerlendiren bu yaklaşım, mahalleyi topluluk bağlamında ele alır (Ortaylı, 2008, s. 107). Bu yaklaşım da sosyolojik faktörlere odaklanır ve mahalleleri komşuluk ilişkileri üzerinden açıklar. Mahalleyi bir topluluğun, komşuların birbirleriyle etkileşimde bulunduğu bir yer olarak tanımlar. Bu yaklaşıma göre mahalle, insanların birbirleriyle dayanışma içinde olduğu, sosyal bağlarını güçlendirdiği bir yerdir (Geray, 1995, s. 28-29).

Her iki yaklaşım da mahallelerin önemini anlamamıza katkı sağlar. Mahalleler, hem yerel yönetimlerin hizmet sunumunda temel birimler olarak hem de toplumsal dayanışma ve kimlik oluşurmada kritik bir rol oynarlar. Mahalleler, işlevsel ve sosyolojik açılardan bir arada ele alınarak daha kapsamlı bir anlayış geliştirmemizi sağlar.

Mahalle tanımı, coğrafi ve toplumsal özelliklere göre oldukça değişebilir. Her mahalle kendi benzersiz özelliklerine sahip olabilir ve büyük kentlerdeki mahalleler, küçük yerleşim yerlerindekiyle kıyasla daha büyük ve karmaşık olabilir. Bu nedenle mahalle tanımının tek bir kalıba sığdırılması yerine, yerel koşullara, nüfusa, coğrafi özelliklere ve diğer faktörlere bağlı olarak esnek olması gerekebilir. Büyük kentlerdeki mahalleler,

nüfus yoğunluğu, etnik çeşitlilik, iş alanları, hizmetler ve toplumsal dinamikler açısından farklılık gösterebilir. Dolayısıyla bu büyük şehir mahallelerini klasik mahalle tanımları içinde ele almak, bu mahallelerin karmaşıklığını ve çeşitliliğini yeterince ifade etmeyebilir. Ayrıca mahalle tanımı, sadece bir yerleşim birimi olarak düşünülmemelidir. Mahalleler, sakinlerinin kimliklerini, dayanışmalarını ve toplumsal bağlarını inşa ettiği yerlerdir. Bu, mahallelerin sadece coğrafi bölgeler olmanın ötesinde, insanların yaşadığı, çalıştığı ve sosyal etkileşimde bulunduğu yerler olduğu anlamına gelir. Özetle, mahalle tanımı her zaman yerel koşullara ve bağlama bağlı olarak değişebilir. Mahallelerin hem coğrafi hem de toplumsal birimler olarak ele alınması önemlidir ve bu tanımlar, her bir mahallenin sahip olduğu özgün özelliklere göre ayarlanmalıdır (Köklü & Gül, 2017, s. 719-720).

Mahalle yapıları ve işlevleri zaman içinde değişmiştir. Özellikle büyük şehirlerdeki mahalleler, nüfusun artışı ve kentsel dönüşümler nedeniyle daha karmaşık hale gelmiştir (Eryılmaz, 2017). Büyük şehirlerdeki hızlı nüfus artışı, mahallelerin daha büyük ve çeşitli hale gelmesine neden olmuştur. Daha fazla insan, daha farklı ihtiyaçlar ve beklentilerle bir arada yaşar. Şehirlerin büyümesi ve gelişmesiyle, bazı mahalleler kentsel dönüşüm projeleri kapsamında yeniden tasarlanmıştır. Bu, mahallelerin fiziksel yapısının değişmesine ve sakinlerin yer değiştirmesine yol açmıştır. Kentlere yapılan göç, farklı kültürlerden ve bölgelerden gelen insanları aynı mahallelerde bir araya getirmiştir. Bu da mahallelerin heterojenliğini artırmıştır. İnternet ve diğer iletişim teknolojileri, insanların komşularıyla daha az yüz yüze etkileşimde bulunmasına neden olmuş ve komşuluk ilişkilerini değiştirmiştir. Kent yönetimleri, mahallelerin daha geniş kapsamlı hizmetler ve altyapı ile donatılmasını sağlayan projeleri uygulamaktadır. Bu, mahallelerin işlevlerini ve yapılarını etkilemiştir (Bayramoğlu Alada, 2008, s. 164).

Günümüzde mahalleler, daha büyük ve çok kültürlü topluluklardan oluşsa da, hala sosyal bağların oluşturulduğu ve yerel düzeyde katılımın mümkün olduğu önemli yerlerdir. Mahalleler, sakinlerine kimlik ve topluluk duygusu sunar. Yerel sorunların çözüldüğü ve dayanışmanın sürdüğü yerler olarak mahallelerin işlevleri devam etmektedir, ancak bu işlevler zaman içinde değişmiş olabilir (Kavruk, 2004, s. 138-140).

Mahalle ve muhtarlık kavramları, Türkiye'deki yerel yönetim yapısında önemli roller üstlenen ve yerel yönetim hizmetlerini yürüten iki temel unsurdur. Mahalle, şehirlerde ve kasabalarda en küçük yerel yönetim birimidir. Mahalleler, birçok hizmeti yerel düzeyde

sunarlar. Her mahallede bir muhtarlık bulunur ve bu muhtarlar mahalle sakinlerinin seçtiği yerel temsilcilerdir. Muhtarlar, mahallelerinin ihtiyaçlarını dile getirir, yerel yönetimlere ve ilgili kurumlara iletilmek üzere sorunları raporlar ve yerel hizmetlerin yürütülmesine yardımcı olur. Köyler, Türkiye'deki kırsal yerleşimlerdir ve her köyün bir muhtarı vardır. Köy muhtarları, köylerinin ihtiyaçlarına dair yerel yönetimlere ve ilgili kurumlara bilgi iletirler. Köylerdeki yerel hizmetlerin yönetimi ve koordinasyonu köy muhtarları tarafından sağlanır (Eryılmaz, 2021, s. 220-225).

Mahalle ve köy muhtarları, yerel yönetimlerle yakın bir ilişki içindedir. Belediyeler (şehirlerde) ve ilçe idareleri (kasabalarda) ile mahalle ve köy muhtarları arasında işbirliği yapılır. Bu işbirliği, yerel hizmetlerin daha etkili bir şekilde sunulmasını sağlar. Mahalle ve köy muhtarları, mahalle veya köy sakinlerinin seçimleri ile göreve gelirler (Gözler & Kaplan, 2022, s. 205). Bu seçimler, yerel düzeyde vatandaşların temsilcilerini seçme fırsatı sunar. Muhtarlıklar, mahallelerin veya köylerin çeşitli ihtiyaçlarına yanıt verir. Bu hizmetler arasında yerel altyapı, temizlik, çevre düzenlemesi, kamu düzeni, mahalle veya köy sakinlerinin ihtiyaçlarına yardımcı olma gibi görevler yer alır. Muhtarlar, mahalle veya köylerinin sosyal sorunlarını da ele alabilirler (Parlak & Sobacı, 2012, s. 191). Mahalle veya köylerin dayanışma ve sosyal uyumunu artırmak amacıyla etkinlikler düzenleyebilirler. Mahalleler resmi bir tüzel kişilik taşımazlar ve bütçeleri yoktur. Dolayısıyla, yerel birimler gibi bağımsız karar alma yetkileri veya bütçeleri yoktur. Mahalle ve muhtarlık sistemi, yerel yönetimlerle vatandaşlar arasında önemli bir köprü görevi görür ve yerel düzeyde vatandaşların katılımını ve sesini duyurmasını sağlar. Bu sistem, yerel ihtiyaçlara daha iyi yanıt verilmesine ve yerel yönetimlerin daha etkili hizmetler sunmasına yardımcı olur (Göküş, Bayrakçı, & Alptürker, 2013, s. 35-36).

Köyler, gerçekten köy muhtarları ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilen yerel tüzel kişiliklere sahiptir. Bu, köylerin yasal ve idari bir kimlikleri olduğu anlamına gelir. Köy muhtarları ve ihtiyar heyeti, köyün yönetimi ve yerel meselelerinin çözümü için önemli bir rol oynarlar. Köy muhtarları, köylerin başkanları olarak kabul edilir ve genellikle devletin köydeki temsilcileri olarak görülürler. Köylerin yönetimi, kamu hizmetlerinin düzenlenmesi, çevre düzenlemesi, kamu düzeninin korunması ve yerel yönetimle işbirliği yapılmasını içerir (Gül, Kiriş, Negiz, & Gökdayı, 2014). Köy muhtarları, vatandaşların köyle ilgili sorunlarını dile getirmelerine ve çözümler aramalarına yardımcı olurlar. Köylerdeki ihtiyar heyeti, köyün yönetiminde önemli bir danışma ve karar alma

organıdır. Bu heyet, köyün yerel meselelerini ele alır, yerel politikaların oluşturulmasına katkıda bulunur ve köyün gelişimine ilişkin önemli kararlar alır. Köy muhtarlıkları ve ihtiyar heyeti, köylerin yerel yönetimlerinin temel bileşenleridir ve köylerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için önemli bir rol oynarlar. Bu yerel yönetimler, köylerin gelişimini desteklemek, yerel hizmetleri düzenlemek ve yerel toplulukların gereksinimlerini karşılamak için çeşitli sorumluluklara sahiptirler (Kavruk, ve diğerleri, 2012, s. 110).

Mahalle ve köylerin toplumsal ilişkileri gerçekten daha yakın ve özeldir ve bu nedenle mahalle muhtarları ve köy muhtarları yerel topluluklarında farklı bir konuma sahiptir. Her iki birim de toplumsal ilişkilerin daha sıkı ve kişisel olduğu yerlerdir ve muhtarlar bu toplulukların önemli figürleridir. Mahalle ve köy muhtarlarının rolü sadece idari görevlerle sınırlı değildir. Aynı zamanda yerel toplulukların liderleri olarak da kabul edilirler. Bu liderlik, insanlar arasında ilişkileri düzenlemek, topluluklarını bir arada tutmak ve yerel meselelere odaklanmalarına yardımcı olmak gibi daha geniş bir sosyal rolü içerir. Ancak, bu muhtarlar, idari ve mali açıdan diğer yerel yönetim birimlerinden daha sınırlı yetkilere sahiptirler. Mahalle ve köy muhtarlarının bütçeleri ve kaynakları sınırlıdır, bu nedenle yerel projeleri ve hizmetleri düzenlemekte kısıtlamalarla karşılaşabilirler (Gül, Kiriş, Negiz, & Gökdayı, 2014, s. 223-225). Siyasi bağlamda, mahalle ve köy muhtarlarının ilişkileri sınırlıdır. Genellikle siyasi partilerle doğrudan ilişkilendirilmezler ve bir siyasi parti adayı olamazlar. Bu, onların bağımsız ve yerel düzeyde tarafsız olmalarını sağlamak için tasarlanmıştır. Mahalle ve köy muhtarları, yerel topluluklarının ihtiyaçlarına yanıt verme ve topluluklarını yönlendirme görevlerini üstlenirler. Bu, daha özgün ve topluluk merkezli bir yaklaşımı gerektirir ve muhtarların liderlik ve yönetim becerilerini kullanmalarını zorunlu kılar (Köklü & Gül, 2017).

Muhtarlar, yerel topluluklarında önemli figürlerdir ve yerel düzeyde idari, liderlik ve temsil görevlerini yerine getirirler. Mahalle muhtarlarının mahallelerinin ve mahalle sakinlerinin gözündeki konumlarını ve algılarını anlamak, bu muhtarların nasıl görüldüğünü ve nasıl etkilediklerini değerlendirmek için önemlidir. Bu tür çalışmalar, yerel yönetimlerin ve yerel toplulukların dinamiklerini anlamada çok değerlidir. Muhtarlar, yerel toplulukların günlük ihtiyaçlarını ve sorunlarını ele alırken, yerel düzeyde hizmetlerin sunulmasında önemli bir rol oynarlar. Dolayısıyla, onların algılarının ve konumlarının anlaşılması, yerel düzeyde daha etkili politika yapma ve

yönlendirme için önemlidir. Çalışmanın sonuçları, muhtarların ve mahallelerin ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilmek için yerel hizmetlerin ve politikaların nasıl şekillendirilebileceği konusunda bilgilendirici olabilir. Muhtarların topluluklarına olan bağlılıkları ve etkileri, yerel yönetimlerin daha etkili ve duyarlı olmalarına yardımcı olabilir.

1.3.1. Mahalle Yönetimi ve Yapısı

Mahalle, hem fiziksel bir yerleşim birimi olarak hem de toplumsal bir birim olarak büyük öneme sahiptir. Fiziksel olarak, mahalleler kentin, kasabanın veya köyün bölümlendiği parçalardır ve bu parçalarda yaşayan insanları ifade eder. Mahalleler, bir yerleşim yeri içindeki en küçük birimlerdir ve toplamda bir şehir ya da köy oluştururlar. Ancak mahalle sadece fiziksel bir mekânı ifade etmez, aynı zamanda toplumsal bir birimdir. Mahallelerde yaşayan insanlar bir arada bir topluluk oluştururlar. Bu topluluklar, bir arada yaşamının getirdiği dayanışma, komşuluk ilişkileri, koruma, gözetme ve birlikte yaşama sorumluluğunu içerir. Bu nedenle mahalle, sadece bir yerde yaşamak anlamına gelmez, aynı zamanda o mahallede yaşayan insanlar arasında bir toplumsal bağın ve aidiyetin ifadesidir. Bu toplumsal bağlar, insanların bir arada yaşadıkları yerde birbirlerine yardım etmelerine ve toplumsal ilişkiler kurmalarına olanak tanır. Dolayısıyla mahalle, yerel toplulukların temel birimlerinden biridir ve insanların günlük yaşamının önemli bir parçasını oluşturur (Önver, 2020, s. 39).

Mahalle, hem mekânsal hem de toplumsal birimlerin birleştiği bir kavramdır. Mekânsal olarak yakınlık, fiziksel mekânda bir arada yaşayan insanları bir araya getirir ve onları ortak bir coğrafi alanda buluşturur. Bu yakınlık, insanların günlük yaşamlarını kolaylaştırır ve yerel kaynakların paylaşılmasını sağlar. Toplumsal olarak mahalle, komşuluk ilişkilerini, yerel duyguları ve toplumsal bağları içerir. Mahalle sakinleri arasında birbirlerine yardım etme geleneği, dayanışma, komşuluk ilişkileri gibi sosyal unsurlar mevcuttur. İnsanlar aynı mahallede yaşadıkları için birlikte etkinliklerde bulunabilirler ve ortak çıkarlarını koruma amacıyla bir araya gelebilirler. Ayrıca, mahalleler genellikle ortak bir geçmişe sahiptir ve bu da mahalle sakinlerini bir araya getiren bir faktördür. Bu nedenle mahalle, hem fiziksel hem de toplumsal olarak insanların bir arada yaşadığı, dayanışma ve ortaklık duygularının güçlü olduğu bir

birimdir. Mahalle, toplulukların temel birimi olarak yerel kimliğin ve toplumsal bağların oluştuğu bir mekânı ifade eder (Bayramoğlu Alada, 2008, s. 66).

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nda mahalle tanımının yapıldığı bu madde, mahalleyi yasal olarak bir idari birim olarak tanımlar. Mahalleler, belediye sınırları içinde yer alır ve benzer özelliklere sahip insanların bir arada yaşadığı, komşuluk ilişkilerinin bulunduğu idari birimlerdir. Bu tanım, mahallenin fiziksel ve toplumsal birim olarak hem mekânsal yakınlığa hem de komşuluk ilişkilerine dayalı bir yapı olduğunu vurgular. Bu tanım, mahallenin sakinlerinin birbirleri arasında dayanışma ve işbirliği içinde olduğu, ihtiyaçları ve önceliklerinin benzer olduğu bir topluluk olarak tanımlar. Mahalleler, yerel düzeydeki toplulukların temel yapı taşlarıdır ve hem belediye yönetimi hem de yerel hizmetlerin sunumu için önemli birer birimdir. Bu tanım, mahallenin hem bir mekânsal birim olarak yerel yönetimlerin organizasyonunda rol oynadığını hem de toplumsal birim olarak insanların dayanışma ve topluluk bilincini geliştirdiğini ifade eder.

Mahalleler idari birim olarak belediyeden hizmet almaktadır. Belediyeler, mahallelerdeki altyapı, temizlik, çevre düzenlemesi, yol bakımı, parklar, ve bir dizi diğer hizmetin sunumundan sorumludur. Mahallelerin ihtiyaçları doğrultusunda, belediyeler bu hizmetleri sunar ve mahalle sakinlerinin yaşam kalitesini artırmaya çalışır. Ayrıca, mahallelerde sakinler belediye kararlarına katılma ve belediyenin politika ve programlarına katkıda bulunma hakkına sahiptirler. Belediyeler, mahalle sakinlerinin görüşlerini, taleplerini ve önerilerini dikkate almalıdır. Bu, mahallelerin yerel yönetim süreçlerine aktif olarak katılımını ve yerel yönetimlerin daha demokratik ve hesap verebilir olmasını sağlar. Mahalle muhtarları, bu katılım süreçlerinde önemli bir rol oynarlar. Muhtarlar, mahalle sakinlerinin belediye ile iletişimlerini sağlar, mahallelerin ihtiyaçlarını belediyeye aktarır ve belediye hizmetlerinin mahallelerde etkili bir şekilde sunulmasını destekler. Dolayısıyla, mahallelerin ve muhtarların yerel yönetim süreçlerine katılımı, yerel yönetimlerin daha etkili ve toplumsal ihtiyaçlara daha iyi yanıt veren kurumlar olmalarını sağlar (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2012).

Mahalleler hem idari birimler olarak yerel yönetimlerle bağlantılıdır hem de sosyolojik ve mekânsal birer olgu olarak toplumun bir parçasıdır. Muhtarlık makamı, mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarını ve önceliklerini belirleyen, yerel yönetimlere ileten ve bu ihtiyaçların giderilmesi için çaba gösteren bir araçtır. Mahalleler, yerel yönetimlerle işbirliği içinde çalışarak altyapı, temizlik, çevre düzenlemesi, güvenlik, sosyal hizmetler

ve diğerk konularda hizmetlerin düzgün bir şekilde sunulmasını sağlarlar. Ayrıca, mahallelerin politik bir olgu haline gelmesi, mahalle sakinlerinin katılımı ve yerel yönetim süreçlerine etkili bir şekilde dâhil olmasıyla yakından ilişkilidir. Bu nedenle, mahalleler sosyolojik, mekânsal, idari ve politik birimler olarak incelenir. Sosyologlar, coğrafyacılar, kamu yönetimi uzmanları ve politika yapıcılar, mahallelerin farklı yönlerini inceleyebilirler. Mahallelerin sosyal dokusu, toplumsal ilişkileri, dayanışma kültürü ve yerel sorunları gibi konular da araştırma ve inceleme konularıdır. Bu nedenle, mahalleler ve muhtarlıklar multidisipliner bir şekilde ele alınır ve anlaşılırlar (Bayramoğlu Alada, 2008, s. 65-67).

Muhtarların rolü, mahalle sakinlerinin yerel yönetimle etkileşimde bulunmalarını ve yerel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak için oldukça önemlidir. Muhtarlar, mahallelerinde yaşanan sorunları ve ihtiyaçları belirlemekte, belediyelerle işbirliği yaparak bu sorunları çözmek için çaba göstermektedirler. Aynı zamanda muhtarlar, yerel halkın sesi olurlar. Mahalle sakinlerinin belediye ve diğerk kamu kurumlarına olan taleplerini, ihtiyaçlarını ve sorunlarını aktararak yerel yönetimlerin daha etkili bir şekilde hizmet sunmasını sağlarlar. Muhtarlar, yerel yönetimlerin politika ve projelerinin mahallelerinin ihtiyaçlarına uygun olmasını sağlamak için bir köprü vazifesi görebilirler. Muhtarlar aynı zamanda yerel topluluğun güvenilir birer temsilcileri olarak kabul edilirler. Mahalle sakinlerinin sorunlarını dinler, yardımcı olur ve topluluklarının dayanışmasını teşvik ederler. Bu nedenle muhtarlar, yerel demokrasinin temel bir unsuru olarak kabul edilirler. Muhtarlar, mahallelerin fiziksel gelişimine, güvenliğine ve yaşam kalitesine katkıda bulunurlar. Belediyelerle işbirliği yaparak altyapı projelerinin, çevre düzenlemelerinin ve sosyal hizmetlerin mahallelerine getirilmesini sağlarlar. Bu nedenle, muhtarlar yerel toplulukların refahını artırmak için önemli bir role sahiptirler. Sonuç olarak, muhtarlar yerel yönetimlerle işbirliği yaparak mahallelerinin ihtiyaçlarını karşılamak, topluluklarının sesi olmak ve yaşam kalitelerini artırmak için önemli bir rol oynarlar. Bu nedenle muhtarlar, yerel demokrasinin temel bir unsuru olarak kabul edilirler (Önver, 2020, s. 39).

Türkiye'deki muhtarlık geleneği Osmanlı İmparatorluğu'na dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda mahalle veya köy düzeyinde yerel yönetimler bulunuyordu ve bu yönetimler, toplumun günlük ihtiyaçlarını karşılamak ve idari işlerini yönetmek için önemliydi. Osmanlı İmparatorluğu'nda muhtarlar, mahalle veya köy sakinlerinin

temsilcileri olarak görev yaparlardı. Mahalle veya köyün ihtiyaçlarını belirler, vergi toplar, yerel düzenlemeleri uygular ve topluluklarının taleplerini merkezi hükümete ileterek çözüm ararlardı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra da muhtarlık geleneği devam etti. 1829 tarihli Tanzimat Fermanı ve 1839 tarihli Islahat Fermanı gibi reformlar, yerel yönetimlerde de değişikliklere yol açtı. Muhtarlar, hala yerel toplulukların temsilcileri olarak görev yapmaya devam ettiler. Günümüzde Türkiye'deki muhtarlar, belediyelerle işbirliği yaparak mahallelerinin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar. Muhtarlar, yerel demokrasinin temel bir unsuru olarak kabul edilir ve mahallelerinin sesi olma görevini yerine getirirler. Türkiye'de muhtarlar, mahalle veya köylerin idari ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynarlar (Önver, 2020, s. 39-40).

Mahalleler Osmanlı döneminde, toplumun en küçük yerleşim birimleri olarak büyük öneme sahipti. Her mahalle, fiziksel olarak bir araya gelmiş komşuları temsil ederdi ve mahalle sakinleri arasında sıkı dayanışma ilişkileri bulunurdu. Mahalleler, topluluk üyelerinin günlük yaşamlarını paylaştıkları ve birbirlerine destek sağladıkları yerlerdi. Osmanlı İmparatorluğu'nda mahalleler, birçok farklı işlevi yerine getiren mekânlarla donatılmıştı. Her mahalle, bir cami, mescit, okul, çarşı, fırın ve benzeri topluluk ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan alanları içeriyordu. Mahalle sakinleri, bir araya gelip mahalle sorunlarını tartışır ve çözüm ararlardı. Ayrıca mahalleler, merkezi hükümetle iletişimi sağlamak ve yerel düzenlemeleri uygulamak için muhtarlar aracılığıyla merkezi yönetimle etkileşimde bulunurlardı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra da mahalle ve muhtarlık geleneği devam etti. Muhtarlar, yerel toplulukların temsilcileri olarak kabul edildi ve hala mahallelerin günlük ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynarlar. Bu gelenek, yerel yönetimlerin ve toplulukların günlük yaşamlarını yönlendirmeye devam eder (Bergen, 2010, s. 145).

Osmanlı mahalleleri, Avrupa kentlerinin mahallelerinden farklı bir yapıya sahipti. Sınıf temelinde değil, daha çok işlevsel bir temelde örgütlenmişlerdir. Vakıflar, loncalar ve mahalleler, Osmanlı İmparatorluğu'nun şehirlerindeki idari teşkilatlanmanın temelini atmıştır. Her biri toplumsal hayattaki farklı ihtiyaçları karşılamıştır. Vakıflar, toplumsal hayata yönelik yardımlaşma ve dayanışmayı desteklemişlerdir. Loncalar, ticaret ve üretimle ilgili işlerin düzenlenmesine katkıda bulunmuşlardır. Mahalleler ise toplumsal düzeni sürdürmek ve topluluklar arası dayanışmayı sağlamak amacıyla bir araya

gelmişlerdir. Osmanlı mahallelerinde homojenlik önemli bir rol oynamıştır. Mahallelerde aynı dine inananlar genellikle aynı ibadet mekânını paylaşmışlar ve bu, toplumsal birliği ve dayanışmayı pekiştirmiştir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nda farklı dini gruplar aynı mahallelerde de yaşamışlardır, bu da dini çeşitliliği yansıtır. Dolayısıyla Osmanlı mahalleleri, toplumun çeşitli yönlerini kapsayan karmaşık bir yapıya sahipti ve vakıflar, loncalar ve mahalleler, toplumun farklı ihtiyaçlarını karşılamak için bir araya gelmişlerdir. Bu gelenek, Osmanlı İmparatorluğu'nun şehirlerindeki toplumsal ve ekonomik düzenin temelini atmıştır (Düzbakar, 2003).

Osmanlı döneminde mahallelerde din adamları, özellikle imamlar, mahallenin idaresinde önemli bir rol oynamışlardır. Bu din adamları, padişah beratı ile atanmışlardır, ancak mahalle halkının isteği ve tercihleri de dikkate alınabilirdi. Mahalle halkı için saygın ve sevilen biri olan bir din adamının atanması, mahallelinin memnuniyetini artırabilirdi. Mahalle, imamın liderliği altında bir gelenek ve kültür oluşturmuştu. Bu kültür, mahalle içinde otokontrol sistemini işletme yeteneği ile tanımlanır. Bu sistem, mahallenin kendi kendini yönetebilen bir topluluk olduğunu gösterir. Yani mahalle halkı, günlük yaşamda karşılaşılan sorunları ve olayları mahalle içinde çözmek için kendi kurallarını ve düzenlemelerini oluşturmuştur. Bu mahalle içi otokontrol sistemi, mahalle halkının dayanışma, koruma ve gözetme gibi topluluk normlarına dayanır. İmamlar da toplumun bu normlarının koruyucuları ve uygulayıcılarıdır. Bu şekilde, Osmanlı dönemi mahalleleri, hem dini liderlik hem de mahalle içi düzenin korunması açısından önemli bir rol oynamıştır (Düzbakar, 2003, s. 106-108).

Muhtarlık örgütü, kendine özgü bir tarihsel gelişim süreci ve işlevleri olan bir yapıdır. Bu örgüt, mahallelerin kendi kendine yönetim pratiğinin bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Muhtarlar, mahallelerindeki toplulukların ihtiyaçlarını belirlemek, mobilizasyonu sağlamak, bilgi ve kayıt tutmak gibi görevleri yerine getirirler. Muhtarlık, aynı zamanda merkezi yönetim ile yerel topluluklar arasında bir köprü görevi de üstlenir. Mahallelerin günlük yaşamında karşılaşılan sorunları ve ihtiyaçları yerel düzeyde dile getirir ve merkezi yönetimle iletişim kurar. Bu şekilde, mahallelerin merkezi hükümetle daha etkili bir ilişki kurmasına yardımcı olur. Muhtarlık örgütü, kendine özgü bir tarihsel bağlama sahiptir ve bu bağlam içinde çeşitli işlevleri yerine getirir. Merkezi yönetimin yerel topluluklarla daha yakın bir ilişki kurması, ihtiyaçları daha iyi anlaması ve yerel düzeyde çözüm üretebilmesi için muhtarlık önemli bir araçtır. Bu nedenle, muhtarlık

örgütü, mahallelerin kendi kendine yönetim pratiğini desteklerken, merkezi yönetimin daha etkili bir şekilde hizmet sunmasına da katkı sağlar (Bayramoğlu Alada, 2008, s. 66-68).

Osmanlı döneminde mahallelerde imamlar, mahallenin önemli figürlerinden biriydi. İmamlar, mahalle nüfusunun kaydını ve sicilini tutarlar ve nüfus hareketliliği ile ilgili işlemleri takip ederler. Doğum, ölüm, ikametgâh değişiklikleri gibi kayıt altına alınması gereken olayların izlenmesi ve kaydedilmesi, mahalle nüfusunun bilgisini düzenli ve güncel tutar. Ayrıca, imamlar mahalle içinde ufak çaplı anlaşmazlıkların çözümünde de rol oynarlar. Mahalleli arasındaki anlaşmazlıkların barışçıl bir şekilde sonuçlanması için arabuluculuk yapabilirler. İmamlar, dini liderler olarak saygı gördükleri için, mahallelinin bu tür meselelerde onların tavsiyelerine ve arabuluculuğuna başvurması yaygındı. Bu işlevler, Osmanlı döneminde mahallelerde imamların toplumsal ve idari birimler olarak önemli bir rol oynadığını gösteriyor. İmamlar, hem mahalle nüfusunun kayıtlarını düzenleyerek hem de mahalle içi sorunları çözerek mahallenin düzenini ve toplumsal uyumunu sağlamak için katkıda bulunuyorlardı (Palabıyık & Atak, 2000, s. 11-13).

Bahsettiğiniz gibi, mahalleler, toplumsal düzenin ve dayanışmanın temel taşlarından biridir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde mahalleler, insanların bir arada yaşadığı ve birbirleriyle güçlü bir bağa sahip olduğu yerlerdi. Camiler, kahvehaneler, külliye gibi ortak kullanım alanları, mahallelinin bir araya gelip sosyal etkileşimde bulunduğu yerlerdi. Mahalle, insanlara aidiyet hissi veren ve topluluk bilincini oluşturan bir yerdi. Mahallelinin birlikte yaşadığı ve birbirlerine dayandığı bu topluluk, yerel düzenin sürdürülmesine ve toplumsal sorunların çözülmesine yardımcı oldu. İmamlar ve mahalle yöneticileri gibi figürler, mahalle içinde düzeni sağlama ve toplumsal anlaşmazlıkları çözme rolü üstlendiler. Mahalleler, bir yerleşim yeri olarak sadece fiziksel bir mekânı ifade etmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal birimlerdir. Mahallelerdeki bu toplumsal sistem, insanların bir arada yaşayabilmesi ve birbirlerine destek olabilmesi için önemliydi. Bu sistem, toplulukların dayanışma içinde yaşamasına katkı sağladı (Şahin & Işık, 2011, s. 224-226).

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde mahalle ve muhtarlık konularında yaşanan bu yasal değişiklikler, yerel yönetimlerin nasıl teşkilatlandırılacağına dair uzun bir sürecin yansımalarıdır. Bu değişiklikler, mahalle muhtarlıklarının işlevlerini ve yetkilerini nasıl yerine getireceğini ve merkezi yönetim ile

nasıl ilişkileneceğini düzenlemeye yönelikti. 1871'deki İdare-i Umumiyye-i Vilayet Nizamnamesi, muhtarların merkezi yönetim ile ilişkisini köyler üzerinden yürüten nahiye müdürleri aracılığıyla kurmuştu. Bu, merkeziyetçi bir yaklaşımı yansıtıyordu ve köylerin ve mahallelerin idari teşkilatlanması açısından bir aracı görevi gördü. 1934'te çıkan 2295 sayılı kanunla mahalle muhtarlarının görevlerinin pek çoğu belediyelere devredildi, bu nedenle muhtarlıklar işlevsizleştirildi. Ancak bu uygulama sorunlara yol açtı ve 1944'te 4541 sayılı kanunla mahalle muhtarlıkları yeniden düzenlendi. Bu yasal düzenlemeler, mahalle muhtarlıklarının işlevlerini ve sorumluluklarını yeniden tanımladı ve mahallelerin yerel yönetimler içindeki rolünü güçlendirdi. Bu tarihsel değişiklikler, mahalle muhtarlıklarının Türkiye'de yerel yönetim sisteminin önemli bir parçası olarak varlığını sürdürebilmesi için atılan adımlardı. Günümüzde mahalle muhtarları, mahallelerin yerel yönetimler içindeki sesi ve temsilcisi olarak hizmet etmektedirler (Önver, 2020, s. 42).

1934 yılında mahalle muhtarlıklarının kaldırılmasının ana nedeni, çağdaş belediyeçiliğin benimsenmesi ve yerel yönetimlerin kurulmasıydı. Ancak, bu değişiklikler sırasında ortaya çıkan hizmet eksiklikleri ve mahalle örgütlenmesinin önemi, mahalle muhtarlıklarının tekrar düşünülmesine yol açtı. Özellikle mahalle düzeyindeki belediyelerin yeterince etkili olamaması, mahallelerin ve muhtarlıkların tekrar önem kazanmasına ve güncellenmesine sebep oldu. Ancak günümüzde, mahalle ve mahalle muhtarlıklarını düzenleyen özel bir kanun yoktur. Bu konuda çeşitli kanunlarda yerel düzeyde bazı düzenlemeler bulunsa da, en kapsamlı düzenlemeleri içeren yasalar 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'dur. Bu yasalar, mahallelerin ve muhtarlıkların yetkilerini ve görevlerini belirlemekte ve mahalle muhtarlarının seçimini düzenlemektedir. Mahalle muhtarları, yerel yönetimlerin en alt düzeydeki temsilcileri olarak mahallelerin ihtiyaçlarını ve sorunlarını ilgili yerel yönetimlere iletmekte ve mahalle düzeyinde toplumun sesi olmaktadır. Bu nedenle, mahallelerin ve muhtarlıkların işleyişi, yerel yönetimlerin etkinliği ve toplumsal katılım açısından önemlidir. Bu nedenle mahalle muhtarlıklarının yasal çerçevesi önem taşımaktadır (Önver, 2020, s. 42).

Mahallelerin kuruluşu ve yönetimi, nüfus kriteri temelinde belirlenir. 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2012 yılında yapılan bir değişiklikle mahalle kurulması için gerekli

nüfus kriterini 500 ve üzeri olarak belirlemiştir. Bu nüfus kriteri, bir bölgede mahalle olabilmesi için o bölgede yaşayan insan sayısının bu seviyede olması gerektiği anlamına gelir. Mahallelerin kuruluşu, sınırları ve isimleri ile ilgili düzenlemeler, Belediye Kanunu'nda yer almaktadır. Mahallelerin kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, sınırlarının belirlenmesi gibi değişiklikler, belediye meclisinin karar alması, kaymakamın görüş bildirmesi ve valinin onayı gerektiren bir süreçle gerçekleşir. Mahalle muhtarları, mahalle sakinlerinin yaşam kalitesini geliştirmek ve mahalle ihtiyaçlarını belirlemek gibi görevlere sahiptirler. Bu nedenle muhtarlar, mahallenin refahını artırmak için belediyeler ve diğer yerel veya merkezi yönetim birimleriyle işbirliği yaparlar ve gerekli durumlarda mahallenin temsilcisi olarak görüş bildirirler. Bu, mahallelerin yerel yönetimlerle etkileşimde bulunmasını ve mahalle ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan önemli bir görevdir.

Mahalle ve muhtarlık, temsili demokrasinin en alt basamağıdır ve katılımın önemli bir parçasını oluşturur. Mahalle, insanların siyasi süreçlere doğrudan katılmaları için yakın, erişilebilir bir mekân sunar. Mahalle muhtarlıkları, mahalle sakinlerinin görüşlerini temsil etme ve mahalle ihtiyaçlarını belirleme rolü üstlenirler. Aynı zamanda bu kurumlar, siyasete katılmak isteyen ancak daha büyük ve karmaşık siyasi arenalara katılmakta zorlanan kişiler için bir başlangıç noktası sunabilirler (Özservet & Küçük, 2019, s. 9-11). Kadınlar için özellikle önemli bir alan olabilir, çünkü mahalle yönetimleri, kadınların yerel politika ve toplumsal meselelerde etkili bir şekilde katılımını sağlayabilir. Bu, toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadınların siyasi alanda daha fazla güvende hissetmelerini sağlayabilir. Muhtarlıklar, kadınların yerel topluluklarında liderlik yapmaları ve mahallelerinin ihtiyaçlarına dikkat çekmeleri için bir platform sunabilir.

Kadın muhtarlar ve yerel liderler, kadınların temsil edilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması açısından önemli bir rol oynayabilirler. Bu nedenle, mahalle ve muhtarlık seviyesi, temsili demokrasinin güçlendirilmesi ve katılımın artırılması açısından önemli bir rol oynar ve özellikle kadınlar gibi toplumun farklı kesimlerinin daha fazla katılımını teşvik edebilir (Mutlu, 2012).

1.3.2.Muhtarlık Müessesinin Tarihi

Muhtarlık kurumu, hem tarihsel hem de kültürel olarak Türk toplumunda kökleri bulunan ve Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine aktarılmış bir kurumdur. Bu kurumun görevleri,

yetkileri ve anlamları zaman içinde değişmiş olabilir, ancak muhtarlar toplumun en alt düzeydeki yerel yöneticileri olarak köylerde ve mahallelerde önemli bir rol oynamışlardır (Arıkboğa, 1999, s. 106-108). Muhtarlar, topluluğun devlete ve yerel idarelere ulaşmasına yardımcı olmuşlardır. Aynı zamanda köyün veya mahallenin ileri gelen kişileri olarak kabul edilmişler ve topluluklarına liderlik etmişlerdir. Muhtarlar, yerel düzeydeki toplumsal sorunların  z m ne katkıda bulunmuşlar ve yerel toplumun yaşam kalitesini artırmak için çaba göstermişlerdir. Muhtarlık kurumu, Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar uzanan bir gelenek ve kültürel bir figür olarak varlığını sürdürmektedir. Muhtarlar, hala topluluklarına hizmet etmekte ve yerel yönetimle vatandaşlar arasında bir köprü görevi görmektedirler. Bu nedenle muhtarlar, Türk toplumunda önemli bir rol oynamaya devam etmektedirler (G l, Kiriş, Negiz, & Gökdayı, 2014, s. 106-108).

Muhtarlık kurumu, Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi'nde gerçekleştirilen idari reformlar kapsamında kurulan bir kurumdur. İlk olarak 1829 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Ancak,  adırcı'ya göre, 1801 ve 1806 yıllarında Ankara'nın Bala kasabasının iki köyünde muhtarlık kurumuna benzer bir uygulamanın olduğuna dair kaynaklar mevcuttur. Bu da idari yapı olarak kurulmadan önce, sosyolojik boyutuyla köyün ya da mahallenin ileri geleni anlamında muhtarlığın daha eski tarihlere gittiğini göstermektedir ( adırcı, 1993, s. 4-6).

İstanbul dışı ilk muhtarlık örgütlenmesi ise Kastamonu'da kurulmuştur. Kastamonu halkı ile şehrin Ayanı arasında yaşanan bazı problemler neticesinde şehirde Ayan isyanı bastırıldıktan sonra tekrar yeni bir Ayan belirlemek yerine, İstanbul'da uygulanan şekilde bir muhtar belirlenmiştir. Muhtarlık kurumu, başlangıçta mahallelerde ve köylerde halkın ihtiyaçlarını gidermek ve güvenliği sağlamak amacıyla kurulmuştur. Zamanla görev ve sorumlulukları genişleyen muhtarlık kurumu, günümüzde de yerel yönetimlerin önemli bir parçası olmaya devam etmektedir.

Muhtarların görev ve sorumlulukları, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda şu şekilde belirlenmiştir: Mahalle sakinlerinin huzur ve güvenliğini sağlamak. Mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarını gidermek. Mahalle sakinlerinin haklarını korumak. Mahalle sakinlerinin arasında dayanışma ve işbirliğini sağlamak. Mahalle sakinlerinin kamu hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak. Mahalle sakinlerinin sorunlarını ilgili makamlara iletmek. Mahalle sakinlerinin talep ve önerilerini ilgili makamlara iletmek. Muhtarlık kurumu, kuruluşundan günümüze kadar önemli gelişmeler göstermiştir. Bu gelişmelerden bazıları

şunlardır: Muhtarların görev ve sorumlulukları genişlemiştir. Muhtarlar, yerel yönetimlerin önemli bir parçası haline gelmiştir. Muhtarlar, seçimle belirlenmeye başlanmıştır. Günümüzde muhtarlık kurumu, yerel yönetimlerin önemli bir parçası olmaya devam etmektedir. Muhtarlar, mahallelerinde halkın ihtiyaçlarını gidermek ve güvenliği sağlamak için önemli görevler üstlenmektedir (Çadırcı, 1970, s. 409-411).

Osmanlı Devleti'nde muhtarlık kurumu, Tanzimat Dönemi'nde gerçekleştirilen idari reformlar kapsamında kurulmuştur. Ancak, muhtarlık kurumuna benzer bir uygulamanın daha eski tarihlere dayandığına dair kaynaklar mevcuttur. Bu kaynaklara göre, Osmanlı köy ve mahallelerinde fonksiyonel anlamda günümüzde muhtara benzer şekilde görev yapan kişiler imamlardı. Mahallenin mescit ve cami etrafında teşekkül etmesi, imamları mahallenin dini hayatı gibi idari işlerinde de söz sahibi konumuna getirmiştir. 1800'lü yılların ortalarına kadar, mahallelerin yönetiminden büyük ölçüde "imamlar sorumluydu ve mülki ve beledi bir amir olan kadının mahalle düzeyinde temsilcisi konumundaydı. Ayrıca, kethüdalar, yiğitbaşları, müezzin, sipahi ve bekçiler de köy veya mahallenin idari işleri ve güvenliği ile ilgili konularda görevli kişilerdi. Ancak, artan göç sonucu yönetim kontrolü giderek zorlaşan mahallelerde imamların görevlerini tam olarak yerine getirememeleri ve hatta ihmal ve yolsuzluklara bulaşmaları ve Yeniçeri ocağını kaldırılması sonucunda ortaya çıkan güvenlik sorunu gibi sebepler "muhtar" adlı verilen bu yeni kamu görevlilerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ortaylı, 2008, s. 304-307). Muhtarlık kurumu, II. Mahmud döneminde, 1829 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Bu tarihten sonra, muhtarlık kurumu kısa sürede tüm Osmanlı topraklarına yayılmıştır. Muhtarlar, başlangıçta mahallelerde ve köylerde halkın ihtiyaçlarını gidermek ve güvenliği sağlamak amacıyla görevlendirilmiştir. Zamanla görev ve sorumlulukları genişleyen muhtarlık kurumu, günümüzde de yerel yönetimlerin önemli bir parçası olmaya devam etmektedir.

Muhtarlık kurumu, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda şu şekilde belirlenmiştir: Mahalle sakinlerinin huzur ve güvenliğini sağlamak. Mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarını gidermek. Mahalle sakinlerinin haklarını korumak. Mahalle sakinlerinin arasında dayanışma ve işbirliğini sağlamak. Mahalle sakinlerinin kamu hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak. Mahalle sakinlerinin sorunlarını ilgili makamlara iletmek. Mahalle sakinlerinin talep ve önerilerini ilgili makamlara iletmek (Arıkboğa, 1999, s. 97-99).

Muhtarlık kurumu, kuruluşundan günümüze kadar önemli gelişmeler göstermiştir. Bu gelişmelerden bazıları şunlardır: Muhtarların görev ve sorumlulukları genişlemiştir. Muhtarlar, yerel yönetimlerin önemli bir parçası haline gelmiştir. Muhtarlar, seçimle belirlenmeye başlanmıştır. Osmanlı köy ve mahallelerinde imamlar, hem dini hem de idari açıdan önemli bir rol oynamaktaydı. İmamlar, mahallenin dini liderliğini üstlenmenin yanı sıra, mahallenin idari işlerinde de söz sahibiydiler. İmamların mahalle yönetiminde söz sahibi olmalarının başlıca sebepleri şunlardır: Mahallenin mescit ve cami etrafında teşekkül etmesi, imamları mahallenin merkezine yerleştirmiştir. İmamlar, mahallenin halkını yakından tanıyan ve onlarla iyi ilişkiler içinde olan kişilerdi. İmamlar, mahallede yaşayan insanların saygısını kazanmış olan kişilerdi. Muhtarlıkların kurulmasından sonra da imamlar, mahalle yönetiminde önemli bir rol oynamaya devam etmişlerdir. Bu durum, imamların mahalledeki konumu ve saygınlığı ile açıklanabilir. İmamlar, muhtarlık seçimlerinde önemli bir rol oynamaktaydı. İmamlar, mahalle sakinlerini muhtarlık seçimlerinde bilgilendirmekte ve yönlendirmekteydi. İmamlar, muhtarların çalışmalarında da önemli bir destek sağlıyordu. İmamlar, muhtarların mahalle halkının sorunlarını çözmelerine yardımcı olmaktaydı. Sonuç olarak, Osmanlı köy ve mahallelerinde imamlar, fonksiyonel anlamda günümüzde muhtara benzer şekilde görev yapan kişilerdi. Muhtarlık kurumunun kurulmasından sonra da imamlar, mahalle yönetiminde önemli bir rol oynamaya devam etmiştir (Ortaylı, 2018, s. 95-98).

Muhtarlık kurumunun hukuki temelleri ve gelişimi oldukça karmaşık bir süreç içermiştir. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi, muhtarlık kurumunun tarihsel gelişiminde önemli bir belgedir. Bu nizamname, köy yönetimi ile ilgili olsa da, mahalle muhtarlığı kurumuna hukuki bir dayanak sunmuştur. Vilayet Nizamnamesi'nde yer alan "her mahalle köy hükmündedir" ifadesiyle, mahalle muhtarlığının köy yönetimi örnek alınarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Ancak, 1913 yılında çıkarılan "İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu" ile nizamnamelerin kaldırılması sonucu mahalle muhtarlığı da hukuki olarak kaldırılmıştır. Hukuki dayanaktan yoksun olmasına rağmen mahalle muhtarlıkları, gönüllülük esasına dayalı olarak hükümet izniyle 1934 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Daha sonra 4541 sayılı "Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun" ile mahalle muhtarlıkları yeniden düzenlenmiş ve mahallede muhtar ve ihtiyar kurullarının seçimle oluşturulan organlar olduğu belirtilmiştir. Ancak günümüze kadar mahalle yönetimine ilişkin önemli bir düzenleme yapılmamıştır, sadece

muhtarların özlük hakları ve statülerinde bazı değişiklikler gerçekleşmiştir. Muhtarlık kurumunun tarihsel gelişimi, Türkiye'nin toplumsal ve idari değişimlerine uyum sağlayarak evrildiği bir süreci yansıtmaktadır (Kavruk, 2004, s. 172-189).

Muhtarlarla ilgili düzenlemeler içeren önemli kanunlar arasında 1984 yılında kabul edilen 2972 sayılı "Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun" ve 5393 sayılı "Belediye Kanunu" yer almaktadır. Her iki kanun da mahalle muhtarlıkları ve muhtarların işleyişi konularında önemli düzenlemeler içermektedir. 2972 sayılı Kanun: Bu kanun, mahalle muhtarlarının seçimi ile ilgili konuları düzenlemektedir. Muhtarların seçilme şekli, seçim süreçleri ve muhtarların görev ve yetkilerine dair ayrıntılı hükümler içermektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu: Belediye Kanunu, mahalle muhtarlarının genel görevlerini düzenlemektedir. Muhtarların, mahallelerindeki yerel hizmetlerin yürütülmesine, mahalle sakinlerinin temsil edilmesine ve mahalle refahının artırılmasına katkı sağlama sorumluluğunu içerir. Bu kanunlar, Türkiye'deki mahalle muhtarlıklarının görevlerini, seçimlerini ve işleyişini düzenleyen temel mevzuatı oluşturur. Her iki kanun da mahallelerdeki yerel yönetimlerin ve muhtarlıkların işlevlerini belirler ve düzenler.

1.3.3. Muhtarların Görev ve Yetki Alanları

Yeni Kamu Yönetimi (YKY) anlayışı, geleneksel kamu yönetiminden farklı bir perspektifi temsil eder. KYK, kamu hizmetlerinin daha etkili ve verimli bir şekilde sunulmasını amaçlar ve bu doğrultuda merkezi hükümetin yetki ve sorumluluklarını yerel yönetim birimlerine devretmeyi teşvik eder. Aynı zamanda KYK, özel sektör yönetim prensiplerini kamu hizmetlerine uygulama hedefi taşır.

Yetki aktarımı, bu yeni kamu yönetimi anlayışının temel bir ilkesidir ve çeşitli avantajları beraberinde getirir: Yerel yönetimler, yerel ihtiyaçları daha iyi anlarlar ve bu ihtiyaçlara daha hızlı ve etkili bir şekilde yanıt verebilirler. Merkezi hükümetin daha uzak olduğu durumlarda yerel yönetimler, hizmetleri daha erişilebilir ve kullanıcı dostu bir biçimde sunma kapasitesine sahiptir. Yetki aktarımı, yerel halkın karar alma süreçlerine daha fazla katılımını teşvik edebilir. Bu, demokratik katılımı artırabilir ve toplumun ihtiyaçlarına daha duyarlı hizmetlerin oluşturulmasına yardımcı olabilir. Yerel yönetimler, yerel ihtiyaçlara göre hizmetlerin düzenlenmesinde daha fazla esnekliğe sahiptirler. Buna göre yerel yönetimler, yerel koşullara uygun çözümler geliştirebilirler. Yerel yönetimler, daha

düşük maliyetlerle hizmet sunma potansiyeline sahiptirler çünkü daha yakın oldukları için yönetim ve denetim daha etkili bir şekilde gerçekleştirilebilir (Urhan, 2008, s. 85-86).

Subsidiarite ve desantralizasyon kavramları, bu bağlamda yetki aktarımının yönetimini detaylandırır: Subsidiarite: Bu kavram, kararların mümkün olduğunca düşük düzeyde alınması gerektiğini vurgular. Yetkilendirme mümkün olduğunca yakınlık ilkesine dayanır. Subsidiarite ilkesine göre, yerel yönetimler sadece yerel düzeyde çözülebilen sorunları ele almalıdır. Desantralizasyon: Bu kavram ise yönetim yetkilerinin merkezi hükümetten yerel yönetimlere devredilmesini ifade eder. Bu, yerel yönetimlerin daha fazla otonomi ve karar alma yetkisine sahip olmasını sağlar. Yerel yönetimlerin kamu hizmetlerini daha hızlı bir şekilde sunması ve daha etkili bir şekilde yönetmesi, YKY'nin öne çıkan hedeflerindendir (Durmaz, Canbulut, & Artan, 2021, s. 117).

Subsidiarite ve desantralizasyon, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve halka daha iyi hizmet sunma kapasitesini artırma amacıyla merkezi hükümetin görevlerini yerel yönetimlere devretme yaklaşımlarının temelini oluşturur. Subsidiarite, hizmet sunumunda halka yakınlığı teşvik eder. Yerel yönetimler, yerel ihtiyaçları ve koşulları daha iyi anladığı için, kararları ve hizmetleri yerel düzeyde almalıdır. Bu, kamu hizmetlerinin daha etkili ve hızlı bir şekilde sunulmasına yardımcı olabilir. Desantralizasyon, merkeziyetçiliğin aksine, kamu hizmetlerinin daha alt birimlere doğru daha fazla yetki ve sorumluluk devri anlamına gelir. Her birimin daha alttaki örgütlenmelere yetki ve sorumluluk aktarması, yerel yönetimlerin daha fazla otonomiye sahip olduğu ve kararlarını daha yakından alabildiği bir yönetim yapısını teşvik eder. Bu, daha hızlı ve etkili bir karar alma sürecine olanak tanır (Rondinelli, Nellis, & Cheema, 1983, s. 8-12).

Yerel yönetimler, yerel düzeydeki halkın ihtiyaçlarına daha hassas bir şekilde yanıt verebilir. Aynı zamanda halkın, yerel yönetimler üzerinde daha fazla etkisi olur, bu da demokratik katılımı artırabilir. Halk, kendi mahallesini, kasabasını veya şehrini daha yakından tanır ve bu düzeyde daha aktif bir şekilde katılabilir. Muhtarlık birimi, bu kavramların yerelleşmesine ve yerel düzeyde etkili yönetim uygulamalarına katkıda bulunan bir örnek olabilir. Muhtarlık, yerel düzeyde hizmetlerin düzenlenmesi ve halkın daha etkili bir şekilde katılımını teşvik edebilir. Özellikle toplumun en küçük idari yönetim birimi olan muhtarlık, yerel hizmetlerin sunulması ve yerel ihtiyaçların karşılanmasında önemli bir role sahiptir. Yeni Kamu Yönetimi (YKY) ilkeleri,

merkeziyetçi yapının yerine daha desantralize ve yerel odaklı bir yönetim anlayışının benimsenmesini teşvik etmektedir (Robinson, 2015). Bu, muhtarlıkların yerelleşme süreçlerinde etkin bir rol oynayabileceği ve yerel halkın katılımını artırabileceği anlamına gelir. Bu nedenle, muhtarlık birimlerinin hizmet sunumunda ve karar alma süreçlerinde daha fazla etkili hale getirilmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve toplumun daha iyi hizmet almasına yardımcı olabilir (Durmaz, Canbulut, & Artan, 2021, s. 5).

Muhtarlık, yerel düzeydeki en küçük yönetim birimi olarak kabul edilir. İsmi Türk Dil Kurumu'na göre "seçilmiş kişi, mahalle ya da köyün yöneticisi" anlamına gelir. Muhtarlar, mahalle veya köylerde topluluğun ihtiyaçlarına yanıt veren, kamu hizmetlerinin yerel düzeyde yürütülmesini sağlayan ve yerel düzeydeki idari işlerin koordinasyonunu üstlenen kişilerdir. Ayrıca, muhtarlar mahalle veya köylerin devlete ve yerel yönetimlere bağlantı noktaları olarak da işlev görürler.

Muhtarlığın kökeni Osmanlı İmparatorluğu'na dayanır ve Osmanlı'da mahallenin idari işlerinden sorumlu olan kişi olarak ortaya çıkmıştır. Muhtarlar, toplulukları ve mahalleleri temsil ederler ve bu rolü tarihsel olarak köklüdür. Mahalleler, geleneksel olarak toplulukların en küçük birimleri olmuş ve muhtarlar, mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılayan, nüfus kayıtlarını tutan ve mahalle düzenini sağlayan önemli figürler olmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan modern Türkiye'ye geçiş sürecinde, muhtarlıkların hukuksal çerçevesi ve rolleri çeşitli yasal düzenlemelerle şekillenmiştir. 1934 yılında kabul edilen 2295 sayılı kanunla muhtarlıklar resmi olarak tanınmış ve görevleri belirlenmiştir. Bu kanun, muhtarların yerel düzeyde temsilci olarak atanmalarını ve mahallelerdeki kamu hizmetlerini koordine etmelerini öngörmüştür. Muhtarlar, yerel düzeydeki yönetimi sağlamak, toplulukların ihtiyaçlarına yanıt vermek ve mahalle sakinlerini temsil etmek için önemli bir rol oynamışlardır. Muhtarlıklar, Türkiye'nin toplulukları düzenleyen ve idare eden yerel düzeydeki en temel yönetim birimlerinden biridir. Muhtarlar, yerel halkın sesi olurlar, yerel ihtiyaçların belirlenmesine ve yerel yönetimlerle işbirliği yapılmasına yardımcı olurlar. Bu nedenle muhtarlar, yerel düzeydeki katılımı ve etkili yönetimi teşvik eden önemli figürlerdir.

Muhtarlık, Türk yerel yönetimlerinde önemli bir görevi yerine getiren birimlerdir. Ancak, muhtarların görevleri ve yetkileri, çeşitli yasal düzenlemeler ve yerel yönetim politikaları çerçevesinde değişebilir. Muhtarların görevleri ve yetkileri genellikle yerel düzeyde mahalle veya köy yönetimini organize etmek ve yönetmekle ilgilidir. Örneğin, 5393 sayılı

Belediye Kanunu'nun 9. maddesi, muhtarların belirli görevlerini şunlar olarak sıralar: Mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek. Mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek. Belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkileri yürütmek. Mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek. Diğer kurumlarla iş birliği yapmak. Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek (Çılgın & Yirmibeşoğlu, 2019, s. 105-107).

Bu görevler, mahallelerin ve köylerin ihtiyaçlarına yanıt vermek, yerel yönetimlerle koordinasyonu sağlamak ve mahalle veya köy halkının temsilcisi olarak işlev görmek amacıyla tasarlanmıştır (Göküş, Bayrakçı, & Alptürker, 2013, s. 35-37).

Muhtarlar, mahallelerindeki nüfus hareketliliğini takip edebilir, mahalle sakinlerinin sorunlarını dinleyebilir ve yerel yönetimlerle iş birliği yaparak çeşitli kamu hizmetlerini mahallelerine getirmeye çalışabilirler. Ayrıca, yerel düzeyde toplulukların katılımını teşvik ederek, mahalle veya köylerin yaşam kalitesini artırmaya çalışırlar. Ancak, muhtarların görevleri ve yetkileri, yerel düzeydeki yasal düzenlemeler ve yerel yönetim politikalarına göre değişebilir. Bu nedenle muhtarların rolü ve sorumlulukları, yerel mevzuata ve yerel ihtiyaçlara göre farklılık gösterebilir (Durmaz, Canbulut, & Artan, 2021, s. 120).

Muhtarlık sistemi ve muhtarların yetki ve sorumluluklarının yeterince net olmaması, yerel düzeyde hizmetlerin etkin bir şekilde sunulmasını ve yerel ihtiyaçların karşılanmasını zorlaştırabilir. Muhtarlar, çeşitli konularla ilgili sorumluluklar taşıdıkları halde, bu görevlerin nasıl yerine getirileceği, ne tür prosedürlerin takip edileceği ve hangi kaynakların kullanılacağı gibi önemli ayrıntılar konusunda netlik bulamayabilirler. Ayrıca, muhtarların belirli bir yerel yönetim ya da mahalli idare birimi olarak tanımlanmamaları, onların statülerinin ve sorumluluklarının net bir şekilde tanımlanmasını güçleştirebilir. Bu, muhtarların yetkilendirilmesi ve hizmetlerin sunulması konularında belirsizliklere yol açabilir. Yerel yönetimler ve muhtarlar arasındaki koordinasyonun eksikliği veya kaynak eksikliği, yerel hizmetlerin verimli bir şekilde sunulmasını zorlaştırabilir. Ayrıca, muhtarlar arasında görevlerin nasıl yerine getirileceği ve hangi kurumlara başvurulacağı gibi konularda farklı yorumlar ve uygulamalar olabilir, bu da hizmet standardını etkileyebilir. Bu nedenle, yerel yönetimlerin ve muhtarların görevleri ve sorumlulukları hakkında daha net yasal düzenlemeler yapılması ve uygulama rehberleri geliştirilmesi önemlidir. Bu, yerel

düzeyde hizmetlerin daha etkili ve verimli bir şekilde sunulmasını sağlayabilir ve yerel toplulukların ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilir (Göküş, Bayrakcı, & Alptürker, 2013, s. 42-44).

Muhtarlık sistemi, Anayasa kapsamında bir yerel yönetim birimi olarak tanımlanmamış olup, yerel yönetimler arasında resmi bir statüye sahip değildir. Ancak, mahalle muhtarları yerel düzeyde önemli bir rol oynarlar. Bu nedenle, muhtarlar, yerel yönetimlerle daha etkili bir işbirliği sağlayarak, mahallelerin ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilirler. Yerel ve merkezi hükümet arasında bir köprü olarak hareket eden muhtarlar, mahalle sakinlerinin taleplerini yerel yetkililere iletebilir ve hizmetlerin daha iyi bir şekilde koordine edilmesine yardımcı olabilirler. Muhtarların statülerinin daha net bir şekilde tanımlanması ve Anayasa veya ilgili yasal düzenlemelerle yerel yönetim birimleri olarak kabul edilmeleri, onların rolünün ve yetkilerinin güçlendirilmesine yardımcı olabilir. Bu sayede, muhtarlar daha etkili bir şekilde mahallelerinin yönetimini ve mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamada daha etkili olabilirler (Arıkboğa, 1999, s. 108-110). Muhtarların mahalle yönetiminde diğer mahalle yapılarıyla işbirliği yapması, mahallelerin daha iyi organize olmasına ve yerel sorunların çözümüne katkıda bulunabilir. Bu, mahallelerin yaşam kalitesini artırabilir ve toplumsal dayanışmayı güçlendirebilir. Bu nedenle, muhtarlar ve mahalle yapıları arasındaki işbirliği teşvik edilmelidir (Kavruk, 2004).

1.3.4. Sosyal Yardım Ekseninde Muhtarların Roller

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'nin (IFSW) sosyal hizmeti tanımlaması oldukça kapsayıcıdır. Sosyal hizmet, bir meslek dalı olarak insanların yaşam zorluklarını ele alırken, onları güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi hedefler. Bu tanıma göre, sosyal hizmet profesyonelleri, bireylerin ve toplulukların refahını artırmak, sosyal adaleti sağlamak, insan haklarına saygı göstermek ve çeşitliliği kabul etmek amacıyla çalışırlar. Sosyal hizmet, çeşitli disiplinlerden gelen bilgi ve teorilerle desteklenir. Psikoloji, sosyoloji, ekonomi, hukuk ve diğer sosyal bilimler bu alanda önemlidir. Sosyal hizmet profesyonelleri, bu çok çeşitli bilgi ve teorileri kullanarak insanların karşılaştığı sosyal sorunları çözmeye çalışırlar. Mahalle muhtarlıkları, yerel düzeyde topluluk hizmetleri sunan ve yerel ihtiyaçları karşılayan birimler olarak sosyal hizmetle yakından ilişkilidir. Muhtarlar, mahallelerindeki sosyal sorunları tanır ve bu sorunları çözmek için yerel

kaynakları ve toplumsal dayanışmayı kullanırlar. Muhtarlar, IFSW'nin tanımındaki gibi, insanların güçlenmesini ve özgürleşmesini teşvik eden sosyal değişimi ve gelişmeyi desteklerler. Sosyal hizmet ve mahalle muhtarlıkları, toplumsal dayanışma, sosyal adalet ve insan hakları gibi temel ilkeleri paylaşırlar. Birlikte çalışarak, toplulukların yaşam kalitesini artırabilirler (Durmaz, Canbulut, & Artan, 2021, s. 120-121).

Sosyal hizmet, çok boyutlu bir meslek ve hizmet dalıdır ve çeşitli etmenleri içerir. İnsanların yaşam kalitesini artırmayı, sosyal adaleti sağlamayı ve insan haklarını korumayı amaçlar. Bu nedenle, sosyal hizmetin uygulanması, sadece bireysel hizmetler sunmaktan öteye gider. Aynı zamanda toplumsal sorunların kökenlerini anlama, sosyal politikaların eleştirel bir şekilde analiz etme ve bu politikalara yönelik sosyal eylem ve savunuculuk süreçlerine katılma süreçlerini içerir. Kamu yönetimindeki değişimler sosyal hizmeti de etkilemiştir. Özellikle 1980'lerden itibaren görülen desantralizasyon, hizmet sunumunda merkezi hükümetin rol ve yetkilerinin yerel yönetimlere aktarılmasını içerir. Bu, yerel yönetim birimlerinin hizmet sunumunda daha fazla rol oynamasını ve toplulukların ihtiyaçlarına daha iyi yanıt vermesini sağlar. Sosyal hizmetler açısından 20. yüzyılın sonlarına doğru bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönemde, yerel yönetim birimleri, özel sektör ve sivil toplum gibi farklı paydaşlarla işbirliği yaparak hizmet sunumunu yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Bu yeni yaklaşım, sosyal hizmetin karma bir anlayışı benimsemesine yol açmıştır. Yani, sosyal hizmet artık yalnızca devlet tarafından sunulan bir hizmet olmaktan çıkmış, devlet, gönüllüler ve sivil toplum örgütleri arasında işbirliği içinde sunulan bir hizmet halini almıştır. Bu sayede daha etkili ve çeşitli hizmetler sunma imkanı doğmuştur. Bu dönüşüm, sosyal hizmetin daha fazla toplumsal etki yaratmasına, sosyal sorunların daha iyi ele alınmasına ve insanların daha iyi desteklenmesine yardımcı olmuştur (Artan, 2011, s. 35-40).

Yerel yönetim birimlerinin, sosyal hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine ulaşmasında önemli bir rol oynadığı doğru bir gözlem. Çünkü yerel yönetimler, yerel toplulukları ve mahalleleri daha yakından tanır, toplumun ihtiyaçlarını ve önceliklerini daha iyi anlarlar. Mahalle muhtarlıkları, bu yerel yönetimlerin en alt basamağını oluştururlar ve yerel düzeydeki ihtiyaçları anlama ve bu ihtiyaçlara çözüm bulma süreçlerinde önemli bir rol oynarlar (Akpınar, 2017).

Çeşitli araştırmalar, mahalle muhtarlarının halkın sorunlarını anlama ve çözme noktasında birinci basamakta önemli bir rol oynadıklarını gösteriyor. Muhtarlar, yerel

topluluklarının içinde yaşarlar ve bu nedenle mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarını yakından anlarlar. Aynı zamanda muhtarlar, halk ile yerel yönetimler arasında bir aracı rolü üstlenirler. Halkın sorunlarını üst birimlere ileten ve yerel yönetimlerin politikalarını topluluk ihtiyaçlarına daha iyi uyarlamalarına yardımcı olan önemli aktörler haline gelirler (Bulut, 2001).

Muhtarlar, aynı zamanda topluluklarının özel ihtiyaçlarını anlamada ve yönlendirmede önemli bir rol oynarlar. Örneğin, engelli bireylerin veya yoksul ailelerin ihtiyaçlarını daha iyi anlayarak bu ihtiyaçlara yönlendirme yapabilirler. Ayrıca göçle mücadele, toplulukların dayanışmasını artırma ve destekleyici hizmetler sunma konularında önemli katkılar sağlayabilirler (Köklü & Gül, 2017).

Bu araştırmalar, mahalle muhtarlarının yerel düzeydeki hizmet sunumunda ve sosyal hizmetlerin etkin bir şekilde yerine getirilmesinde önemli bir rol oynadığını gösteriyor. Mahalle muhtarlıkları, toplulukların sosyal hizmetlere daha kolay ve etkili bir şekilde ulaşmasına yardımcı olur ve toplumsal refahın artırılmasına katkıda bulunur (Bal, Aygöl, Uysal, & Oğuz, 2012).

Mahalle meclisi oluşturulması, mahalle sakinlerinin daha etkili bir şekilde mahalleleriyle ilgili sorunlarını ve beklentilerini dile getirebilmelerini sağlayabilir. Her apartmandan, okuldan, karakoldan ve dernekten bir temsilcinin yer aldığı bir mahalle meclisi, mahalle sakinlerinin seslerini bir araya getirir ve bu sesi daha güçlü bir şekilde duyurur. Muhtarlık bu meclisin önemli bir bileşeni olarak mahallenin halkıyla daha yakından etkileşimde bulunabilir ve topluluk ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilir.

Mahalle meclisleri aynı zamanda mahalle sakinlerinin daha fazla katılımını ve katkısını teşvik edebilir. Topluluk üyeleri, mahalleleri için daha fazla sorumluluk alabilir ve kendi mahallelerinin iyiliği için daha fazla çaba sarf edebilirler.

Ancak, mahalle meclislerinin etkili bir şekilde çalışabilmesi için iyi bir yapılandırmaya, katılımcılığa ve şeffaflığa ihtiyaç vardır. Ayrıca, mahalle meclislerinin sadece mahalledeki sorunları belirlemekle kalmayıp, bu sorunlara yönelik çözümler üretmeleri ve bu çözümleri ilgili yerel yönetim birimlerine iletmeleri gerekmektedir. Bu tür bir katılımcı demokrasi yaklaşımı, mahalle sakinlerinin kendi yaşadıkları mahallede daha etkili bir şekilde karar verme süreçlerine katılmalarına ve mahalleleri için daha iyi bir gelecek oluşturmalarına yardımcı olabilir (Bilgin & Gündüzöz, 2018, s. 300-310).

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırma, bir şeyin/deneğin eleştirel bir biçimde incelenmesi sonucunda yeni gerçekleri keşfetmek ve yeni ilişkiler ve sonuçlara ulaşmak adına yapılan arayış ve sorgulamalar bütünüdür (Altunışık, Çoşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010).

Bilimsel araştırmalarda doğru bilgi sahibi olmak ve doğru karar vermek esastır. Bu yüzden doğru bilgilere ulaşmak ve elde edilen bilgileri genelleştirmek ihtiyacı vardır (Arıkan, 1994). Bir araştırmanın sonuçları ne kadar fazla genellenebiliyorsa değeri de o oranda artar. Bilim, genellenebilirliği olan bilgiler bütünü olduğu için araştırmalarda geniş bir alanda genellenebilirliği olacak bilgiler elde etmeye çalışmak önemlidir (Karasar, 2003).

Araştırmalar metodolojik olarak nicel, nitel ve karma olmak üzere sınıflandırılabilir. Bu metodolojiler birbirinden belirgin bir şekilde farklılaşmış olsa da herhangi birisinin diğerinden daha iyi olma durumu yoktur. Ancak gerçekleştirilecek araştırmanın konusu ve çalışma yöntemine göre en uygun metodolojinin seçilmesi söz konusudur. Nitel yönetime başvurulmuş araştırmalar kapsamında daha çok araştırmanın “nasıl, ne şekilde ve niçin” yapıldığı sorularına cevap aranırken nicel yönetime başvurulmuş araştırmalarda “ne kadar, kaç tane, ne kadar sıklıkla ve ne ölçüde” gibi soruların yanıtları aranmaktadır (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012).

“Muhtarların Sosyal Yardım Algısının Sosyo Demografik Değişkenler Bağlamında Değerlendirilmesi” isimli araştırmada nicel araştırma yöntemi, üzerinde çalışılan konunun hedef kitleye uygulanan alan araştırması (anket ve ölçek uygulaması) çalışmalarıyla birlikte elde edilen verilerin gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyulmasını sağlayan bir araştırma yöntemi olarak kullanılmaktadır.

Anket sonuçları sosyal istatistik programı ile sistematize edilmiş, frekans tabloları, t testleri, ilişkili olduğu düşünülen korelasyon analizleri yapılmış, analizler bilgiye çevrilmiş ve çıkarımlar elde edilmiştir.

Evren, soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin (ölçümlerin) elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük gruptur (Büyüköztürk, K. Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Örneklem ise bir araştırmacının evreninin içinden seçtiği, nitelik ve nicelik olarak onu temsil eden ve nüfusa genellediği daha küçük bir örnek olaylar kümesidir (Neuman, 2014).

Bu araştırmanın evrenini, Sakarya ilinde görev yapmakta olan muhtarlar oluşturmaktadır. Örneklem ise, Araştırmaya katılan 205 muhtardan oluşmuştur. Araştırmanın veri toplama sürecinde Sakarya ilinde görev yapmakta olan 205 muhtar veri sağlayıcıları olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında amaca yönelik uygulanmak üzere hazırlanan kişisel bilgi formu (anket) katılımcılara uygulanmadan önce, araştırmanın amacı, önemi ve beklenen olası sonuçlarıyla ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılara, cevaplamış oldukları soruların ve vermiş oldukları bilgilerin, herhangi bir kurum ve/ya kuruluşla paylaşılmayacağı konusunda bilgilendirilme yapılmıştır. Araştırmaya katılım, gönüllülük esasına dayalı gerçekleştirilmiş, uygulama öncesi her katılımcının izni alınmıştır.

Araştırmada, muhtarlara uygulanan kişisel bilgi (anket) formu, muhtarların tanımlayıcı bilgilerini (cinsiyet, yaş, okul türü, ekonomik durum vs.) ölçmek amacıyla araştırmacı ve tez danışmanı tarafından 7 soru şeklinde hazırlanmıştır. Diğer bölümlerde, çalışmanın amacına göre tespit edilmiş “Sosyal Yardım Verenlerin Sosyal Yardım Algısı Ölçeği”nin ilgili alt boyutları kullanılmıştır. Bu ölçekler sırasıyla şu şekildedir:

Evren ve örneklem göz önünde bulundurulduğunda, araştırmanın Sakarya ilindeki 205 muhtarla yapılması, araştırmanın en temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında örneklem olarak seçilen muhtarların kendilerine yöneltilen anket formunu içtenlikle, güvenilir ve doğru şekilde cevapladığı varsayılmıştır.

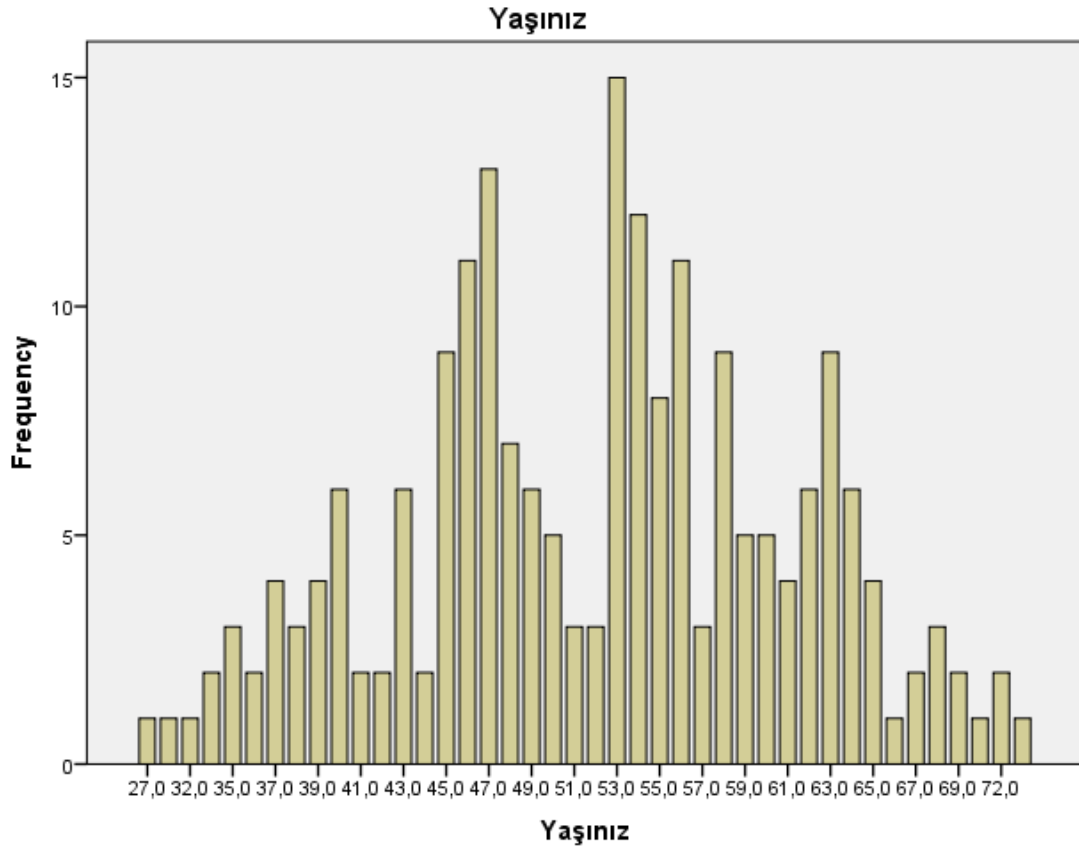
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde araştırmanın bulguları değerlendirilerek analiz edilecektir. Bu kapsamda önce araştırmaya katılanlara ilişkin tanımlayıcı bulgular sunulacak ardından araştırmaya katılan muhtarların sosyal yardım alanlara ilişkin görüşleri incelenecektir. Muhtarların sosyal yardımlarla ve sosyal yardım alanlarla ilgili sorulara verdikleri cevapların dağılımları analiz edilerek muhtarların sosyal yardım konusuna bakışı ortaya koyulacaktır.

3.1. Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmaya katılan muhtarların 48'inin 18-45 yaş, 145'inin 46-65 yaş, 12'sinin 66-73 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu orta yaş grubunda bulunmaktadır.

Grafik 1: Katılımcıların Yaş Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Araştırmaya katılan muhtarların yüzde 25.4'ünün ilkokul, yüzde 22'sinin ortaokul, yüzde 42'sinin lise ve yüzde 10.7'sinin ön lisans ve üzeri eğitim düzeyinde olduğu görülmüştür. Tabloya göre araştırmaya katılan muhtarların büyük çoğunluğunun (yüzde 42) lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyiniz	Sayı	Yüzde
İlkokul	52	25,4
Ortaokul	45	22,0
Lise	86	42,0
Ön lisans ve üzeri	22	10,7
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Araştırmaya katılan 42 muhtarın 500 kişiden daha az, 49 muhtarın 501-1000 kişi aralığında, 38 kişi 1001-2000 aralığında, 76 muhtarın 2001 ve üzeri nüfusa sahip mahallelerde görev yaptığı anlaşılmıştır.

Tablo 2: Görev Yapılan Mahallenin Nüfusu

Görev Yaptığınız Mahallenin Nüfusu Hangi Aralıktadır?	Sayı	Yüzde
500'den az	42	20,5
501-1.000	49	23,9
1.001-2.000	38	18,5
2.001 ve üzeri	76	37,1
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Araştırmaya katılan 205 muhtarın 99 tanesi 1 dönemdir, 67 tanesi 2 dönemdir, 39 tanesi ise 3 ve daha fazla dönemdir görev yaptıkları görülmüştür.

Tablo 3: Muhtarlıktaki Süre

Kaç dönemdir muhtarlık yapıyorsunuz?	Sayı	Yüzde
1	99	48,3
2	67	32,7
3 ve üzeri	39	19,0
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Araştırmaya katılan muhtarlara sorumlu oldukları mahallede (kömür yardımı hariç) sosyal yardım alan hane sayısını bilip bilmedikleri sorulmuştur. Muhtarların yüzde 58,5'i evet yanıtını verirken yüzde 41,5'i hayır yanıtını vermiştir.

Tablo 4: Sosyal Yardım Alan Hane Sayısını Bilme Durumu

Sorumlu olduğunuz mahallede (kömür yardımı hariç) sosyal yardım alan hane sayısını biliyor musunuz?	Sayı	Yüzde
Evet	120	58,5
Hayır	85	41,5
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Araştırmaya katılan muhtarlara muhtarlık maaşı dışında geliri olup olmadığı sorulmuştur. 205 muhtardan yüzde 75,1'i başka geliri olduğunu belirtirken yüzde 24,9'u başka gelirinin olmadığını beyan etmiştir.

Tablo 5: Muhtarlık Maaşı Dışında Gelir Durumu

Muhtarlık maaşı dışında gelirin var mı?	Sayı	Yüzde
Evet	154	75,1
Hayır	51	24,9
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Araştırma bağlamında hangi sosyal yardım türü için başvuru yapıldığı sorulmuştur. Muhtarlardan yüzde 7,3'ü 65 yaş aylığı, yüzde 8,3'ü çocuk yardımı, yüzde 1,5'i dul maaşı, yüzde 2,4'ü engelli aylığı, yüzde 55,1'i gıda yardımı, yüzde 1'i malullük aylığı, yüzde 2,4'ü öksüz yetim yardımı, yüzde 0,5'i şartlı sağlık yardımı, yüzde 21,5'i ise diğer sosyal yardım türleri için kendilerine müracaat geldiği yönünde bilgi vermiştir.

Tablo 6: En Çok Müracaat Edilen Yardım Türü

Size en çok hangi sosyal yardım türü için müracaat ediliyor?	Sayı	Yüzde
65 yaş aylığı	15	7,3
Çocuk yardımı	17	8,3
Diğer	44	21,5
Dul maaşı	3	1,5
Engelli aylığı	5	2,4
Gıda yardımı	113	55,1
Malullük aylığı	2	1,0
Öksüz-yetim yardımı	5	2,4
Şartlı sağlık yardımı	1	,5
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2. Muhtarların Sosyal Yardım Algısına Dair Bulgular

Çalışmanın bu kısmında muhtarların sosyal yardım algısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya katılan 205 muhtara 11 soru yöneltilmiştir. Sorulara verilen yanıtlara göre muhtarların sosyal yardım algısına dair bulgular ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

3.2.1. Kayıt Dışı Çalışma

Araştırmaya katılan muhtarlara “Sosyal yardımlar kayıt dışı çalışmayı artırmaktadır” yargısına ne ölçüde katıldıkları sorulmuştur. Katılımcıların yüzde 5.9’u bu yargıya kesinlikle katılıyorum cevabını verirken yüzde 30.7’si katılıyorum, yüzde 27.3’ü ne katılıyorum ne katılmıyorum, yüzde 4.9’u katılmıyorum ve yüzde 11.2’si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

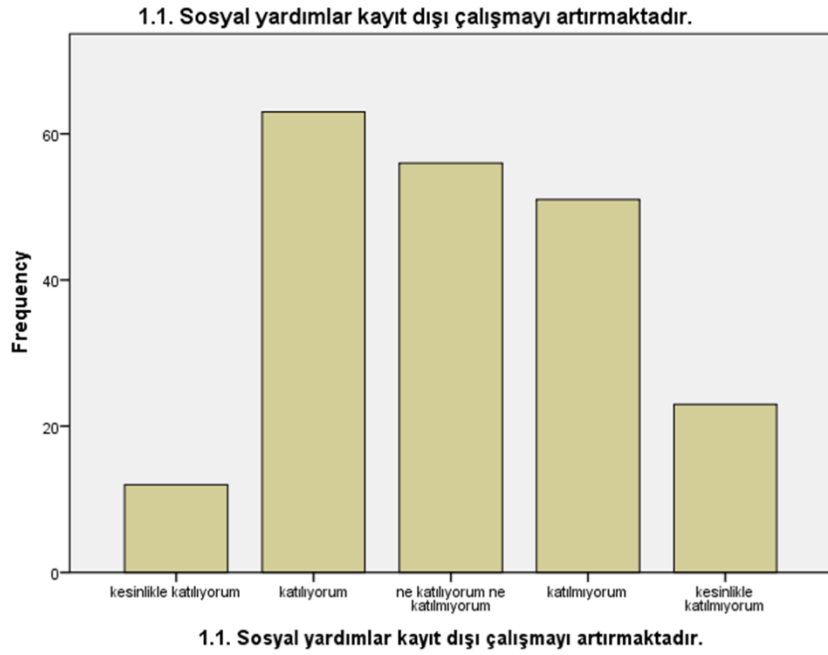
Tablo 7: Sosyal Yardımlar Kayıt Dışı Çalışmayı Artırmaktadır Görüşüne Dair Kanaat

Sosyal yardımlar kayıt dışı çalışmayı artırmaktadır.	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	12	5,9
Katılıyorum	63	30,7
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	56	27,3
Katılmıyorum	51	24,9
Kesinlikle katılmıyorum	23	11,2
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Muhtarların çoğunluğu sosyal yardımların kayıt dışı çalışmayı artırdığını düşünmektedir. Benzer bir çoğunluğu ise kararsız olarak gözlemlenmiştir.

Grafik 2: Sosyal Yardımlar Kayıt Dışı Çalışmayı Artırmaktadır Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2.2. Çalışma Hayatından Uzaklaşma

Araştırma bağlamında sosyal yardımların yardım alan kişileri tembelliğe itip itmediği sorulmuştur. Muhtarların çoğunluğu sosyal yardımların yardım alan kişileri çalışma hayatından uzaklaşmaya itmediğini düşünmektedir. Katılımcıların yüzde 7.8'i sosyal yardımların yardım alan kişileri tembelliğe (çalışma hayatından uzaklaşmaya) ittiğini kanaatine kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap verirken yüzde 22'si katıldığını, yüzde 16.6'sı ne katıldığını ne katılmadığını, yüzde 38.5'i katılmadığını, yüzde 15.1'i ise kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir.

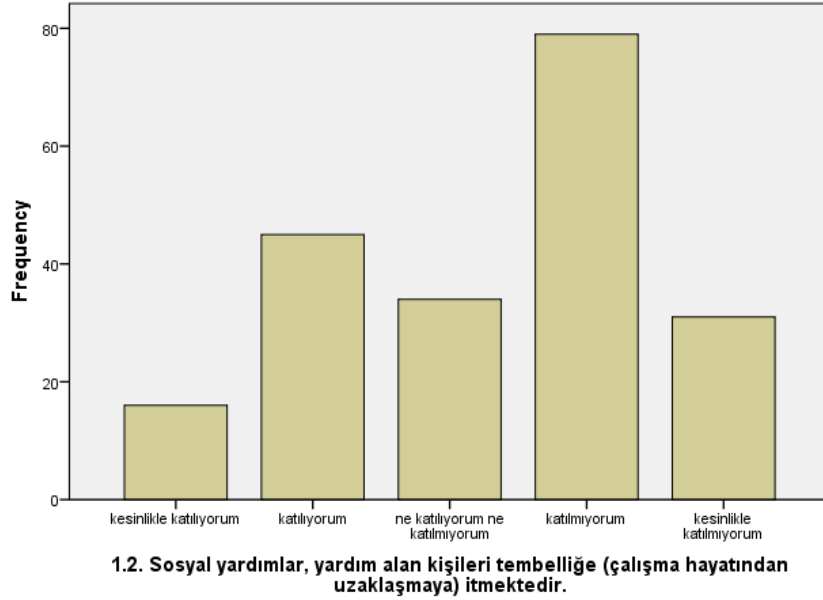
Tablo 8: Sosyal Yardımlar, Yardım Alan Kişileri Tembelliğe (Çalışma Hayatından Uzaklaşmaya) İtmektedir Görüşüne Dair Kanaat

Sosyal yardımlar, yardım alan kişileri tembelliğe (çalışma hayatından uzaklaşmaya) itmektedir	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	16	7,8
Katılıyorum	45	22,0
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	34	16,6
Katılmıyorum	79	38,5
Kesinlikle katılmıyorum	31	15,1
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafik 3: Sosyal Yardımlar, Yardım Alan Kişileri Tembelliğe (Çalışma Hayatından Uzaklaşmaya) İtmektedir Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

1.2. Sosyal yardımlar, yardım alan kişileri tembelliğe (çalışma hayatından uzaklaşmaya) itmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2.3. Maddi Yardım Alışkanlığı

Sosyal yardım dâhilinde yapılan maddi yardımların yardım alan kitleye alışkanlık kazandırıp kazandırmadığı yönündeki soruya muhtarların yarıya yakını katılmadığını beyan etmiştir. Araştırmaya katılan muhtarların 12,7'si bu yargıya kesinlikle katılıyorum, yüzde 17,6'sı katılıyorum, yüzde 15,6'sı ne katılıyorum ne katılmıyorum, yüzde 42'si katılmıyorum ve yüzde 12,2'si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 9: Sosyal Yardımlar, Yardım Alan Kişileri Tembelliğe (Çalışma Hayatından Uzaklaşmaya) İtmektedir Görüşüne Dair Kanaat

Sosyal yardım dahilinde yapılan maddi yardımlar yardım alan kitleye alışkanlık kazandırmaktadır	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	26	12,7
Katılıyorum	36	17,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	32	15,6
Katılmıyorum	86	42,0
Kesinlikle katılmıyorum	25	12,2
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafik 4: Sosyal Yardımlar, Yardım Alan Kişileri Tembelliğe (Çalışma Hayatından Uzaklaşmaya) İtmektedir Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2.4. Sosyal Yardım Çeşitliliğinin Kayıt Dışı Çalışmaya İtmesi

Araştırma sorularından bir diğeri ise yardımların çok çeşitli olması yararlanıcıları kayıt dışı çalışmaya sevk edip etmediği şeklindedir. Muhtarların bu soruya verdikleri yanıtlar yüzde 8,8 kesinlikle katılıyorum, yüzde 24,9 katılıyorum, yüzde 23,4 ne katılıyorum ne katılmıyorum, yüzde 34,6 katılmıyorum ve yüzde 8,3 ise kesinlikle katılmıyorum şeklindedir.

Tablo 10: Yardımların Çok Çeşitli Olması Yararlanıcıları Kayıt Dışı Çalışmaya Sevk Etmektedir Görüşüne Dair Kanaat

Yardımların çok çeşitli olması yararlanıcıları kayıt dışı çalışmaya sevk etmektedir	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	18	8,8
Katılıyorum	51	24,9
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	48	23,4
Katılmıyorum	71	34,6
Kesinlikle katılmıyorum	17	8,3
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafik 5: Yardımların Çok Çeşitli Olması Yararlanıcıları Kayıt Dışı Çalışmaya Sevk Etmektedir Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2.5. Yoksulluğun Aktarılmasında Sosyal Yardımın Etkisi

Yoksulluğun bir sonraki nesle aktarılmasında sosyal yardım sisteminin de etkisinin olup olmadığı araştırmanın bir diğer sorusunu oluşturmaktadır. Muhtarların çoğunluğu yoksulluğun bir sonraki nesle aktarılmasında sosyal yardım sisteminin de etkisinin olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların yüzde 4.9'u bu yargıya kesinlikle katıldığını ifade ederken yüzde 41.5'i katıldığını, 16.1'i ne katıldığını ne de katılmadığını, yüzde 26.8'i katılmadığını ve yüzde 10.7'si kesinlikle katılmadığını söylemiştir.

Tablo 11: Yoksulluğun Bir Sonraki Nesle Aktarılmasında Sosyal Yardım Sisteminin de Etkisinin Olduğunu Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat

Yoksulluğun bir sonraki nesile aktarılmasında sosyal yardım sisteminin de etkisinin olduğunu düşünüyorum	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	10	4,9
Katılıyorum	85	41,5
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	33	16,1
Katılmıyorum	55	26,8
Kesinlikle katılmıyorum	22	10,7
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafik 6: Yoksulluğun Bir Sonraki Nesle Aktarılmasında Sosyal Yardım Sisteminin de Etkisinin Olduğunu Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2.6. STK'lar Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar

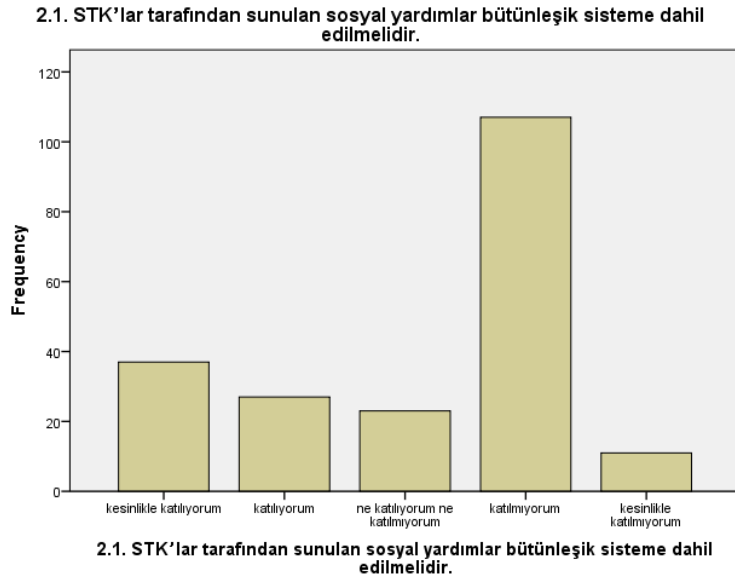
Araştırma doğrultusunda sivil toplum kuruluşları tarafından sunulan sosyal yardımların bütünleşik sisteme dahil edilip edilmemesi sorulmuştur. Katılımcıların çoğu sivil toplum kuruluşları tarafından sunulan sosyal yardımların bütünleşik sisteme dahil edilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Araştırmaya katılan muhtarların yüzde 18'i "STK'lar tarafından sunulan sosyal yardımlar bütünleşik sisteme dahil edilmelidir" yargısına kesinlikle katılıyorum cevabını vermiş, yüzde 13.2'si katılıyorum, yüzde 11.2'si ne katılıyorum ne katılmıyorum, yüzde 52.2'si katılmıyorum, yüzde 5.4'ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 12: STK’lar Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar Bütünleşik Sisteme Dahil Edilmelidir Görüşüne Dair Kanaat

STK’lar tarafından sunulan sosyal yardımlar bütünleşik sisteme dahil edilmelidir	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	37	18,0
Katılıyorum	27	13,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	23	11,2
Katılmıyorum	107	52,2
Kesinlikle katılmıyorum	11	5,4
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafik 7: STK’lar Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar Bütünleşik Sisteme Dahil Edilmelidir Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2.7. Belediyeler Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar

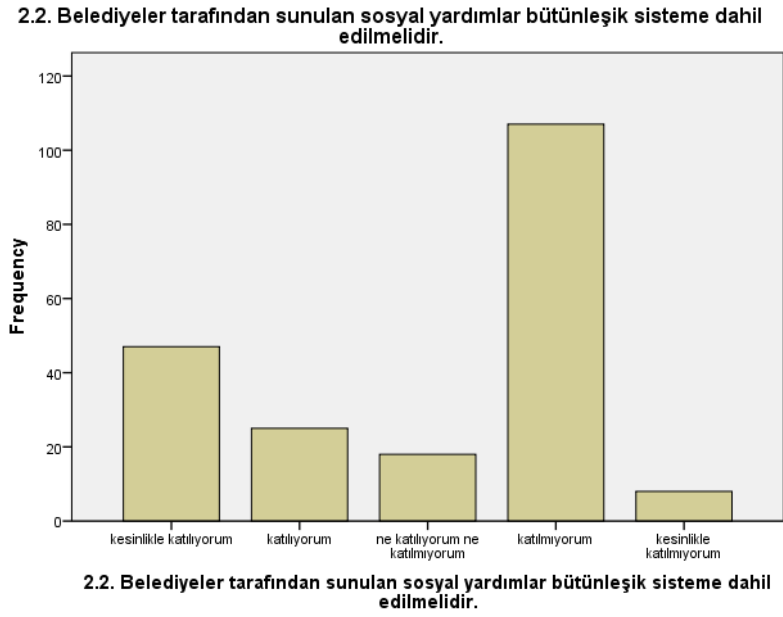
Belediyeler tarafından sunulan sosyal yardımların bütünleşik sisteme dahil edilip edilmemesi gerektiği sorunu araştırmanın bir diğer ölçeğidir. Bu soruya muhtarların yanıtı belediyeler tarafından sunulan sosyal yardımların bütünleşik sisteme dahil edilmemesi yönündedir. Araştırmaya katılanların yüzde 22.9'u bu yargıya kesinlikle katılıyorum, yüzde 12.2'si katılıyorum, yüzde 8.8'i ne katılıyorum ne katılmıyorum, yüzde 52.2'si katılmıyorum ve yüzde 3.99'u kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 13: Belediyeler Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar Bütünleşik Sisteme Dahil Edilmelidir Görüşüne Dair Kanaat

Belediyeler tarafından sunulan sosyal yardımlar bütünleşik sisteme dahil edilmelidir	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	47	22,9
Katılıyorum	25	12,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	18	8,8
Katılmıyorum	107	52,2
Kesinlikle katılmıyorum	8	3,9
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafik 8: Belediyeler Tarafından Sunulan Sosyal Yardımlar Bütünleşik Sisteme Dahil Edilmelidir Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2.8. Yardımın Mükerrerliği

Araştırmanın bir diğer sorusu ise birden fazla kurumun yardım yapmasının sosyal yardımlarda mükerrerliğe neden olduğunu düşünüp düşünmedikleri şeklindedir. Katılımcıların düşüncesi böyle bir durumda sosyal yardımlarda tekrara düşülmeyeceği yönündedir. Katılımcıların bu yargıya verdiği cevaplar şu şekildedir: yüzde 21 kesinlikle katılıyorum, yüzde 14.1 katılıyorum, yüzde 11.7 ne katılıyorum ne katılmıyorum, yüzde 47.3 katılmıyorum, yüzde 5.9 ise kesinlikle katılmıyorum.

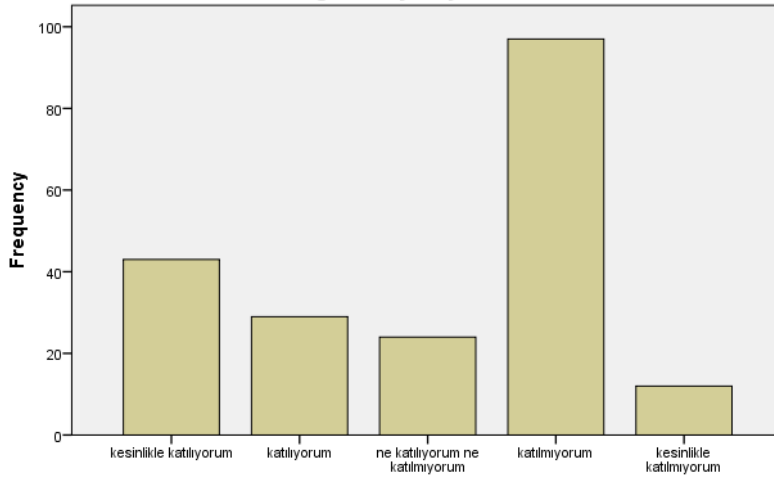
Tablo 14: Birden Fazla Kurumun Yardım Yapmasının Sosyal Yardımlarda Mükerrerliğe Neden Olduğunu Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat

Birden fazla kurumun yardım yapmasının sosyal yardımlarda mükerrerliğe neden olduğunu düşünüyorum	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	43	21,0
Katılıyorum	29	14,1
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	24	11,7
Katılmıyorum	97	47,3
Kesinlikle katılmıyorum	12	5,9
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafik 9: Birden Fazla Kurumun Yardım Yapmasının Sosyal Yardımlarda Mükerrerliğe Neden Olduğunu Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

2.3. Birden fazla kurumun yardım yapmasının sosyal yardımlarda mükerrerliğe neden olduğunu düşünüyorum

2.3. Birden fazla kurumun yardım yapmasının sosyal yardımlarda mükerrerliğe neden olduğunu düşünüyorum

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2.9. Eğitim Hizmetlerine Erişim Zorluğu

Araştırma bağlamında sosyal yardımdan faydalanan grubun eğitim hizmetlerine erişimde zorluk çekip çekmedikleri sorulmuştur. Muhtarların çoğu sosyal yardım alan kesimin eğitim hizmetlerine erişimde zorluk yaşadığını düşünmektedir. Bu bağlamda katılımcıların yüzde 3.9'u bu yargıya kesinlikle katılıyorum cevabı verirken 45.4'ü katılıyorum, 15.1'i ne katılıyorum ne katılmıyorum, yüzde 19.5'i katılmıyorum ve yüzde 1.1'i kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 15: Sosyal Yardım Alan Kesimin Eğitim Hizmetlerine Erişimde Zorluk Çektiğini Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat

Sosyal yardım alan kesimin eğitim hizmetlerine erişimde zorluk çektiğini düşünüyorum	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	8	3,9
Katılıyorum	93	45,4
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	31	15,1
Katılmıyorum	40	19,5
Kesinlikle katılmıyorum	33	16,1
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafik 10: Sosyal Yardım Alan Kesimin Eğitim Hizmetlerine Erişimde Zorluk Çektiğini Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2.10. Sağlık Hizmetlerine Erişim Zorluğu

Araştırmaya katılan muhtarlar sosyal yardım alan kesimin sağlık hizmetlerine erişimde zorluk çekip çekmediği yönündeki soruya yanıtları aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir. Muhtarların çoğu sosyal yardım alan kesimin sağlık hizmetlerine erişimde zorluk çektiğini düşünmektedir. Bu yargıya katılımcıların yüzde 2'si kesinlikle katılıyorum, yüzde 48.8'i katılıyorum, yüzde 9.8'i ne katılıyorum ne katılmıyorum, yüzde 15.6'sı katılmıyorum ve yüzde 23.9'u kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 16: Sosyal Yardım Alan Kesimin Sağlık Hizmetlerine Erişimde Zorluk Çektiğini Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

Sosyal yardım alan kesimin sağlık hizmetlerine erişimde zorluk çektiğini düşünüyorum	Sayı	Toplam
Kesinlikle katılıyorum	4	2,0
Katılıyorum	100	48,8
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	20	9,8
Katılmıyorum	32	15,6
Kesinlikle katılmıyorum	49	23,9
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafik 11: Sosyal Yardım Alan Kesimin Sağlık Hizmetlerine Erişimde Zorluk Çektiğini Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.2.11. İstihdama Erişim Zorluğu

Araştırmanın ölçütlerinden bir diğeri sosyal yardım alan kesimin istihdama erişimde zorluk yaşıyıp yaşamadığına yöneliktir. Katılımcıların yanıtı aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir. Muhtarların çoğu sosyal yardım alan kesimin istihdama erişimde zorluk yaşadığını düşünmektedir. Araştırmaya katılan muhtarların bu yargıya ilişkin kanaatleri şu şekildedir: yüzde 4.4 kesinlikle katılıyorum, yüzde 44.9 katılıyorum, yüzde 11.2 ne katılıyorum ne katılmıyorum, yüzde 17.1 katılmıyorum, yüzde 22.4 kesinlikle katılmıyorum.

Tablo 17: Sosyal Yardım Alan Kesimin İstihdama Erişimde Zorluk Yaşadığını Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat

Sosyal yardım alan kesimin istihdama erişimde zorluk yaşadığını düşünüyorum	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	9	4,4
Katılıyorum	92	44,9
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	23	11,2
Katılmıyorum	35	17,1
Kesinlikle katılmıyorum	46	22,4
TOPLAM	205	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafik 12: Sosyal Yardım Alan Kesimin İstihdama Erişimde Zorluk Yaşadığını Düşünüyorum Görüşüne Dair Kanaat Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

SONUÇ

Gerek sosyal hizmet sağlayıcıların sahada yaşadığı zorluklar, gerekse yardım ve desteğe zamanında ulaşamadığı için mağduriyeti katlanarak büyüyen ve içinden çıkılmaz bir hal alan vatandaşların durumu irdelendiğinde devletin yönetim mekanizmasının en önemli unsurlarından biri olan ve adeta sınır ucu hüviyetindeki muhtarların bu sosyal yardım ve sosyal hizmet sürecine resmi ve yetkin olarak dâhil edilmesi kaçınılmaz görünmektedir. Muhtarlar bu sürece dâhil edilmeden halledilmesi gereken iki önemli hususun ilki bütünleşik sistem sorunudur. Günümüzde bazı kurumların kullandığı fakat veri girişi ilgili her paydaşa açılmayan, kullanımı ve raporlama süreci henüz yaygınlaştırılmayan sistemin kapsayıcı bir hale getirilip yardım ve hizmet sağlayıcı her paydaşa bu sisteme veri girişi zorunluluğu getirilmesi gerekmektedir.

İkinci husus ise sosyal yardım sürecinin sahadaki en önemli unsurlarından biri olan ve çalışmamızın konusunu oluşturan muhtarlara bu sistemin açılmasıdır. Muhtarlar sistemin kullanımıyla, oradaki bilgilerin gizlilik ve hayatiliğiyle ilgili gerekli eğitimlerden geçirilmeli, sonrasında sisteme erişimleri sağlanmalıdır. Devamındaki aşama ise hem sisteme veri işleme hususunda hem de sistemden mahalleye dair raporlama hususunda muhtarlara yasal sorumluluklar ve görevler yüklenerek sürecin parçası haline getirilmelidirler.

Muhtarların gerekli eğitim ve donatımından sonra resmi argümanlarla sürece dâhil edilmesindeki en büyük fayda ise hızlı ve objektif bilgi akışının sağlanması olacaktır. Kurulacak bütünleşik sisteme muhtarların entegrasyonu ile birlikte saha kurum-kuruluşların saha çalışanların uzun uğraşlar sonunda elde etmeye çalıştıkları veriler sahayı bilen, zaten sorun ve ihtiyaçların verisi elinde düzensiz bir şekilde bulunan muhtarın bu bilgi ve verileri sisteme aktarmasıyla süreç hızlanacaktır.

Sosyal hizmetler alanında ve özellikle sosyal yardım alanında önemli sayıda personel istihdamı kullanılmakta bununla birlikte araç vb. birçok kamu kaynağı israfı ortaya çıkmaktadır. Muhtarlıklar müessesesinin resmi olarak sürece dâhil edilmesi; hem yardım yapılacakların tespit edilme sürecinde yani saha incelemesi safhasında hem de yardıma uygun bulunanlara yardımın ve hizmetin ulaştırılmasında önemli bir tasarruf sağlayacaktır.

Sosyal yardıma ihtiyaç duyanların verileri sisteme veya kuruluşa ulaştıktan sonra sosyal hizmet uzmanları yardımın ulaştırılması, varsa başka sosyal hizmet uygulamalarının o

vatandaşa veya o mahalleye uygulanması sürecini başlatacak, böylelikle mahallelerde etkin, verimli, kalıcı, duruma göre önleyici ve hızlı bir sosyal hizmet modeli sağlanmaya çalışılacaktır.

Muhtarların sosyal yardım algısına dair bulguları tespit etmek için araştırmaya katılan 205 muhtara 11 adet soru yneltirmiştir. Araştırmada muhtarlar ile ilgili şu bulgulara rastlanılmıştır. Sosyal yardımların kayıt dışı çalışmayı artırdığını düşünen muhtarlar yardım alan kişileri çalışma hayatından uzaklaştırmadığını düşünmektedir. Katılımcılar sosyal yardım dâhilinde maddi yardım alan vatandaşların bu yardımlara alışkanlık kazanmadığını ve yardımların çok çeşitli olmasının da kayıt dışı çalışmaya sevk etmediğini beyan etmişlerdir. Muhtarların çoğunluğu yoksulluğun bir sonraki nesle aktarılmasında sosyal yardım sisteminin de etkisinin olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların çoğu sivil toplum kuruluşları ya da belediyeler tarafından sunulan sosyal yardımların bütünleşik sisteme dâhil edilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Birden fazla kurumun yardım yapmasının sosyal yardımlarda mükerrerliğe neden olmayacağı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal yardımdan yararlanan kesimin eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanmada ve istihdam erişiminde sorun yaşadığı ve zorluk çektiği düşünülmektedir. Araştırma sonucun muhtarların sosyal yardıma bakış açılarına ve sosyal yardım alan vatandaşlar ile ilgili düşüncelerine yönelik önemli bulgulara rastlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, H., & Duyan, G. Ç. (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 1-19.
- Adıyaman, A. T., & Demirel, S. (2011). Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir İnceleme: Ankara Büyükşehir Örneği. *Dış Denetim Dergisi*(Nisan-Mayıs-Haziran), 115-129.
- Akpınar, R. (2017). Halka En Yakın Birim Olan Muhtarlık Müessesesi: İzmir Karşıyaka İlçesinde Nitel Bir Araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 99-110.
- Aktan, C. C. (2003). *Moderniteden Postmoderniteye Değişim*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Arıkboğa, E. (1999). Yerel Yönetim Açısından Mahalle Muhtarlığına Bir Bakış. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 8(3), 103-125.
- Artan, T. (2011). Doktora Tezi. *Yeni Yerel Yönetim Yapılanmasında Sosyal Hizmetler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- As, İ. (2017). Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Sivil Toplum Kuruluşları. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31-66.
- Ashford, N. (2015). *Özgür Toplumun İlkeleri*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Aydın, M. (2009). *Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler*. İstanbul: Yedirenk Yayınları.
- Bal, H., Aygöl, H., Uysal, M. T., & Oğuz, Z. N. (2012). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 17-40.
- Barker, R. L. (2014). *The Social Work Dictionary* (6 b.). Washington DC: NASW Press.
- Barrientos, A. (2013). *Social Assistance in Developing Countries*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bayraktar, C. (2012). Keynes ve Refah Devleti. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 247-261.
- Bayramoğlu Alada, A. (2008). *Osmanlı Şehrinde Mahalle*. İstanbul: Sümer Kitabevi Yayınları.
- Bergen, L. (2010). Medeniyetin Cüzü: Mahalle. *İDEALKENT, Aralık*(2), 140-168.
- Bilgin, K. U., & Gündüzöz, İ. (2018). *Türkiye'de Mahalle Yönetimi Araştırmaları*. Ankara: İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Boratav, K. (2019). *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2015*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Bulut, Y. (2001). Mahalle Muhtarlığı Üzerine Bir Araştırma. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 10(3), 32-51.

- Canadian Association of Social Workers. (2008, 08 01). *What is Social Work?* Canadian Association of Social Workers Sitesi: www.casw-acts.ca/en/what-social-work E.T. 01.08.2023 adresinden alındı
- Ceren, A. (2017, Aralık). Sosyal Yardımların Yönetilmesi: Kahramanmaraş Örneği. *Doktora Tezi*. Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Çadircı, M. (1970). Türkiye'de Muhtarlık Teşkilâtının Kurulması Üzerine Bir İnceleme. *BELLETEN*, 34(135), 409-420.
- Çadircı, M. (1993). Türkiye’de Muhtarlık Kurumunun Tarihi Gelişimi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2(3), 3-11.
- Çetin, H. (2014). Türkiye’de Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımların Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Değerlendirme. *Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- Çevik, H. H., & Demirci, S. (2015). *Kamu Politikası*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çiçek, Ş. E. (2012). *Türkiye de Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Politikaları Batı Akdeniz Örneği*. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği Yayını.
- Çılgin, K., & Yirmibeşoğlu, F. (2019). Yerel Demokrasi Arayışında Mahalle Yönetimi. *Journal of Planning*, 29(2), 102-114.
- Dağ, A. (2014, 01 17). *Osmanlı Devletinde Sivil Toplum ve Sosyal Hizmetlerin Temel Unsurları*. İNSAMER: https://www.insamer.com/tr/osmanli-devletinde-sivil-toplum-ve-sosyal-hizmetlerin-temel-unsurlari_54.html adresinden alındı
- Dilik, S. (1985). Atatürk Döneminde Sosyal Politika. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 40(1), 94-96.
- Dönümcü, Ş. (2006). Yaşlı ve Sosyal Hizmetler. *Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation, Özel*(Ek A), 42-46.
- Durmaz, T., Canbulut, T., & Artan, T. (2021). Mahalle Muhtarlığı ile Sosyal Hizmet Arasındaki İlişki: Yeni Kamu Yönetimi İlkeleri Bağlamında Müşterek Olmak Mümkün Mü? *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 30(3), 113-141.
- Duyan, V. (2012). *Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Düzbakar, Ö. (2003). Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(5), 97-108.
- Ekim, B. (2007). Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Hak Temelli Yaklaşım: Avrupa Yoksulluk ile Mücadele Ağı. *TES-İŞ*, 81-82.
- Erkul, H., & Morkeç, D. K. (2012). Sosyal Yardım Yönetimi Açısından Çanakkale Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı. *Türk İdare Dergisi*, 63-88.

- Eryılmaz, B. (2017). *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2021). *Kamu Yönetimi Düşünceler - Yapılar - Fonksiyonlar - Politikalar*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Ferrera, M. (2021). Kriz Mi? Ne Krizi? Avrupa Refah Devletleri'nde Süreklilik ve Değişim. A. B. (Derleyen), & Ç. K. (Derleyen) içinde, *Sosyal Politika Yazıları* (s. 59-194). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fink, A. (1963). *Sosyal Hizmet Alanı(The Field of Social Work)*. Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı.
- Friedlander, W. A. (1965). *Sosyal Hizmetin Kavram ve Metodları*. (E. Besin, Çev.) Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı.
- Genç, Y., & Alptekin, K. (2013). "Korunmaya Muhtaç Yaşlılara Evde Sağlık ve Bakım Hizmeti Sunulması" Adlı Proje Üzerine Bir Araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 76-92.
- Geray, C. (1995). Habitat II Yaklaşırken: Kent Yönetimi İçin Yeni Yaklaşımlar ve Komşuluk (Mahalle) Kavramının Önemi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 4(6), 27-38.
- Gökbayrak, Ş. (2017). Değişen Refah Devletleri ve Sosyal Yardımlar. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 71-90.
- Göküş, M., Bayrakçı, E., & Alptürker, H. (2013). Mahalle Yönetimi ve Mahalle Muhtarlarının Vatandaşlar Tarafından Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 31-45.
- Gözler, K., & Kaplan, G. (2022). *İdare Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Gül, H., Kiriş, H. M., Negiz, N., & Gökdayı, İ. (2014). *Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güner, O. (2004). Yoksulluk, Din ve Sivil Toplum. *Köprü*, 37-42.
- Hacımahmutoğlu, H. (2009). Türkiye'de Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi. *DPT-Uzmanlık Tezi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Hasell, J., Roser, M., Ortiz-Ospina, E., & Arriagada, P. (2021). *Poverty*. 12.05.2023 tarihinde Our World in Data: www.ourworldindata.org/poverty E.T. 12.05.2023 adresinden alındı
- Huber, E. R., & Ansay, T. (1970). Modern Endüstri Toplumunda Hukuk Devleti ve Sosyal Devlet. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(0), 0-0.
- International Federation of Social Workers. (2014, 06 01). *Global Definition of Social Work*. International Federation of Social Workers Sitesi: www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work E.T. 01.08.2023 adresinden alındı

- International Labour Organization. (2021). *World Social Protection Report 2020-22*. Geneva: International Labour Office.
- Karagöl, E. T., & Dama, N. (2015, 11 01). *Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*: https://file.setav.org/Files/Pdf/20151216161419_139_web.pdf adresinden alındı
- Karataş, K. (2001). Belediyelerin Sosyal Görevleri: Belediyeler ve Sosyal Hizmetler. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet: Prof. Dr. Nesrin KOŞAR'A Armağan*, 214-226.
- Kavruk, H. (2004). *Köy ve Mahalle: Yerleşim ve Yönetim Birimi*. İstanbul: Odak Yayınevi.
- Kavruk, H., Erdem, T., Öztaş, N., Keleş, İ., Pustu, Y., & Aktürk, B. (2012). *Türkiye'de Köy Yerleşimi ve Yönetimi*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Kaya, E. (2009, Haziran). Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli. *Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Kesgin, B. (2013). *Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Kızılcıçelik, S. (2002). Kapitalizmin Diasporası Olarak Küreselleşme. *Eurasian Journal of Educational Research*, 12-33.
- Kohli, H. K., & Faul, A. C. (2005). Cross-cultural differences towards diversity issues in attitudes of graduating social work students in India and the United States. *International Social Work*, 48(6), 809-822.
- Kongar, E. (1972). *Sosyal Çalışmaya Giriş*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Koray, M. (2020). *Sosyal Politika*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Kovancı, O. (2003). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Tarihsel Bir Deneyim: İngiliz Yoksul Yasaları*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı.
- Köklü, T. E., & Gül, H. (2017). Türkiye'de Mahalle Muhtarlığının Dönüşümü ve Yeni Muhtarlık Algısı. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(KAYFOR 14 Özel Sayısı), 719-733.
- Küçükkaraca, N. (2008). Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmet. *Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmet* (s. 36-46). Ankara: Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası.
- Lewis, D. (2013, 01 01). *Building the welfare mix or sidelining the state? Non-governmental organizations in developing countries as social policy actors*. Researchgate: https://www.researchgate.net/publication/286564636_Building_the_welfare_mix_or_sidelining_the_state_Non-

governmental_organizations_in_developing_countries_as_social_policy_actors
E.T. 20.06.2023 adresinden alındı

- Mutlu, A. (2012). Kadınların Siyasete Girme Yönetimi Olarak Mahalle Muhtarlığı. *Yerel Politikalar*, 0(1), -.
- Okur, A. R., Güzel, A., & Caniklioğlu, N. (2021). *Sosyal Güvenlik Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- Ortaylı, İ. (2018). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Önver, M. Ş. (2020). Türkiye'de Mahalle Yönetimi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(3), 37-60.
- Özbek, N. (2022). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Sosyal Devlet. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 7-33.
- Özbudun, E. (2022). *Türk Anayasa Hukuku* (21 b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Özservet, Y. Ç., & Küçük, H. (2019). *Mahalle Odaklı Katılım*. Ankara: Astana Yayınları.
- Öztürk, N., & Öztürk, Y. (2010). *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Palabıyık, H., & Atak, Ş. (2000). İzmir Büyükşehir Bütününde Mahalle Yönetimleri Profili. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 150-168.
- Parlak, B. (2011). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. İstanbul: Marmara Kitap Merkezi.
- Parlak, B., & Sobacı, Z. (2012). *Ulusal ve Küresel Perspektifte Kamu Yönetimi Teori ve Pratik*. İstanbul: Marmara Kitap Merkezi.
- Pehlivan, O. (2022). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Robinson, M. (2015). *From Old Public Administration to the New Public Service*. 05 05, 2023 tarihinde United Nations Development Programme Website: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/PS-Reform_Paper.pdf E.T. 05.05.2023 adresinden alındı
- Rondinelli, D. A., Nellis, J. R., & Cheema, G. S. (1983). *Decentralization in Developing Countries: A Review of Recent Experience (World Bank Staff Working Paper)*. Washington D.C.: The World Bank.
- Ryfman, P. (2006). *Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Sallan Gül, S. (2000). Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 51-66.
- Serter, N. (1994). *Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi.
- Seyyar, A., & Genç, Y. (2010). *Sosyal Hizmet Terimleri (Ansiklopedik Sosyal Pedagojik Çalışma Sözlüğü)*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Stoesz, D. (1988). Functional Concept of Social Welfare. *Social Work*, 33(1), 58-59.
- Şahin, M., & Işık, E. (2011). Osmanlı'dan Cumhuriyete Mahalle Yönetimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(30), 221-230.
- T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). *2022 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). *2013 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2016). *2015 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. (2011). *2010 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: SATA Reklam.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2012). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) Özel İhtisas Komisyonları El Kitabı*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- T.C. Resmi Gazete. (1983, 05 27). *Sosyal Hizmetler Kanunu*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi: www.mevzuat.gov.tr E.T. 01.08.2023 adresinden alındı
- T.C. Resmi Gazete. (1988, 12 11). *Yürütme ve İdare Bölümü*. T.C. Resmi Gazete Sitesi: www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20016.pdf E.T. 06.08.2023 adresinden alındı
- Talas, C. (1992). *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Taşçı, D. (2013). *Örgüt Kuramı - Organization Theory*. (E. Erdemir, & D. Taşçı, Dü) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- The International Association of Schools of Social Work. (2014, 08 01). *Global Definition of Social Work*. The International Association of Schools of Social Work Sitesi: www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition E.T. 02.08.2023 adresinden alındı
- Tokol, A., & Alper, Y. (2020). *Sosyal Politika*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Toksöz, F. (2009). *Yerel Yönetim Sistemleri / Türkiye ve Fransa İspanya İtalya Polonya Çek Cumhuriyeti*. İstanbul: TESEV Yayınları.

- Truell, R. (2014, 08 07). *Sosyal Hizmet Nedir?* International Federation of Social Workers: www.ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir E.T. 01.08.2023 adresinden alındı
- Türkmen, B. (2003). Mesleki Eğitimin Esasları Bağlamında Sosyal Hizmet Eğitimine Yeni Model Önerisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11(2), 269-276.
- Urhan, V. F. (2008). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması. *Sayıştay Dergisi*(70), 85-102.
- Üzümcü, A., & Korkat, M. (2014). Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012). *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(8), 135-166.
- Yalçındağ, S. (1998). Yerel Demokrasinin Örgütlenmesi ve Yerinden Yönetimin Geliştirilmesi Açısından "Muhtarlık" Kurumu. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 7(3), 37-56.
- Yay, S. (2014). Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 147-162.
- Yılmaz, G. A. (2006). *OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Harcamalar*. İstanbul: Arıkan Yayıncılık.
- Zastrow, C. (2017). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Zengin, E., Şahin, A., & Özcan, S. (2012). Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 133-142.

EK

Ek 1: Anket Soruları

Yaşınız *

Eğitim Durumunuz *

- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ İki Yıllık Üniversite
- ☐ Dört Yıllık Üniversite

Görev yaptığınız mahallenin nüfusu *

- ☐ 500'den az
- ☐ 500-1.000 arası
- ☐ 1001-2000 arası
- ☐ 2001 ve üzeri

Kaç dönemdir muhtarlık yapıyorsunuz? *

- ☐ 1. dönemim
- ☐ 2. dönemim
- ☐ 3 ve üzeri

Sorumlu olduğunuz mahallede (kömür yardımı hariç) sosyal yardım alan hane sayısını biliyor musunuz?*

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Muhtarlık maaşı dışında geliriniz var mı?*

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Size en çok hangi sosyal yardım türü için müracaat ediliyor?*

- ☐ 65 yaş aylığı
- ☐ Dul maaşı
- ☐ Engelli aylığı
- ☐ Malullük aylığı
- ☐ Şartlı sağlık yardımı

- Çocuk yardımı
- Şartlı eğitim yardımı
- Öksüz-yetim yardımı
- Gıda yardımı
- diğer

1.1. Sosyal yardımlar kayıt dışı çalışmayı artırmaktadır.*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

1.2. Sosyal yardımlar, yardım alan kişileri tembelliğe (çalışma hayatından uzaklaşmaya) itmektedir.*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

1.3. Sosyal yardım dahilinde yapılan maddi yardımlar yardım alan kitleye alışkanlık kazandırmaktadır*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

1.4. Yardımların çok çeşitli olması yararlanıcıları kayıt dışı çalışmaya sevk etmektedir*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

1.5. Yoksulluğun bir sonraki nesile aktarılmasında sosyal yardım sisteminin de etkisinin olduğunu düşünüyorum*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

2.1. STK'lar tarafından sunulan sosyal yardımlar bütünleşik sisteme dahil edilmelidir.*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

2.2. Belediyeler tarafından sunulan sosyal yardımlar bütünleşik sisteme dahil edilmelidir.*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

2.3. Birden fazla kurumun yardım yapmasının sosyal yardımlarda mükerrerliğe neden

olduğunu düşünüyorum*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

4.1. Sosyal yardım alan kesimin eğitim hizmetlerine erişimde zorluk çektiğini

düşünüyorum*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

4.2. Sosyal yardım alan kesimin sağlık hizmetlerine erişimde zorluk çektiğini

düşünüyorum*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

4.3. Sosyal yardım alan kesimin istihdama erişimde zorluk yaşadığını

düşünüyorum*

- Kesinlikle Katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
- Katılıyorum
- Kesinlikle Katılıyorum

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Ahmet ÖKSÜZOĞLU	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi
Fakülte	İlahiyat
Bölümü	İlahiyat
Makale ve Bildiriler	
1. Öksüzöğlu, A. (2023). Muhtarların Sosyal Yardımların Ulaştırılmasındaki Rolü. Sosyal Sağlık Dergisi, 3(2), 118-137.	